

UNIVERSITETET I AGDER

Konflikthåndtering i lokale planprosesser

En kvalitativ casestudie av planprosessen Kongsgård/Vige i
Kristiansand kommune

MARTE HÅVÅG MÆHLUM

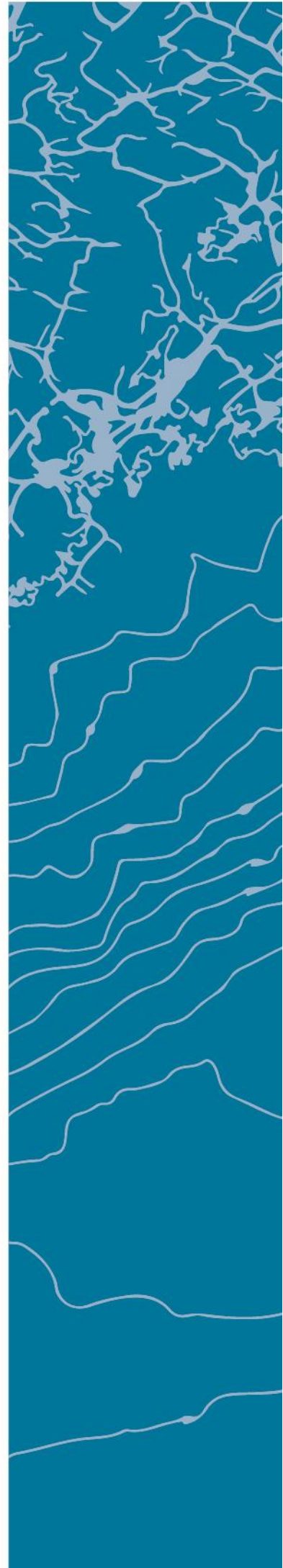
VEILEDER

Jørn Andreas Cruickshank

Universitetet i Agder, 2018

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for global utvikling og samfunnsplanlegging

Abstract

Communicative planning has had a great impact on Norwegian municipal planning and public participation processes. The ideal is that various interests and participants in society should be involved in public participation processes.

Conflicts may arise when public participation processes exclude participants.

This qualitative case study examines how conflict is managed and perceived in “Kongsgård/Vige”— a local planning process in Kristiansand municipality in Norway. This planning process concerns the relocation of the current Port of Kristiansand to the area Kongsgård/Vige. In this planning process, there seems to exist a conflict of interest between three central interest groups— the municipal administration, Port of Kristiansand and a local action group. Disagreements regarding this relocation have been expressed by the local action group who wants the municipal administration to explore other alternative locations. The public participation process in this matter has not included all participants’ interests and opinions which has led to an escalation of the conflict.

The findings in this study are primarily based on interview data with three interest groups, as well as on consultation statements directed at the planning process in question.

The DIAD model is used as a tool to examine to what extent the plan of Kongsgård/Vige is handled in a collaborative way. The analysis shows that the public participation process, in this case, has discrepancies with regards to the DIAD model’s three criteria of a collaborative planning process.

Forord

Det føles underlig men samtidig befriende å endelig sette punktum for dette arbeidet. Nå er fem utfordrende og spennende måneder forbi og jeg vil avslutte dette arbeidet med å rette en takk til noen av de som har bidratt og støttet meg gjennom denne lærerike prosessen.

Det er flere som fortjener en oppmerksomhet. Først å fremst vil jeg takke min veileder Jørn Cruickshank for tilbakemeldinger i denne prosessen. Du har vist både interesse og tålmodighet for arbeidet. Dine konstruktive tilbakemeldinger og interessante diskusjoner har jeg satt pris på. Tusen takk!

Jeg vil også rette en stor takknemlighet til de tre informantgruppene som har stilt opp i forbindelse med oppgaven. For uten deres bidrag, kunnskap og erfaringer hadde ikke denne studien vært mulig. Her vil jeg spesielt takke By- og samfunnsenheten i Kristiansand kommune. Under praksisoppholdet mitt ga dere meg kunnskap og innsyn i deres arbeid. Det har gitt meg inspirasjon til å skrive denne oppgaven.

Sist, men ikke minst, fortjener mine gode venner og familie en stor takk, som alltid har gitt meg oppmuntrende ord og moralsk støtte. Jeg vil også anerkjenne Kamilla og Rachel som har tatt seg tid til å korrekturlese oppgaven. Og til min kjære Bjarne – takk for all tålmodighet og støtte. Uten deg hadde hverdagen vært kjip.

Tusen takk til alle som har heiet på meg!

Marte Håvåg Mæhlum

Kristiansand, 01.06.2017

Innholdsfortegnelse

Abstract	iii
Forord	v
Innholdsfortegnelse	vii
Figurliste	ix
Forkortelser og tegnforklaringer	ix
1 Innledning	1
1.1 Avgrensning og problemstilling	2
1.2 Oppgavens struktur	4
2 Introduksjon til casestudien	6
2.1 Medvirkning og lokaldemokrati – innblikk i kommunedelplanprosesser.	6
2.2 Kristiansand kommune	8
2.3 Et historisk innblikk i Kongsgård/Vige-planprosessen.....	9
2.4 Aksjonsgruppen “NEI til container- og industrihavn Kongsgård/Vige”.	11
3 Teoritilnæringer	13
3.1 Planleggingsteori.....	13
3.1.1 Framveksten av det kommunikative idealet	13
3.1.2 Kommunikativ planlegging	14
3.1.3 Pragmatisme og kritisk teori.....	16
3.1.4 Agonistisk tilnærming	17
3.2 Konflikt håndtering i planlegging	21
3.2.1 Kollaborativ deltakelse – kunnskapens makt	21
3.2.2 Agonismer vs. antagonismer	23
3.2.3 Utfordringer i medvirknings- og demokratiprosesser	24
3.2.4 Innbyggernes erfaringer til medvirkningsprosesser	26
3.3 DIAD-modellen	27
3.3.1 Mangfold av interesser	29
3.3.2 Gjensidig avhengighet blant deltakerne	30
3.3.3 Autentisk dialog	31
3.3.4 DIAD i praksis.....	33
4 Metode og datainnsamling	35
4.1 Valg av metode	35
4.2 Casestudie som forskningsdesign	38
4.3 Datainnsamling	39
4.3.1 Observasjon	39
4.3.2 Gjennomføring av observasjon	40
4.3.3 Utvalg av dokumenter	41
4.3.4 Kvalitativ forskningsintervju.....	42
4.3.5 Utvalg av informanter og gjennomføring av intervjuer	43
4.4 Utførelse av analyse	45
4.4.1 Analysens utgangspunkt.....	46
4.5 Vurdering av reliabilitet og validitet.....	47
4.6 Etske hensyn og refleksjoner	49
5 Analyse og diskusjon	51
5.1 DIAD-modellen	52

5.1.1	Mangfold av interesser	52
5.1.1.1	Næringsutvikling og næringslivet	54
5.1.1.2	Natur og miljø	55
5.1.1.3	Lokalbefolkningen	56
5.1.1.4	Bærekraftig byutvikling (overordnet byutvikling).....	56
5.1.2	Gjensidig avhengighet	60
5.1.2.1	Er det oppstått en forståelse for at interessegruppene er avhengig av hverandre?.....	60
5.1.2.2	Er kommuneadministrasjonen gjensidig avhengig av interessegruppene?.....	63
5.1.3	Autentisk dialog	66
5.1.3.1	Ansikt-til-ansikt	67
5.1.3.2	Likestilte deltakere.....	68
5.1.3.3	Forståelig dialog.....	70
5.1.3.4	Legitimitet for kunnskap.....	72
5.1.3.5	Oppfyller Kongsgård/Vige-prosessen kriteriene til autentisk dialog?.....	74
5.1.4	Hvilke forhold avviker fra kravene i DIAD modellen?	75
5.2	Interessegruppenes ulike konfliktsyn	76
5.2.1	Motstridende interesser	77
5.2.2	Kommuneadministrasjonen skygger unna konflikten	78
5.2.3	Kommuneadministrasjonen er ikke gjensidig avhengig av AKV	80
5.2.4	Søken etter kompromiss – jakten etter konsensus	82
5.2.5	Hvordan kan planleggerne møte konflikt?	83
5.2.6	Viser kommuneadministrasjonen forståelse for uenighetene?	86
6	Avslutning	92
	Litteraturliste.....	96
	Vedlegg	102
	Vedlegg 1: intervjuguide AKV	102
	Vedlegg 2: intervjuguide Kristiansand Havn.....	104
	Vedlegg 3: Intervjuguide kommuneadministrasjonen.....	106
	Vedlegg 4: samtykkeskjema.....	108
	Vedlegg 5: godkjenning fra personvernforbundet	110

Figurliste

Figur 1: Kart over Kristiansand kommune, Vest-Agder (norgeskart.no).....	8
Figur 2: Kart over planområdet, Kongsgård/Vige. (kommunedelplan, 2017)	10
Figur 3: Kongsgård/Vige området.....	11
Figur 4: DIAD-modell basert på Innes og Booher (2010: 35)	29
Figur 5: Hovedinteressene i Kongsgård/Vige-planprosessen	44
Figur 6: Interessegrupper i Kongsgård/Vige planprosessen.....	51
Figur 7: DIAD-modell basert på Innes og Booher (2010).	52
Figur 8: Gjensidig avhengighet i Kongsgård/Vige-planen	60
Figur 9: Hvordan konflikt håndteres i Kongsgård/Vige-planprosesser	78
Figur 10: Frustrasjon i kommunen	81
Figur 11: Agonistisk konflikthåndtering	84

Forkortelser og tegnforklaringer

Forkortelser

DIAD – Diversity (mangfold), Interdependence (gjensidig avhengighet) og Authentic dialogue (autentisk dialog)

AKV – Aksjonsgruppen Nei til container- og industrihavn Kongsgård/Vige

FVN – Fædrelandsvennen Kristiansand

PBL – Plan og bygningsloven

NDS – Norsk senter for dataforskning

Tegnforklaring

[...] Tekst er utelatt

... Sitatet starter eller avsluttes midt i en setning

1 Innledning

”Fra 2009 og gjennom senere vedtak har kommunens evne og demokratiske vilje til dialog med beboerne rundt Topdalsfjorden stort sett vært fraværende. Saken med alle sine enorme negative konsekvenser har gått under radaren for de fleste berørte, og det ser ut som om dette er en villet og ønsket situasjon for planleggere og politikere. Det er en større trussel mot demokratiet enn at planen om industrihavn i Kongsgård/Vige blir kansellert en gang for alle, uansett hvor gamle de er” (Fædrelandsvennen, 2018).

Planprosesser handler ofte om endringer, der informasjonsutveksling og meningsbrytning mellom ulike aktører må løftes fram på arenaen. Her kan det oppstå konflikt, noe som er svært iboende og essensielt i enhver planprosess (Pløger, 2018). Likevel ser man at en av hovedutfordringene med konflikter i planleggingen er hvordan aktører møter, forstår og håndterer selve konflikten. Sitatet ovenfor ble skrevet i Kristiansands lokalavis “Fædrelandsvennen” (heretter FVN) i april 2018, og illustrerer mange av de komplekse utfordringene som planleggerne i kommunen står ovenfor i planprosesser med motstridende uenigheter. Etablering av havneaktivitet har vært et aktuelt tema de siste 50 år i Kongsgård/Vige, Kristiansand. Men det er først nå, i denne planprosessen, kommunen og Kristiansand Havn møter motstand. Hvordan håndterer man konflikt i planleggingsprosesser og hva er det som gjør at en konflikt eskalerer og ikke blir håndtert? I forskning argumenteres det for at kommuner og planinstitusjoner er utfordret når de arbeider med konflikt fordi de ikke greier å utnytte denne kampen i planprosesser på en produktiv måte (Aarsæther, Falleth, Nyseth og Kristiansen, 2012: 255).

Selv om kommunen har et ønske om å løse utfordringer de står ovenfor, klarer de ikke håndtere slike planleggingsproblematikker (Agger, 2009: 126). Det er akkurat denne manglende evnen til å løse noen av de sentrale samfunnsmessige problemene som kan være hovedårsaken til at man søker etter andre og nye måter å forstå planlegging og dens oppgaver. Forståelsen av hva som er “gode planprosesser” har i økende grad blitt assosiert med at planleggingen må gjøres mer “kommunikativ”. Dette er et styringssyn som i stor grad handler om at medvirkning i planprosesser på mange måter har utfordret tradisjonell kommunal forvaltningspraksis, planleggingsformer og lokalpolitikernes rolle. Mest fremtredende er aktørens uenigheter og ulike ønsker for planresultatet og planprosessen som i hovedsak

springer ut fra kommunens håndtering av selve prosessen. Som det ble vist i sitatet ovenfor handler dette ofte om følgende forhold: ulike roller eller ståsteder i prosessen med påfølgende ulike interesser, ulike forståelser av hvordan prosessen bør foregå eller utilstrekkelig kunnskap og kommunikasjon. Under de overnevnte omstendighetene er det stor sannsynlighet for at det oppstår konflikt i planprosesser.

1.1 Avgrensning og problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å undersøke i hvilken grad konflikten i Kongsgård/Vige planen er håndtert og videre se på om konflikten møtes og forstås på en god måte. Ved å se på hvordan konflikter håndteres, kan det også bidra til hvilke utfordringer sentrale aktører møter i slike prosesser. Gjennom denne oppgaven vil “Kongsgård/Vige” bli brukt for å referere til planprosessen og til det geografiske området planprosessen tar for seg. Oppgaven tar for seg hvordan konflikt forstås og håndteres og det er dermed nødvendig å avgrense en tolkning av konfliktbegrepet. I planprosesser oppstår konflikt som en naturlig del av samspillet mellom mennesker. I denne oppgaven vil konflikt bli forstått som en tilstand hvor to eller flere motstridende interesser er til stede i planprosessen. Oppgaven vil dermed ha et nøytralt syn på konflikt hvor uenighet blir sett på som en positiv eller negativ virkning.

Oppgaven vil undersøke medvirkning i den lokale kommunedelplanprosessen – “Havneområde nord Kongsgård-Vige i Kristiansand kommune”. Kommunedelplanprosessen omhandler Kristiansand Havn som kommunen vurderer å flytte fra sentrum i byen, Lagmannsholmen, til Kongsgård/Vige, et område i byens randsonen. Denne oppgaven tar for seg selve konflikten i saken for å undersøke hvilke forhold og utfordringer som har preget planprosessen til å bli slik den er i dag. Utgangspunktet i dataene baseres på at kommuneadministrasjonen i Kristiansand har forutsatte planer om å flytte Kristiansand Havn, en handling som ikke samsvarer med mange av innbyggernes ønsker. Som et resultat av dette mobiliserte flere lokalinnbyggere en aksjonsgruppe som nå har som formål å bevare Kongsgård/Vige og at flyttingen av Kristiansand Havn vil skje på et annet område. Til tross for at aksjonsgruppen ble dannet, endret ikke dette aksjonsgruppens opplevelse av at myndighetene dominerer informasjonen og kunnskapen i saken. I stedet har de følt seg ekskludert fra den informasjonen som kommunen sitter på, noe som har ført til en konfliktfylt prosess.

Denne casen ble valgt på bakgrunn av deltakelse som praktikant i By- og samfunnsenheten i Kristiansand kommune høsten 2017. Før avhandling startet var det først og fremst ønskelig å skrive om en aktuell planprosess i Kristiansand kommune. Jeg fikk observere og delta på flere ulike prosjekter og planprosesser. Likevel forstod jeg at Kongsgård/Vige-planen var et aktuelt tema da det var gjentatte diskusjoner rundt den “betente” saken. Prosessen hadde vært preget av uenigheter og plandiskusjoner over en lengre periode. Dette gjorde at selve konflikten ble mitt utgangspunkt. Det ble dermed naturlig også å se på medvirkningsprosessen, og hvordan aktørene samhandlet i saken. Hvorfor er de i konflikt med hverandre?

Problemstillingen ble valgt på bakgrunn av medieoppslag, høringsuttalelser og diskusjoner med planleggere i Kristiansand kommune. I høringsuttalelser og avisinnlegg rettet mot Kongsgård/Vige-planen er det flere som uttrykker misnøye med kommunens informasjon og kunnskap da de mener at kommunen har manglende forståelse for at Kongsgård/Vige bør bevares. Det er spesielt lokalbefolkning fra Kongsgård/Vige-området som ønsker alternativ lokasjon til Kristiansand Havn.

I denne studien er det lagt hovedfokus på tre interessegrupper i Kongsgård/Vige-saken: Kristiansand Havn, Kristiansand kommune og aksjonsgruppen “Nei til container- og industrihavn Kongsgård/Vige” (heretter AKV). Oppgaven vil se på hvordan Kristiansand kommune (heretter kommuneadministrasjonen) håndterer konflikten i denne planprosessen. Konflikten er tosidig. På den ene siden står kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn som har som formål med planarbeidet å sikre langsiktig arealbehov for utvikling av en fremtidsrettet havn. I tillegg skal planprosessen ivareta behovene til regionens næringsliv, lokale interesser og nasjonale funksjoner. På den andre siden finnes det engasjerte innbyggere som har etablert AKV og av ulike årsaker ønsker å bevare området som rekreasjonsområde.

Denne studien undersøker hvordan konflikten i Kongsgård/Vige-planen håndteres og hvordan den kan løses. Saken er kjent som en kontrastfull to parts interessekonflikt der problemets natur og omfang avhenger av hvem man spør. De ulike aktørene har ulike versjoner av hva problemet består i, og det gjør konflikten til “wicked problems”. Med ønske om å studere hvordan konfliktutøvelse utspilles og hva som er fordeler og utfordringer med konflikt, har jeg med bakgrunn i dette valgt å formulere oppgavens problemstilling som følgende:

Hvordan håndteres og forstås konflikt i planprosessen “Kongsgård/Vige”?

For å besvare oppgavens problemstilling har oppgaven følgende delspørsmål:

- I hvor stor grad oppfyller Kongsgård/Vige-planen kriteriene til DIAD-modellen?
- Hvilke konfliktsyn har interessegrupper i Kongsgård/Vige-planen?

Problemstillingen har som formål å belyse et fenomen som kan være gjeldende og en realitet i flere lokale sammensetninger. For å forstå hvordan konflikt håndteres i planlegging, vil denne oppgaven undersøke konflikthåndteringen i Kongsgård/Vige-planen ved å ta i bruk det kollaborative verktøyet DIAD. DIAD-modellen skal kunne si noe om planprosessen er kollaborativ. Dette kan si noe om hvordan planer presenteres og iscenesettes, samt at det vil gi et innblikk i de strategier og taktikker som former planleggingen i praksis. Det kommer tydelig frem hos Pløger (2012) at: “Kommuner og planinstitusjoner har problemer med å arbeide med konflikter. De greier ikke å utnytte denne kampen på en produktiv måte” (Pløger, 2012: 255). Han understreker at diskusjoner rundt konflikt i planleggings- og medvirkningsprosesser er mangelfull (Pløger, 2004: 72). Dette bekrefter at det er viktig å belyse hvordan planleggingsprosesser håndterer konflikt, samt hvordan planleggere kan arbeide med konflikt på en produktiv måte.

Resultatene i oppgaven vil nok ikke kunne generaliseres, men likevel vil det være en forventning til at funnene i oppgaven kan relateres til andre lignende planprosesser. På den andre siden er det forhåpninger til at oppgaven kan bidra til forståelsen av hvordan konflikt kan håndteres ved at oppgaven belyser alternative tilnærminger til håndtering og forståelse av konflikt i planprosesser. Siden kommunen nå er i gang med selve plan- og medvirkningsprosessen i det gitte området, er det dermed interessant å stille spørsmål nettopp ved dette: hvilke kunnskaper trer frem som sentrale maktaktører og hvordan forstår de ulike aktørene konflikten? Hva viser seg å være fordeler og ulemper med planleggingen og planleggerrollen? Jeg ønsker at funnene i denne oppgaven kan være med på å kaste lys på hvordan konflikt håndteres og hvordan man skal tilnærme seg dem på best mulig måte.

1.2 Oppgavens struktur

Oppgaven består av seks kapitler. I det **første kapitlet** blir innledning for oppgaven beskrevet. Deretter presenteres oppgavens tema, problemstilling, avgrensninger og struktur.

Som følge av at denne oppgaven omhandler en kommunedelplan, vil jeg starte det **andre kapittelet** ved å presentere hvordan slike planprosesser er bygget opp. På den måten vil leseren få en forståelse for selve konteksten gitt i planprosessen, samt at termologien fra planspråket er gjennomgående brukt i oppgaven. Jeg vil også i dette kapittelet generelt beskrive Kristiansand kommune sin geografiske kontekst, hvor jeg primært vil fokusere på konteksten og en aktualisering av casestudien som er valgt for denne oppgaven.

I det **tredje kapittelet** vil det foreligge en presentasjon av det teoretiske rammeverket for oppgaven. Fremveksten av kommunikativ planteori vil presenteres innledningsvis etterfulgt av en agonistisk fremstilling. Videre vil store deler av kapittelet handle om kollaborativ planlegging, primært og sentralt står da en praktiserende modell av Innes og Booher. Teorien skal skape et grunnlag for å bedømme graden av kommunikativ planlegging, og dessuten vil metoden være et fundament for å se faktorene og trekke konklusjoner i denne casestudien. I tillegg vil det foreligge en fremstilling av agonistiske tilnærminger til planlegging. Årsaken til dette er for å gi et bidrag til hvordan konflikter i planprosesser kan bli sett på fra en annerledes tilnærming. Til slutt vil de teoretiske rammene for oppgaven sentreres rundt utfordringer i medvirkningsprosesser, sett fra planleggernes perspektiv og lokalbefolkningen. Her vil det også forekomme bidrag på hvordan makt og avmakt oppstår i planprosesser.

For å besvare oppgavens problemstilling vil **fjerde kapittel** fremlegge de metodiske valg som er anvendt for denne casestudien. Dette innebærer: kvalitative intervjuer, dokumentanalyse og deltakende observasjon. Gjennom disse tre metodene ønsker jeg å forklare hvordan valgene kan ha influert prosessen. Egne refleksjoner vil også bli tydeliggjort og belyst.

Femte kapittel omfatter analyse og diskusjon. Første del inneholder en analyse av DIAD-modellen. Her vil jeg undersøke Kongsgård/Vige-planen i lys av DIAD-modellens krav for deretter å kjennetegne hvilke avvik planprosessen har basert på idealet. Andre del vil avvikene diskuteres og drøftes i lys av hvilke forståelse som har oppstått i selve konflikten, for deretter vise til et alternativt bidrag som kunne bedret planprosessen.

Avslutningsvis vil **sjette kapittel** være en avrunding med konkluderende refleksjoner.

2 Introduksjon til casestudien

For at leseren skal få en bedre forståelse av casestudiets bakgrunn og planprosess, har jeg i dette kapitlet valgt å beskrive lokal demokrati og lokal medvirkning. Dette vil gi en forståelse for hva som ligger til grunn for og påvirker medvirkningsprosesser i kommunale planprosesser. Her vil det også redegjøres for hvordan kommunedelplaner blir behandlet og strukturert, da dette er bakgrunnen for oppgavens undersøkelse. Medvirkning bli belyst da det vil gi bredere innsikt til hvordan det norske plansystemet fungerer. Deretter vil kapitlet presentere en geografisk kontekst av Kristiansand kommune og Kongsgård/Vige. Videre vil oppgaven gi en presentasjon av Kongsgård/Viges planprosess, historikk og omfang. Det vil da være en vektlegging på hovedelementene i sakens gang av *“Kommunedelplan for havneområde nord, Kongsgård-Vige”*. Dette vil danne et inntrykk av hvilke utfordringer planprosessen står overfor og gi en bedre forståelse for hvorfor det er ønskelig å bevare området. I dette kapitlet skal leseren få et større innblikk i Kongsgård/Vige-planen.

2.1 Medvirkning og lokaldemokrati – innblikk i kommunedelplanprosesser.

Før jeg går videre med å beskrive valg av case i denne oppgaven, vil jeg først forklare hensikten med det kommunale ved å fremstille lokalstyre, demokratiet og lokalmedvirkning som er vesentlige grunnlag i norske planprosesser. Dette vil gi en forståelse for det som påvirker, og danner grunnlag til kommunale plan- og medvirkningsprosesser.

Lokalt selvstyre ble innført gjennom formannskapsloven av 1837. Siden den gang har kommunen vært et viktig styringsnivå i Norge. Kommunen er ikke bare viktig for identitetsfølelse og frihet fra staten, den spiller også en viktig rolle som samfunnsutviklere og leverandører av velferdsgodene. Kommunen har i løpet av de siste tiår blitt tildelt stadig flere ansvarsområder og oppgaver. Det representative demokratiet Norge er i dag, vil si at makten har sitt utspring fra folket (Jacobsen, 2014: 80).

Det er kommunestyrerepresentantene og administrasjonen sin oppgave å se til at vedtakene blir iverksatt og evaluert. Det er nødvendig å kontrollere at vedtak som blir fattet gjennomføres og fungerer i tråd med hensikten. Implementering av vedtak påvirker kvaliteten på tjenesten, som videre vil kunne virke inn på framtidige valgresultater. På bakgrunn av dette er det i den kommunale styringskjeden kommunestyrerepresentantene som har ansvar for

innbyggerne fordi det er de som har myndighet til å iverksette og til å vedta (Røiseland og Vabo, 2016: 109).

Kommuneplanlegging skal ha et fokus på sterkere deltakerrettigheter. I dag finnes det en rekke formelle krav som innsyn, høringer, klager og en generell oppfordring om å delta aktivt med medvirkning i planprosesser. I den grad blir kommuneplanlegging i praksis en åpen og inkluderende planprosess som vektlegger folkemøter og aktiv deltakelse gjennom tema- og prosjektarbeid (Aarsæther et al., 2012: 58). Dette har skapt nye muligheter, men også en rekke utfordringer for dagens planlegging (Aarsæther et al., 2012: 17). Likevel er målet med direkte deltakelse å øke innbyggernes innflytelse i politiske prosesser og dermed sikre legitimitet blant folkets vilje (Aarsæther et al., 2012).

Medvirkning er også knyttet til Plan- og bygningsloven (heretter PBL). I 2008 ble PBL bygd opp slik at plansystemet ikke lenger kunne framstilles som et bestemt hierarkisk system. Likevel kan kommunal planstrategi bestemme at kommuneplanens arealdel skal revideres eller ikke. Dette blir vist i ulike byggesaker der plansystemet kan velge å utføres via en kommuneplan, kommunedelplan, reguleringsplan eller direkte til byggesak dersom planstatus muliggjør dette (Aarsæther et al., 2012: 92). I arealplanleggingen er det i økende grad grunnlag for samstyring og nettverksbasert planlegging. Fokuset er rettet mot et samarbeid mellom kommuner, private utbyggere, innbyggere organisasjoner og statlige etater. Dette samarbeidet har også gitt nye former for forpliktende medvirkning, samt at arealplanleggingen ikke lenger kun sees på som et styringsverktøy, men et utviklingsverktøy som tar i bruk nettverksorganisering (Aarsæther et al., 2012: 91).

Utviklingen av kommunal planlegging kan derfor beskrives som en reise, fra faglig styrt byplanlegging til politisk samfunnsplanlegging. I dag har kommunestyret myndighet til å vedta de kommunale arealplanene så lenge det ikke er fremmet innsigelser til planen. I dag ser vi også et tettere samarbeid mellom aktører i planprosesser. Samarbeidet bygger på et pragmatisk syn på offentlig forvaltning der planleggeren i praksis fungerer som planutvikler og prosessleder. Aktørene i samarbeidet er gjensidig avhengige av hverandre i problemløsningen, både i problemformuleringen og gjennomføringen av planleggingen. For at gjennomføringen av planleggingen skal være effektiv og gi gode resultater, er planarbeidet basert på at de ulike aktørene bringer inn sine kunnskaper, redskaper og ressurser (Aarsæther et al., 2012). PBL er særlig opptatt av å samordne løsninger, mål og tiltak på tvers av

forvaltningsnivåer og sektorer. Det ligger dermed et argument om at kommuneadministrasjonen skal synliggjøre avhengigheter, avdekke sammenhenger og legge til rette for felles, organiserte handlinger. Å få innsikt i og forståelse for hvordan årsak og virkning henger sammen er særlig viktig de gangene beslutningssituasjonene er komplekse.

2.2 Kristiansand kommune

Kristiansand kommune er Norges femte største by. Den er også den regionale hovedstaden for Sørlandet – Aust-Agder og Vest-Agder fylke.

Kristiansand kommune i Vest-Agder fylke ligger sentrert omkring Topdalsfjorden, og grenser til Aust-Agder med kommunene Lillesand og Birkenes i øst, Vennessla i nord, og Søgne og Songdalen i vest (Thorsnæs, 2018). Kommunen har 91 440 innbyggere per 4. kvartal 2017

(Statistisk sentralbyrå, 2017:

Kristiansand kommune). Det er flere tettbyggede strøk i Kristiansand kommune, eksempelvis Gimlekollen, Lund og Kongsgård. I tillegg finner vi her store boligområder, som Hånes, Torsvik og Søm sørøst i kommunen. Områdene Hellemyr og Tinnheia finner vi i nordvest, mens Flekkerøya, Vågsbygd og Slettheia ligger sørvest i kommunen. I forbindelse med regjeringen Solbergs kommunereform ble det vedtatt kommunesammenslåing av Kristiansand, Søgne og Songdalen. Dette ble videre godkjent i Stortinget juni 2017 (Thorsnæs, 2018).

I kommuneplanens samfunnsdel 2017-2030 er det lagt fokus på å skape bærekraftig utvikling i et sosialt, økologisk og økonomisk perspektiv, noe som skal bidra til å håndtere de samfunnsutfordringene som kommunen vil møte i fremtiden. Det legges vekt på å oppnå bærekraftig utvikling i byen med fokus på samhandling (Kristiansand kommune, 2017a: 2). Visjonen om å skape en grønn, attraktiv og inkluderende by skal inspirere innbyggere og andre aktører til en felles utvikling. Samtidig beskriver Kristiansand kommune at de er påvirket av de såkalte megatrendene som klimaendringer, demografisk endring, globalisering,

Figur 1: Kart over Kristiansand kommune, Vest-Agder (norgeskart.no)

urbanisering og digitalisering. Dette har skapt utfordringer for endringer i demografien, i sykdomsbildet – levekårsutfordringer og endringer i klima og næringsstrukturen (Kristiansand kommune, 2017a: 4). Befolkningsveksten er sterkest i og rundt Kristiansand, på grunn av nettoflytting. Dette har preget byen, men Kristiansand har de siste årene opplevd en nedgang i befolkningsveksten. En har et ønske om en sterkere vekst i sysselsetting og verdiskapning. Dette er for å holde tritt med utviklingen i andre storbyer.

Nedgangen i oljeprisen de siste årene har medført nedgang i antall arbeidsplasser hos offshore-relaterte bedrifter. Utfordringene Kristiansand kommune står overfor peker på at byen må satse på å skape innovasjon som vil være avgjørende for regionens omstillingsevne, samtidig som det må tilrettelegges for nye arbeidsplasser (Kristiansand kommune, 2017a: 5).

2.3 Et historisk innblikk i Kongsgård/Vige-planprosessen

For en økt forståelse av planprosessen, vil jeg nå presentere utviklingen i planene fra 1918 og frem til i dag. Et historisk riss av utviklingen vil kunne gi et innblikk i de formelle kravene som prosessen har forholdt seg til. I tillegg kan dette også gjenspeile de utfordringene som påvirker dagens konflikt. Arbeidet med å finne arealer for en havn i Kristiansand har pågått over flere år. Den eldste planene er fra 1918 med tittelen: *“Program for konkurranse om stations- og havnearrangement for Kristiansand”*. Videre beskrives det i dokumentet at *“de av kommunen indkjøpte arealer omkring Kongsgaardbughten er forutsatt anvendt for industrielle anlæg og eventuelt for opplag av masse gods”*. I tillegg argumenteres det for at *“de derfor nødvendig havneanlæg planlægges omkring Kongsgaardsbughten og nærmeste strandstrækning. Anlægget maa i fornøden utstrækning utsyres med kai- og rangersporgrupper samt med jernbane- og veiforbindelse med byen og jernbanestationen”* (Kristiansand kommune, 1918: 3-6). Allerede i 1918 var det forutsatte planer om at Kongsgård/Vige området skulle være preget av industri og havneaktivitet.

I 1998 vedtok bystyret i Kristiansand at fremtidig havneutvikling skulle finne sted i Kongsgård/Vige. I kommuneplan og reguleringsplaner ble det opprettet en funksjonsfordeling mellom Vesterhavnen og Kongsgård/Vigebukta i 2003. I forbindelse med høringen av kommuneplanen 2011-2012 leverte Kystverket innsigelse til planen der de stilte spørsmål ved arealtilgang i Kongsgård/Vige området. På bakgrunn av Kystverkets innsigelse vedtok bystyret at det skulle gjennomføres en kvalitetssikring av det tidligere havnevedtaket fra 2003. Den påfølgende utredningen viste at løsningen som ble vedtatt i 2003 ikke lenger var

realiserbar, både med hensyn til investeringskostnader og arealbehov. Investeringskostnadene var langt høyere enn det driftsinntektene og realisering av verdier på Lagmannsholmen kunne forsvare (Kristiansand kommune, 2017b: 4). Etter denne gjennomgangen vedtok bystyret i 2013 at Kristiansand Havn skulle lage en plan for strategisk utvikling og arealbehov for havnevirksomhet, i tillegg til at Kristiansand kommune skulle sette i gang et planarbeid for arealer som grenser til regulerte havnearealer i Marvika, Kongsgård og Vige. Dette var for å avklare det arealmessige handlingsrommet på lang sikt (Kristiansand kommune, 2017b: 4).

Kommuneadministrasjonen i Kristiansand måtte dermed starte opp et nytt utredningsarbeid for havneareal i Kongsgård/Vige. Samtidig vedtok bystyret at en skulle tilrettelegge for en lokal referansegruppe som skulle representere interessene fra velforeninger, bydelsråd, næringslivet og beboerforeninger. I løpet av perioden fram til høringsrunden har det vært gjennomført dialogmøter mellom

prosjektgruppen og referansegruppene.

Kommuneadministrasjonen valgte å opprette to referansegrupper, en næringslivsgruppe og en lokal referansegruppe. Med den lokale referansegruppen ble det avholdt seks dialogmøter (Kristiansand kommune, 2017b: 72). I følge

kommuneadministrasjonen har referansegruppa gitt innspill til forhold som de har vært særlig opptatt av, samt at disse innspillene har vært til stor nytte for planarbeidet. Spesielt har det vært nyttig for å dekke de bekymringene og kritikken som den lokale gruppen har utlyst for saken.

Figur 2: Kart over planområdet, Kongsgård/Vige.
(kommunedelplan, 2017b)

I alle kommunedelplaner skal det utredes et planprogram som beskriver hvordan miljøet og samfunnet blir påvirket av planen. PBL fra 2008 setter i §4-1 krav om å lage planprogram når viktige samfunns- og miljøinteresser berøres. Planprogrammet er en plan for selve planen. Her redegjøres det for hvordan medvirkning fra berørte parter skal skje i prosessen

(Aarsæther et al., 2012: 191). I dette dokumentet skal formålet med planarbeidet, sentrale problemstillinger, utredningsbehov og gjennomføring avklares. En slik prosess skal sikre at områdets kvaliteter blir tatt vare på, og at eventuelle interesser, som eksempelvis fra barn og unge, blir hørt. Hensikten med et slikt planprogram er at den skal tydeliggjøre retningslinjene for planområdet, både for innbyggerne, politikerne og andre interesser. Et planprogram åpner altså opp for medvirkning i hvordan selve planprosessen skal gjennomføres, noe som også kan sikre bedre medvirkning i selve planarbeidet (Aarsæther et al., 2012: 191). En mulig konsekvens er at en dermed unngår for mange dispensasjoner fra den ferdige planen.

2.4 Aksjonsgruppen “NEI til container- og industrihavn Kongsgård/Vige”.

Som beskrevet innledningsvis, ble det opprettet en lokal aksjonsgruppe; “Nei til container- og industrihavn Kongsgård/Vige, på bakgrunn av konsekvensene i planprosessens. AKV har et ønske om å bevare Kongsgård/Vige områdets bomiljøer. På begynnelsen av 2000-tallet etablerte velforeninger på Lund en gruppe som het “*Lundsiden bryr seg*”. I neste omgang av planprosessen fikk en større andel av innbyggerne i området (områdene Søm, Randesøy, Lund og Kongsgård/Vige) kjennskap til konsekvensene i Kongsgård/Vige-saken. Innbyggerne fra Søm og Randesøy hadde reagert negativ på utfallet av havneplanen fra 2003 vedtaket. Samtidig hadde det oppstått en utskifting av befolkningen på Sømsiden. Rundt år 2000 var store deler av befolkningen som bodde på Søm eldre mennesker. Nå i dag viser området at det er flere yngre barnefamilier som ønsker å bosette seg i området. Utskiftingen har også vist at de yngre viser et økt samfunnsengasjement og bevissthet i Kongsgård/Vige-saken (Nei til container- og industrihavn Kongsgård/Vige, 2018).

Deres rolle som aksjonsgruppe ble først synliggjort da de følte at kommunens arbeid og kommunikasjon var underkommunisert. I 2016 ble de kontaktet av bydelsrådet og sammen med kommunen fikk de innpass som referansegruppe. I referansegruppen fikk AKV plassere 10 personer som skulle representere velforeninger og lokale interesser i Kongsgård/Vige-saken. Ønsket deres var å bevare området, samt at lokale interesser ble hørt i saken.

Figur 3: Kongsgård/Vige området

Aksjonsgruppen omtaler havnesaken i Kristiansand som den viktigste saken i Kristiansands modernetid. De hevder at med bakgrunn i alle høringsuttalelsene og innsigelsene som har kommet inn, burde dette tvinge frem nye vurderinger av alternativ lokasjon til Kristiansand Havn. Aksjonsgruppen har også reagert sterkt på Kystverket sin innsigelse som understreker at de ikke vil ha noe form for begrensninger av støy for havnedriften som er tiltenkt på dette området. I tillegg mener Kystverket at det skal det være plass og kapasitet til seks-syv rigger, betongsiloer og kraner som er opptil 70 meter.

Aksjonsgruppen har lite forståelse for at dette kan være en god løsning midt mellom store bynære boligområder som også er tur- og lekeområde for barn og unge. Samtidig føler de at deres interesser ikke er ivaretatt. Den engasjerte aksjonsgruppen har endt opp med en følelse av ekskludering i planprosessen. Forslaget til denne kommunedelplanen har i dag status at den er satt på vent til rådmannen i Kristiansand har gitt sin innstilling, og det ventes politisk behandling i løpet av juni 2018. Det som opprinnelig er en interessekonflikt har utartet seg til å bli en kontrastfull toparts interessekonflikt.

3 Teoriltilnæringer

Dette kapittelet vil presentere det teoretiske rammeverket som legger grunnlaget for analysen og diskusjonen i kapittel 5. Som beskrevet i innledningen er formålet med denne oppgaven å undersøke i hvilken grad konflikten i Kongsgård/Vige-planen er håndtert – om den møtes og forstås på en god måte. For å kunne svare på oppgavens problemstilling: “*Hvordan håndteres og forstås konflikt i planprosessen “Kongsgård/Vige”?*” er det nødvendig å se nærmere på ulike teoretiske tilnæringer knyttet til planlegging, konflikthåndtering og medvirkning. Først i dette kapittelet vil det være en presentasjon av ulike planleggingsteorier, spesielt kommunikativ og agonistisk tilnærming. Delkapittel 3.2 vil ta for seg ulike tilnæringer til konflikthåndtering. Til slutt vil DIAD-modellen presenteres. Her vil modellens tre kriterier: mangfold av interesser, gjensidig avhengighet og autentisk dialog bli nærmere forklart.

3.1 Planleggingsteori

Overordnet er kommunikativ planleggingsteori at flere aktører skal få delta i planleggingsprosesser. Den er knyttet til den mer praktiserende kollaborative planleggingsteorien som har et større fokus på hvordan refleksive aktører kan endre institusjoner. DIAD-modellen til Innes og Booher (2010) viser hvordan slike teorier kan utføres i praksis. Disse teoriene har blitt kritisert for å være konsensusfokuserte, blant annet av den agonistiske tilnærmingen, som presenteres i delkapittel 3.1.4.

3.1.1 Framveksten av det kommunikative idealet

Kommunikativ planleggingsteori vokste frem på 1970-tallet som et motsvar til det rasjonelle planleggingsidealet. Den rasjonelle planleggingsmetoden går ut på at beslutningstakere velger løsninger som tilfredsstillende de mål som er satt. Her oppfattes planlegging som “et instrument” for effektiv problemløsning som oppnår definerte mål. Hierarkisk styring kan innebære elementer av instrumentell rasjonell planlegging (Aarsæther et al., 2012: 89). I den instrumentelle rasjonelle planlegging er kunnskap betraktet som fakta, verden oppfattet som målbar og objektiv og den er basert på nøytrale og objektive eksperter er de som skal ta offentlige avgjørelser.

Hovedsakelig gikk kritikken mot denne rasjonelle planleggingsformen ut på at den ikke stemte overens med de nøyaktige og definerte trinn i den omfattende rasjonelle

planleggingsformen. (Lindblom, 1959; Davoudi, 2006; Davoudi, 2018: 20). Med andre ord så var det dannet en felles forståelse om de nye styringsrelasjonene i samfunnet hadde utviklet seg til å bli mer nettverkspreget. Det rasjonelle planleggingsidealet var ikke lenger holdbar for å håndtere disse styringsformen – ofte omtalt som governance (Agger, 2009: 32). Noen omtaler denne endringen i samfunnet som en “kommunikativ vending” (Cruickshank og Evju, 2015). Dette har dannet en ny forståelse for kunnskap og det har endret hva som anses som legitimt (Amdam og Veggeland, 2011).

Instrumentell kunnskap og rasjonalitet er fortsatt verdsatt i det moderne samfunn. Dette ser vi i planlegging som innebærer kausalsammenhenger mellom årsak og virkning, for at beslutninger kan nå et bestemt mål (Amdam og Veggeland, 2011: 121). Denne praksisen kommer til syne for å rettferdiggjøre ombyggingsprosjekter, gjerne der det legges nye planer for utvikling, og der generelle føringer og beslutninger er fattet av myndigheten (Innes og Booher, 2010). Den instrumentelle planleggingen forutsetter her en sentral makt og et hierarki, byråkrati, en såkalt ovenfra og ned tilnærming. Eksempelvis ligger legitimiteten i det representative demokrati og dette gir offentlig sektor makt til å styre utviklingen (Amdam og Veggeland, 2011)

3.1.2 Kommunikativ planlegging

Den kommunikative grunnleggende tenkning handler om å etablere en arena hvor berørte aktører i en prosess kommer sammen for å skape felles mening. Det er en felles enighet om at flere aktører bør involveres i planleggingens nettverksrelasjoner, hvor et av de sentrale temaene blir å demokratisere kommunikasjonen mellom disse (Hillier, 2002). Kritikken mot den rasjonelle planleggingen var inspirert av flere filosofiske forståelser, men likevel deler de en felles tilhørighet til Jürgen Habermas teori om kommunikativ handling og Deweys pragmatisme (Agger, 2009: 36; Davoudi, 2018: 20). Her spiller planleggingsteoretikere ofte på det habermasiske, deliberative demokrati, samt pragmatismens tradisjoner for å utvikle kommunikativ og kollaborativ planlegging. Et deliberativt demokrati skiller seg fra andre demokratiske tilnærminger fordi det vektlegger at beslutninger skal forankres gjennom offentlig debatt. Alle synspunkter skal representeres og det skal være mulig for innbyggerne å følge diskusjonen.

I denne sammenheng kan det være hensiktsmessig å påpeke at kommunikativ planlegging er en samlebetegnelse, fordi det finnes mange ulike fokusområder, samt ulike navn på teorien og

forskjellige aspekter av det kommunikative. John Forester (1999) fokuserer på hvordan språket og dialogen mellom planleggere og lokale aktører formes, og hvordan dette kan analyseres i praksis. Jean Hillier (2002) ser eksplisitt på de ulike maktforholdene og interessekonflikter som oppstår i planprosesser. Planteoretikeren Patsy Healey argumenterer for at dagens planleggingsfokus bærer økt preg av leveligheten, eller “liveability” – som betyr at mangfoldet er for alle. Dette har ført til et økt fokus på at folk er forskjellige individer, med ulike bakgrunner og aksepter til hvordan man ønsker å leve. Planleggingen har i nyere tid lagt fokus over på å være mer fremtidsrettet, med et fokus på å skape vekst og stabilitet, samtidig som det er lagt større vekt på åpenhet i hele prosessen (Healey, 2010: 19-20).

Likevel vil en demokratisering av kommunikasjonen kun bli oppnådd ved at man blant annet stiller kriterier til hvordan en åpen dialog skal foregå (Sandercock, 1998:96). Eksempelvis har den inkrementelle beslutningsprosessen et kjennetegn ved at problemoppfatning, mål og løsninger diskuteres samlet, hvor resultat og løsning ofte har marginale endringer, sett fra dagens situasjon (Braybrooke og Lindblom, 1963). Her har beslutningstakerne en større interesse for å diskutere seg frem til en løsning, enn å utrede for mange alternativer. At løsningen er akseptabel vil da si at det mest avgjørende – fordelene og ulempene – kan forsvares politisk. Her kritiserer Sager den inkrementelle teorien for å ha et snevert syn på kommunikasjon i prosessen, da metoden ikke fører til en tilstrekkelig dialog mellom partene (Sager i Bäcklund og Mäntysalo, 2010: 339). Planlitteraturen utover 2000-tallet har blitt dominert av kommunikative tilnæringer (Davoudi, 2018: 20).

Kommunikative tilnæringer understreker at planleggerne sin rolle som formidlere er viktig for å opprettholde interessen til de ulike aktørene (Fainstein, 2000: 452). Teorien har inspirert i form av konsensusorienterte planleggingsprosesser hvor det stilles krav til gruppedialog. Dette handler om at en rekke representanter fra forskjellige interesser, samles, for å finne en løsning på et felles problem (Agger, 2009: 33). Med andre ord så arbeider de kommunikative planleggingsteoretikerne ut fra en ide om at planleggingen kan bidra til å fremme demokratiske dialoger dersom den følger visse krav og prosedyrer (Agger, 2009:33). Innes og Booher (2010) presenterer tre hovedelementer som må tas hensyn til i planprosesser som er preget av stor kompleksitet og kommunikative utfordringer:

- *En felles læring og oppgaveløsning* – med utgangspunkt i kollaborativ rasjonalitet vil aktørene kunne utforske effektive muligheter på hvordan de kan løse sine felles problemer. Her vil det også legges til grunn for kollektiv og individuell læring i deres sosiale nettverk, og dette vil bidra til å gjøre samfunnet mer tilpasningsdyktig i møte med slike komplekse utfordringer i prosesser, da “wicked problems” ikke har optimale løsninger. Dialogen mellom aktørene skal derfor resultere i at det dannes et fellesskap for å forbedre situasjonen og prosessen.
- *Prosessorganisering bygger på kravene til kommunikativ handling* – her legges det vekt på *hvordan* den kollaborative prosessen fungerer, samt utvikles. Dersom holdninger ikke er basert på kommunikativ rasjonalitet er det ikke nok å samle aktørene til felles møter. Samtidig er det utfordrende å utvikle oppskrifter på hvordan slike prosesser og dialoger skal tas, da dette må tilpasses de faktiske forhold.
- *Systemendring* – kollaborative prosesser kan føre til endringer i systemet, altså de harde og myke institusjonene. Dette er fordi aktørene vil ta med seg de erfaringene som gjelder for å fremme erfaringene i samarbeidet. Prosessen vil da også bli mer effektiv og tilpasningsdyktig. Aktørenes vil kunne tilegne seg dypere og oppdatert kunnskap, samt utvikles i nye nettverk og etablere nye verdier og normer (Innes og Booher, 2010: 9-10; Amdam og Veggeland, 2011: 174-175).

For at en kollaborativ prosess skal fungere har Innes og Booher (2010) satt opp tre kriterier som må oppfylles; mangfold, gjensidig avhengighet og autentisk dialog. Disse kriteriene vil bli beskrevet senere i delkapittel 3.3.

3.1.3 Pragmatisme og kritisk teori

Pragmatisme har etablert seg som en tilnærming under kommunikativ teori, som tar for seg sammenhengende og komplekse problemer ved hjelp av språket som redskap (Allmendinger, 2009: 129). Pragmatismen viser likhetstrekk med kollaborative tilnærminger og postmoderne tenkning, dette kan eksemplifiseres og vises av John Dewey og Richard Rorty, samt teorien om kommunikativ rasjonalitet som ble utarbeidet av Jürgen Habermas. Ved pragmatisme kan språket kun bli forstått fra den kollektive handlingsrammen den brukes i. Oppfatninger endres etter hvilken situasjon virkeligheten inngår i, og det blir vektlagt at

sannhet er det som virker i en gitt situasjon. Fra et pragmatisk ståsted, handler planleggingsprosesser om å skape felles løsninger (Fainstein, 2000: 454).

Det kommunikative prinsippet handler om hvordan mennesker kommuniserer med hverandre for å skape en interaktiv kollektiv tankemodell i planleggingsprosessene (Fainstein, 2000: 454-455). Det man ønsker å oppnå er å være pragmatisk i handling. Man skal likevel holde fast på oppfatninger og verdier som er styrende og grunnleggende for handling (Amdam og Veggeland, 2011: 149). Nypragmatismen, som også er kalt for kritisk pragmatisme, aksepterer den rasjonelle tilnærming som har fokus på handling og ikke på ulikheter og maktstrukturer i samfunnet (Amdam og Veggeland, 2011: 150). Det kritiske perspektivet skal heller forsøke å fokusere på å inkludere og utjevne ulikheter og maktstrukturer, og da ikke se bort fra dem. Allmendinger (2009) argumenterer for to fundamentale prinsipper i pragmatisk filosofi. Det første prinsippet er "*arena for debatt og diskusjon*" som har røtter i liberalismen. Og det andre prinsippet er "*arena for pluralisme*" og den skal fungere som konkurrerende posisjoner og ideer (Allmendinger, 2009: 139). Her legges det vekt på at det er de grunnleggende oppfatninger og verdier som er sett på som konkurrerende ideer og posisjoner.

3.1.4 Agonistisk tilnærming

Planleggerne uttrykker ofte at de opplever antagonisme – som er konflikter mellom uforsonlige interesser og synspunkter (Pløger, 2018: 264). I norsk kontekst er planleggingsprosesser sterkt konsensuspreget (Lysgård og Cruickshank, 2013). Agonisme er en kritisk tilnærming til konflikt, samtidig er den agonistiske pluralisme en kritikk til konsensusbegrepet. Hvordan kan planleggingen se på konflikter som agonistiske konflikter? I dagens politikk er vi avhengig av politisk legitimitet, konsensus, så vel som politiske diskusjoner. Hvordan kan da konflikter i planleggingen forholde seg til uenigheter og motstand? Slike spørsmål vil bli diskutert i delkapittel 5.2.

Agonistiske teorier skal åpne opp for og gi en ny tilnærming til demokratiet, der demokratiets regler alltid er åpne for spørsmål, konkurranse, uenighet, diskusjon, forhandling og forandringer over tid. I det delte samfunn kan en slik politisk forsoning bidra til å øke demokratiets grenser og muligheter – både som institusjon og etos. Samtidig vil det delte samfunn bidra til at det blir vanskeligere å vurdere den forklarende og normative kraften til moderne teorier om demokratiet (Mouffe, 2013). En tilpasning til demokratiets teori må

reflektere mangfoldet i dagens samfunn. Det er i denne sammenheng at demokratisk agonisme, med sin agonistiske tilnærming, viser seg å være godt egnet.

Som oppgaven har belyst tidligere har det vært diskusjoner rundt hvilke elementer og kriterier som burde legges til grunne for gode planprosesser, og i lang tid har dette vært konsensus. Den agonistiske tilnærmingen blir ofte introdusert av Chantal Mouffe som foreslår agonistiske alternativer til kommunikative konsensusrettede teorier. Mouffe sin politiske filosofi har blitt tatt i bruk i en rekke studier som prøver å undersøke hvordan man kan ta bedre vare på ulikheter og uenigheter i planleggingen (Bäcklund og Mäntysalo, 2010; Innes og Booher, 2014). Konsensusbyggende teorier, som for eksempel DIAD-modellen og kollaborativ rasjonalitet, kan ikke slippe unna spenninger av agonismer når ulike verdier og interesser blir involvert i prosessen (Hillier, 2002 i Pløger, 2004). På den måten blir dette nettopp et nytt bidrag til demokratiet som taler imot de nåværende demokratiforståelsene.

Mouffe karakteriserer det vestlige demokrati ved at det eksisterer spenninger mellom to former for logikk. Den første er de “individuelle og statlige rettigheter” (aggregative model of democracy), og den andre formen for logikk er “likhet av borgerskap” i det offentlige rom (deliberative model of democracy) (Mouffe, 1999). Ved å ta i bruk agonistiske metodikker vil en kunne redegjøre for slike paradoksale spenninger. Eller som Kapoor (2002) skriver så hevder både Habermas og Mouffe at det ikke er tilstrekkelig å ha begrensninger i det liberale demokratiet, som for eksempel valg og lovstyring. Det handler om å sikre kvalitet og inkludering i de demokratiske prosesser, på flere sfærer i samfunnslivet og i alle offentlige institusjoner (Kapoor, 2002: 459). Både Habermas og Mouffe ønsker å utdype og forlenge demokratiets rekkevidder og de begge argumenterer for en kritisk tilnærming til politikken, sentrert rundt pluralisme. Dette vil gi et bedre rammeverk for at innbyggerne skal kunne uttrykke og kommunisere sine forskjeller, enn de dominerende liberale politikkmodeller (ibid: 459).

Agonisme har mer eller mindre blitt satt som målsetting og et svar på diskusjonen rundt hvordan agonismer kan sees som et uunngåelig element i møte med planprosesser og politikken (Pløger, 2004). I sin forskning har Pløger forsøkt å reise spørsmål om hvordan vi kan etablere former for makt som kan brukes i de demokratiske verdiene i samfunnet. Et sentralt element blir da hvordan man skal finne en slik metode som kan bidra til at ulike motsetninger kan resultere i aksepterte beslutninger (Pløger, 2004, Pløger, 2012 og Pløger,

2018). Planleggingen skal da bli sett på som et beredskap eller en påvirkningskraft, og dermed blir også konflikter betraktet som noe produktivt. Agonistiske konflikter eller strider peker ikke imot bestrebelse i konkurransen om å gjøre planleggingen mer rasjonell og effektiv. Den agonistiske tilnærmingen er heller ikke opptatt av konkurransen om å oppnå konsensus som finnes i kommunikative og pragmatisk planleggingsteori. Men den utfordrer også *hvordan* man skal ta beslutninger i planprosesser (Pløger, 2018: 265).

Disse spenningene som oppstår i planprosesser har ført til at det argumenteres for å fremme dialogen mellom konflikt tenkning og konsensus (Innes og Booher, 2014), samt hvordan man skal finne bedre måter å praktisere dette på. En måte å praktisere dialog, konflikt tenkning og konsensus er DIAD-modellen til Innes og Boohers (2010). DIAD-modellen ønsker å skape en dialog som bygger på delte meninger av problemet og en felles forståelse av selve problemet. Med dette så understreker Innes og Booher viktigheten av den kommunikative form, samt en rasjonalitet som argumenterer for og bygger på, åpenhet, tillit, oppriktighet og ærlighet – et prinsipp som beskrives ved at “alt er lagt på bordet” i prosessen. Dette betyr at prosessen skal ta hensyn til de ulikheter som finnes blant de involverte interessene (Innes og Booher, 2014: 205).

Innes og Booher hevder for at det også er avgjørende å respektere at vi kan aldri være enig om å forstå dem – planleggerne og det offentlige – da de bor i ulike verdener og det finnes ulike regler i hver verden (Innes og Booher, 2014: 205). Likevel er det viktig å huske at alle interesser og forslag kan bli endret. Dette betyr at løsninger aldri er fullstendig permanente og må heller sees på som et pågående arbeid (ibid: 205). Her er det fasilitatorens eller “meglerens” ansvar å finne møtepunkter. Innes og Booher argumenterer tydelig for konsensus eller kompromisser (Innes og Booher, 2014: 207), mens Mouffe legger til at konsensus alltid er medfølgt av uenigheter og motstand – meninger som skiller seg fra flertallet (Mouffe, 2005: 31).

Planleggingen må behandle konflikter på en agonistisk måte (Pløger, 2018). Dette vil si at planleggerne må finne en måte som gjør det mulig å behandle kritikken i motstandernes arbeid. En prosess som inneholder motstand innebærer ofte agonistisk toleranse for uenigheter og spenninger. Videre vil dette være en måte å håndtere spenninger mellom ulike logikker (Mäntysalo, Saglie og Cars, 2011: 2121). Basert på det overnevnte så argumenteres det derfor

for at planleggingen må kontinuerlig diskutere og håndtere prosessen uten at planen blir løst for godt (ibid: 2121).

En studie fra Finland hevder Bäcklund og Mäntysalo (2010) at det er mangelfull informasjon på hvordan man burde inkludere innbyggerne til å delta, men også på hvordan man burde gi dem en sterkere posisjon i planleggingen. De konkluderer med at styring av det institusjonelle i planleggingen bør belyses. Agonisme skal her være et bidrag til planleggerne hvor planleggingsmetoden skal være mer åpen for nye ideer og synspunkter (Bäcklund og Mäntysalo, 2010: 347), og her må den offentlige planleggingen baseres på respekt og toleranse mellom motstanderne (Mäntysalo et al., 2011a: 268). Hovedutfordringen er å få aktørene til å se på konflikter som pågående, og at den offentlige planleggingen gir plass til kritikk, konkurranse og nye ideer.

Forester (1999) argumenterer: “Many problems are simply too complicated, too contested, and too unstable for schematic centralized regulation” (Forester, 1999 i Hanssen et al., 2015: 247). Og det er akkurat dette som vises i planlegging i dagens bysamfunn. Byer må stadig operere under skiftende omstendigheter, hvor forutsigbarhet er i mindre grad mulig. Pløger argumenterer at flere byer foretrekker å ta i bruk metoder som er basert på styring og ledelse når konflikter er pågående i planprosesser, i stedet for å engasjere seg i selve kritikken (Pløger, 2018: 266). En av disse brukte metodene er “konsensusbaserte avgjørelser”.

Hillier (2002) hevder at planleggere må leve med både konsensus og agonistiske krefter. Dette kan resultere i at man tvinger aktørene til å leve med både ufullstendige og ubalanserte dialoger og beslutninger (Hillier, 2002: 291). Hillier er enig med Mouffe sin teori, og argumenterer for at det handler om å temme antagonismer mot agonismer (Hillier, 2002: 15) da hun mener at det alltid kan være rimelige uenigheter i planprosesser (Hillier, 2002: 256). Mouffe sine konfliktfylte konsensusprosesser kan forenes i henhold til at det aldri vil være et riktig svar eller en riktig forståelse av selve problemet (Hillier, 2002: 269). Dette åpner opp for midlertidige avtaler snarere enn å tro på endelige beslutninger.

Agonistiske tilnærminger påpeker viktigheten av å ha et kritisk perspektiv på hvordan man skal ta avgjørelser i konfliktfylte konsensusprosesser eller hvordan man skal respektere disse uenighetene. Mouffe hevder altså at man ikke skal undertrykke konflikter og heller ikke tvinge frem enighet. Derimot skal man stimulere fram argumenter og uenigheter. Hun

argumenterer for at slike prosesser alltid vil bli ledet av overtalelse. Argumentasjon er en del av politikken og den er sårbar for makt (Bäcklund og Mäntysalo, 2010: 341). Konsensus vil bare være et midlertidig resultat i stabiliseringen av maktforhold. Videre er det derfor nødvendig at de som er uenige skal kunne uttrykke seg hegemonisk, dette er fordi det alltid vil være nødvendig, ikke bare for å utfordre det eksisterende, men også for å danne nye måter å uttrykke seg på og etablere nye institusjoner. Konkurransen som Mouffe ønsker er dermed ikke noe som skal resultere i forandring av hegemoniet, men utfordringer som kan forstyrre de faste posisjonenes identiteter (Mouffe, 2013: 11-12). Dette skal brukes som en form for tenkning og analyse, som igjen skal tvinge aktørene til å holde den demokratiske konkurransen levende (Mouffe, 1999: 9). Samfunnet må derfor erkjenne eksistensen av konflikter og at dette kan ikke ha en rasjonell løsning (Mouffe, 2014: 150).

3.2 Konfliktåndtering i planlegging

I planleggingsprosesser kan det oppstå uenigheter som kan eskalere til konflikt. Konflikter er i seg selv verken et onde eller et gode, da de har både positive og negative sider. Konflikter kan derfor tydeliggjøre og avdekke viktige temaer. Konfliktåndtering kan være en kilde til læring, utvikling og tettere relasjoner. Siden den rasjonelle tilnærmingen til planlegging ble utfordret av den kommunikative har medvirkning i planleggingen fått en økt betydning. Medvirkningsprosesser blir i økende grad brukt for å skape bedre prosesser, samtidig som det er en viktig del av lokaldemokratiet (Vik og Refstie, 2014). Likevel er det utfordringer med å få til vellykkede medvirkningsprosesser fordi medvirkning handler om å få til en dialog som skal fungere innenfor rammene av det representative demokratiet (Barnes et al., 2007). Videre i de neste tre underkapitlene vil det presenteres ulike forståelser av hvordan konflikter og uenigheter oppstår i planleggings- og medvirkningsprosesser.

3.2.1 Kollaborativ deltakelse – kunnskapens makt

Betegnelsen “kollaborativ” deltakelse er knyttet til Healey sitt arbeid og er basert på strategisk og samarbeidende planarbeid (Healey, 2006). I samarbeidende beslutningsprosesser er kunnskap minst like viktig som det er i andre former for politikktutforming. Judith Innes (1998) og David Booher (Innes og Booher, 1999, 2000) belyser hvordan konkrete planleggingsprosesser med vekt på konsensus produserer ny kunnskap (Agger, 2009: 32). Likevel blir kunnskapen verdsatt på en annen måte, da planlegging er å omsette kunnskap til handling og finne løsninger på oppsatte mål. Det handler om å søke etter kunnskap og finne

sammenhenger mellom mål og virkemidler, mellom årsak og virkning (Friedman, 1987). Jakten på de gode løsningene er ansett å være en arbeidsoppgave for ekspertiser og fagfolk da det er basert på faglig objektivitet og nøytralitet. Idealet ved kollaborativ deltakelse er å utrede flere alternativer gjennom en vurdering av kostnader opp mot ulemper i lys av definerte mål. En konflikthåndtering basert på et slik perspektiv vil finne et entydig svar på den beste løsningen, gjennom det løsningsalternativet som gir høyest måloppnåelse.

I virkeligheten kan forholdet mellom mål og midler ofte være faglig omstridt og usikkert i medvirkningsprosesser. Ekspertenes faglige plassering er preget av interesser, institusjonell tilknytning og utdanning (Emmelin og Kleven, 1998). Ofte er deres faglige løsninger presentert og uttrykt for veletablerte praksiser enn for ny viten. Svært ofte er disse løsningene basert på ett eller få alternativ. I tillegg kan kunnskapen og den faglige argumentasjonen ofte lide av mangel på objektivitet og nøytral karakter. I konfliktpregede planleggingssituasjoner blir ofte den faglige ekspertisen sine argumenter hyppig politisert, der argumentene selektivt velges ut for å støtte egne mål eller for å rette motstand mot løsninger som truer egne interesser. Slik selektering går på bekostning en nyansert kommunikasjon. Kunnskap som ikke passer inn i interessenes rammeverk blir avvist da de enten er av mindre betydning eller at de er tvilsomme påstander. Det er derfor de faglige utredningene av løsninger, som inneholder fordeler og ulemper, sjeldent har et utenforstående eller objektivt perspektiv. Argumentene blir heller brukt i argumentasjonen og maktspeilet omkring sakens utfall (Aarsæther et al., 2012).

Når aktører blir ekskludert fra prosessen kan det oppstå avmaktssituasjoner (Hernes, 1975; Brendehaug, 2013), og i slike situasjoner kan medvirkningsprosesser møte kritikk. Noe av kritikken handler om at medvirkningsprosesser er “tekniske øvelser” som er frakoblet det politiske system og blinde for eksisterende maktstrukturer. Basert på denne kritikken ble det fokusert på å danne en overgang fra det som kalles kosmetisk medvirkning til transformativ eller reell medvirkning (Cornwall, 2004). Kosmetisk medvirkning blir brukt av enten myndighetene, eller andre institusjoner, for å legitimere forhåndsfattede planer og beslutninger. I transformativ medvirkning skal prosessen åpne opp for at det lokale kan bidra i beslutninger, samtidig som det skal endre på forhold som fører til ekskludering i prosessen. Her handler det om å forstå de interesser og maktrelasjoner som påvirker medvirkningen i den demokratiske prosessen (Cornwall, 2004).

Det kan sies at ulike planleggingsmetodikker møter et komplekse av konkurrerende problemforståelser, virkelighetsoppfatninger, normer og verdier, ikke bare politisk, men også på tvers av faglige tradisjoner og forvaltningssektorer. Beslutningene er derfor påvirket av innflytelses- og maktforhold. Slik som den kommunikative rasjonalitet vises å være, hevder Innes og Booher (2010) at det bør være et konsept eller en ide som prosesser kan bruke som et ideal - noe planleggerne kan strekke seg etter – da dette er noe som er vanskelig å oppnå til det fulle. Idealet om å strekke seg etter noe som er vanskelig å oppnå, er grunnlaget for det mer praktiske konseptet av kollaborativ rasjonalitet (Innes og Booher, 2010: 24). Dette skal beskrives videre i delkapittel 3.3 hvor DIAD-modellen presenteres.

3.2.2 Agonismer vs. antagonismer

I følge Mouffe er agonismer “kamp mellom motstandere”, mens antagonismer er “kamp mellom fiender”. Det sistnevnte er det en planprosess bør forsøke å unngå. Motstandere kjemper heller mot hverandre fordi de ønsker at deres argument skal bli hegemonisk (Mouffe, 2013). Hillier (2003) argumenterer at de spenningene som oppstår mellom deltakere i kollaborative prosesser er av betydning i agonisme. Som vi har sett tidligere, kan slike spenninger være utfordrende for prosesser å håndtere. Forester (2006) påpeker at spenninger og agonisme er en sentral kilde til kreativitet da dette vil bidra til at prosessen beveger seg fremover. Konflikter og spenninger blant deltakerne er avgjørende for å ta i bruk den samarbeidende dialogen, samt at dette også er kjernen i rasjonalitet (Forester i Innes og Booher, 2010: 104). Agonismer bidrar til muligheter i prosessens dialog, som igjen gjør det mulig for prosessen å komme forbi de som skjuler maktforhold. Sagt med andre ord så bidrar agonismer til å åpne opp for nye måter å beskrive verden på – ved at dialogen avdekker de motsetninger som finnes og dette vil gjøre at man kan bevege seg fremover og videre i prosessen. Man får da permanente løsninger til hvordan man skal takle det komplekse og stadig skiftende samfunnet.

Innes og Booher (2010) argumenterer også for agonistiske tilnærminger når prosesser og dialoger stopper opp fordi da kan de mest kreative øyeblikkene finne sted i dialogen. Det er som om deltakerne, med sin fulle frustrasjon, klarer å gå dypere inn i seg selv og da må unngå normer, talemåter, og forutsetninger som ikke har fungert til nå – til å finne en ide som de ikke visste om eller som aldri eksisterte tidligere i prosessen. Aktørene i gruppen bygger deretter videre på denne ideen og med det vil det oppstå en ny tilnærming som belyser nye måter for hvordan man skal se på konflikten i prosessen. Å stå fast i en planprosess er ikke

bare frustrerende, det kan også gi aktører muligheten til å gi slipp på antagelser, undersøke deres egne holdninger og objektiver, og mulighet til å se etter nye strategier. Det åpner opp for sirkulær læring hvor gruppedeltakerne re-evaluerer valgmuligheter, men også deres egne verdier og mål. De kan endre rammene på oppgaven, redefinere mål og på den måten være i stand til å gå frem på en mer produktiv måte (Innes og Booher, 2010: 105).

Agonisme som Chantal Mouffe beskriver i sin politiske filosofi handler om at man ikke kan minske forskjeller, eller som hun vektlegger det “the ineradicability of antagonism” (Mouffe, 2013: 11). I følge Pløger (2018) kan man aldri finne den perfekte og rettfærdige avgjørelsen da det alltid vil være motsetninger til denne begrunnelsen. Samtidig vil enhver beslutning bare være et midlertidig hegemoni som hele tiden bør utfordres. Nøkkelelementet for å arbeide med denne antagonisme-agonisme relasjonen er motstandere. Det er motstandere som er uenig, men likevel ser på seg selv som tilhørere i de samme politiske assosiasjoner og som deler et felles symbolske rom der konflikten finner sted (Mouffe, 2005: 20). Med andre ord kan man si at dette “rommet” bygger på en felles enighet om de demokratiske prinsippene om frihet og likestilling for alle, men deltakerne er likevel uenige i deres tolkninger av dette og dermed skapes det konflikt (Mouffe, 2013: 7).

3.2.3 Utfordringer i medvirknings- og demokratiprosesser

Planlegging har gått i retning av et bredere samfunnsperspektiv, noe som ble vist i kapittel 2 i redegjørelsen for utviklingen av PBL som igjen har medført at planleggingen har gradvis blitt politisert og demokratisert (Aarsæther et al., 2012: 58). Planleggere må ha et mye større fokus på planlegging som prosess, noe som i tillegg innebærer å involvere aktører i ulike faser, samt at det legges vekt på kommunikasjon og makt. Medvirkning blir sett på som samfunnets gjensidige læringsprosess som skal bidra til legitimering av planleggingen og dens gjennomføring, samt en utvidelse av demokratiet (ibid: 110). Demokratisk legitimitet kan beskrives som at innbyggerne har tillit til de styrende politikerne og da blir også beslutninger sett på som rettmessige av befolkningen (ibid: 187). Planinnholdet er også ofte forhandlet mellom kommuneadministrasjonen og utbyggerne, og disse møtene kan legge føringer som senere binder planprosessen. Disse forhandlingene kan medføre at det blir vanskeligere å endre løsningene når medvirkningsprosessen er åpnet opp for andre aktører senere (Aarsæther et al., 2012: 198).

Planleggerne uttrykker ofte at de opplever antagonisme – som er konflikter mellom uforsonlige interesser og synspunkter. Det hevdes at slike konflikter kun kan løses ved lovlig eller politiske beslutninger (Pløger, 2004: 72). Dersom konflikter blir forstått som agonistiske konflikter vil det være uenighet mellom motstandere, ikke fiender. I slike tilfeller hevder Mouffe at planleggere, myndigheter og politiske beslutningstakere må behandle konflikt på en annen måte. Likevel er det åpenbart noen grunner til å se på konflikter og uenigheter i planprosesser som antagonisme i stedet for som agonisme. Antagonisme må ofte håndteres med makt (lovlige midler) hvor ens agonisme blir sett på som en tidkrevende eller uendelig kommunikativ prosess.

Agonisme sies å være “demokratiets etos”, da den respekterer legitimiteten av forskjeller og interesser i offentlig deltakelse. På den måten skal offentlig planlegging ideelt sett være et sted hvor konflikter om legitime meninger finner sted. Dette er spesielt vesentlig dersom det er et ønske om allmenn enighet, løsninger eller konsensusbygging hos motstanderne (Pløger, 2004: 72). Enkelte vil hevde at planleggerens rolle må endres i en mer agonistisk tilnærming, der fokus ikke må legges på å finne den beste løsningen men at planleggerne må stimulere til diskusjon og engasjement (Lysgård og Cruickshank, 2013). Her legger Lysgård og Cruickshank også vekt på at planleggere må tydeliggjøre hvilke meninger som finnes, da dette vil bidra til at det ikke er skjulte interesser som vinner fram. På den måten vil det være synlig at et hvert enkelt tiltak og vedtak vil gå på bekostning av enkelte synspunkter (Lysgård og Cruickshank, 2013).

Planleggere må sette krav til inkludering og eksklusjon når ulike argumenter oppstår, samt i henhold til lover og regulering. Dette er fordi det er planleggerens rolle og praksis som har overtalelse, overveielse, argumenter og teknikker som lovverket, PBL. Det offentlige har derimot bare makt til å kritisere og motargumentere de diskurser, argumenter og statistikker som finner sted i prosessen. Den agonistiske tilnærmingen sier at planleggerens rolle og praksis som styrende apparat må bli et politisk eller opposisjonelt politisk arbeid.

Planleggingen kan derfor være en inngang til politikken. Likevel må “kampen for hegemoni” og “kampen mellom motstandere” være et spørsmål om hvordan politikken er organisert (Pløger, 2018: 268). Ifølge Mouffe står motstandere som konkurrenter. Ikke alle slags antagonismer eller agonismer er legitime, særlig ikke de som truer demokratiet. Likevel hevder hun at man trenger diskurser og politisk hegemoni for å styre behovet for uenigheter i samfunnet. For at ulike posisjoner i agonismens strider skal finne sted må det i planleggingen

etableres et system som kan se enhver politikk og planleggingsprosess som et “temporary resting place” et midlertidig hvilested (Healey, 2010). I følge Pløger (2018) handler dette om å erkjenne at planleggingen må tilpasse seg ulike utviklingsmønstre og danne robuste planer som er permanente for fremtidens stedsutvikling. Dette er krefter som vil påvirke utviklingen, hverdagen, verdier, økonomien og kulturelle og sosiale forhold (Pløger, 2018: 273).

3.2.4 Innbyggernes erfaringer til medvirkningsprosesser

I planleggingsprosesser har medvirkning ført til økt deltakelse og interesse i planleggingen. I medvirkningsprosesser skal interesser fra organisasjoner, beboere, private virksomheter, barn og unge, minoriteter og særskilte næringsområder belyses. Medvirkning som er kalt for den “direkte deltakelsen” har vist seg å være et sentralt element gjennom høringer, folkemøter eller borgerpanel (Aarsæther et al., 2012: 187). I planleggingsteori og i lokaldemokratiet må planleggingen bli mer demokratisk ved å innføre flere elementer av medvirkning. Sagt med andre ord må innbyggerne få delta direkte i planleggings- og beslutningsprosesser (Healey, 1997, Aarsæther et al., 2012).

Det er flere argumenter som taler for medvirkning i planleggingsprosesser, likevel er de to mest sentrale “demokratiargumentet” og “effektivitetsargumentet”. Den første, demokratiargumentet, tar et ideologisk utgangspunkt som sier at mennesker er likeverdige og de har alle rett på å bli hørt og at deres stemmer teller likt. Medvirkningsprosessen blir da viktig for å sikre at befolkningen tar del i planutformingen gjennom offentlig debatt og at alles interesser blir hørt (Scott et al., 2007). Medvirkning bidra også til å styrke samfunnsengasjementet, politiske ferdigheter og sosial læring (Aarsæther et al., 2012: 187). Den andre elementet, effektivitetshensyn, hevder at medvirkning i lokalsamfunnet kan redusere konflikter, samtidig som det kan finne gode løsninger som ivaretar ulike interesser. Effektivitetshensyn skal dermed gjøre prosessene raskere og lettere å gjennomføre. Til slutt kan medvirkning sikre et bedre kunnskapsgrunnlag for planleggingen, ved å ta i bruk en bred anlagt prosess – kommunikativ rasjonalitet (Healey, 1997, Sager, 1991).

Samtidig kan direkte deltakelse fra innbyggerne i medvirkningsprosesser ofte skape spenninger i det representative demokrati. Spesielt argumenteres det for at innbyggernes muligheter for å delta i reguleringsplanlegging ikke er tilstrekkelig (Aarsæther et al., 2012: 198). Dette er fordi lokale aktører og foreninger ikke får muligheten til å påvirke før svært seint i planprosessen. Innbyggerne opplever derfor at deres rolle er redusert, samt at de blir

tilegnet rollen som kritisk og reaktiv. Derimot får utbyggerne rollen som konstruktive og aktive. Lokale organisasjoner og innbyggere får ofte rollen som “festbremsere”. Dette er spesielt i de tilfellene hvor kommunen og utbyggerne er enig i prosessen (Aarsæther et al., 2012: 198). Det at de får rollen som kritikerne kan være av ulike årsaker. Eksempelvis kan dette skyldes at de ikke har tilgang til planprosessen i en tidlig fase. Dette gjør at innbyggerne ikke får muligheten til å komme med alternative innspill. Innbyggerne kan også oppleve at utbyggingsprosjekter er kontroversielle fordi de for eksempel har høy utnyttingsgrad eller reduserer grønnstrukturen. Av den grunn blir ofte nabolagsforeninger marginalisert ved at de omtales som NIMBY (“Not in my backyard”). Dette er fordi innspill og interesser fra NIMBYister er i konflikt med de politiske mål og kan dermed være en “festbremser” for planmyndigheten sine mål om å øke utviklingen i samfunnet (Aarsæther et al., 2012: 199).

I medvirkningsprosesser kan innbyggere oppleve at deres syn ikke blir tatt hensyn til når de bidrar med innspill i planprosesser. Flere opplever at det er vanskelig å skille mellom planmyndigheten og markedsaktørene, da verdier, argumenter og ordvalg er identisk hos begge parter (Schmidt et al., 2011; Hanssen og Saglie, 2010). Dette kan indikere at det foreligger dominerende maktstrukturer blant kommunale og private planleggere og dette kan bidra til at det blir enda vanskeligere for innbyggerne å få anerkjennelse for sitt syn i prosessen. Innbyggerne kan da oppleve at det oppstår brutte forhåpninger, en følelse av avmakt og motstand når deres innspill i medvirkningsprosessen ikke gir utslag eller blir tatt med i endelige vedtak (Aarsæther et al., 2012; Brendehaug, 2013; Vik og Refstie, 2014). Samtidig blir opplevelsen av avmakt forsterket når politikere som de er vant til å være i kontakt med er lite til stede i planprosessene (Aarsæther et al., 2012: 199). Til tross for de overnevnte utfordringene har medvirkning ført til at innbyggerne i større grad nå enn før innretter seg for å kunne representere en motmakt til de ressurssterke utbyggerne. Innbyggerne har dermed blitt flinkere til å håndtere, samt ta i bruk de virkemidler og ressurser som også utbyggerne tar i bruk (ibid: 199).

3.3 DIAD-modellen

DIAD-modellen er en praktiserende modell som beskriver hvilke forhold som må ligge til grunn for en god kollaborativ planprosess. Innes og Booher mener at det er tre kriterier som må være til stede for at prosessen skal lykkes. Det skal være et mangfold av interesser, gjensidig avhengighet og autentisk dialog. Disse kriteriene vil beskrives i underseksjonene.

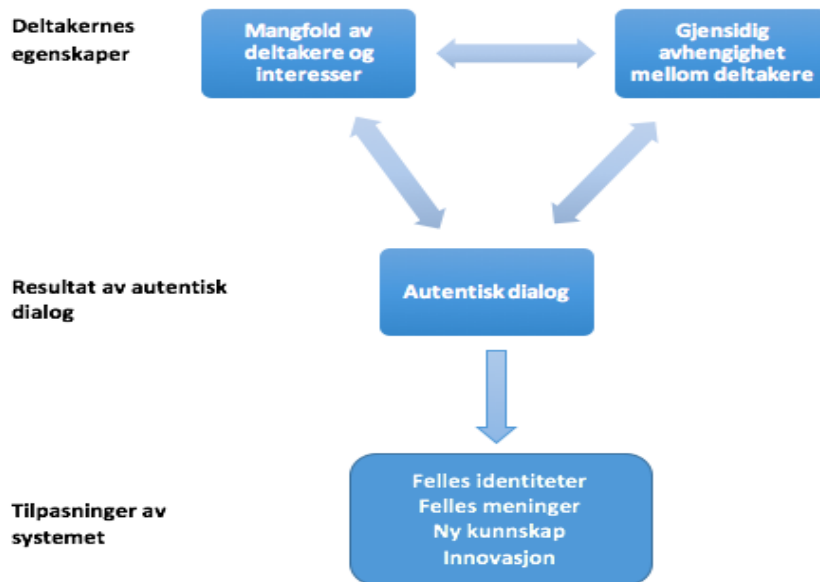
På like linje med Habermas, argumenterer Innes og Booher (2010), at den instrumentelle rasjonalitet må vike for kommunikativ rasjonalitet, slik at man skaper rettferdiggjøring og legitimerer beslutningsprosesser. Innes og Booher (2010) er enig med Habermas når de argumenterer for at man gjennom konsensus og dialog må oppnå administrativ makt og legitimitet. I tillegg hevder de at konsensusbygging ikke bare er en idealsituasjon, men også en praktisk bestemmelse for beslutningstaking. DIAD-modellen gir vesentlige bidrag til hvordan kommunikativ handling i planprosesser kan være relevant i praksis.

Modellen fungerer nødvendigvis ikke som en “oppskrift” fordi en hver planprosess er unik og kompleks (Innes og Booher, 2010). Innes og Booher bruker begrepene “agenter” og “interaksjoner mellom deltakere” (Innes og Booher, 2010: 32) men i denne oppgaven blir disse begrepene omformulert til “deltakere” og “interesser”. Planprosesser som omhandler områder skaper ofte ulike kontraster i uenigheter og et sterkt styringsbehov. Til tross for at Kongsgård/Vige-prosessen er kompleks, samt inneholder et vidt spekter av interesser, hevdes det i planteori at kollaborativ deltakelse kan resultere i at flere av dilemmaene som finnes i dagens medvirkningsprosesser kan løses.

Amdam og Veggeland (2011) hevder at kommunikative prosesser vil kunne gi deltakerne et felles rom, hvor de kan løse uenigheter. I tillegg vil prosessen også kunne bidra til individuell og kollektiv læring som resulterer i at samfunnet og deres sosiale nettverk blir mer utviklingsrettet og tilpasningsdyktig (Amdam og Veggeland, 2011: 174). DIAD kan i praksis sees som universell, men er ikke alltid hensiktsmessig å følge. Dette er fordi metoden kan være tid- og ressurskrevende, og i tillegg utfordrende å ta i bruk. Komplekse konflikter eller problemer som oppstår har som regel aldri noen optimal løsning som er universell, men en kommunikativ prosess og dialog kan resultere i at deltakerne ønsker å samarbeide for å forbedre situasjonen. I tillegg mener Healey (2010) at DIAD kan være grunnleggende for å belyse og avkle “wicked problems”. I den forbindelse kan metoden være ansett som positiv i prosesser hvor konsensus blant de ulike interessene ikke er tilstrekkelig og der hvor det ikke finnes enkle svar eller løsninger og prosessen består av flere utfordringer.

DIAD-modellen skal beskrive hvilke forhold som må ligge til grunn for kommunikasjon i en planprosess. De tre hovedkriteriene og akronymet i DIAD står for: “Diversity of interest” (Mangfold av interesser), “Interdependence” (Gjensidig avhengighet blant deltakerne) og “Authentic dialogue” (Autentisk dialog) er grunnleggende i modellen. Modellen legger vekt

på kjernen i kollaborativ planlegging, hvor de sentrale elementene “dialog” og “kommunikasjon” skal fremmes før makt og politikk. De overnevnte kriteriene vil bli presentert og forklart med relevant teori i de neste tre underseksjonene.

Figur 4: DIAD-modell basert på Innes og Booher (2010: 35)

3.3.1 Mangfold av interesser

I en planprosess må det for det første finnes et *mangfold av interesser og deltagere*. Årsaken til dette er fordi man vil prøve å unngå at bare de mektige og sterke aktørene får påvirke prosessen, men også et helt mangfold av interesser fra ulike deltakere. Om det er ønskelig å oppnå robuste ideer og løsninger i et system, må miljøets interesser og perspektiver inkluderes i mangfoldet. Følgelig gjelder dette deltakere som er direkte berørt av prosessen, samt de som har interesser som er knyttet til, eller har behov for informasjon om prosessen (Innes og Booher, 2010: 36). Slike aspekter går ikke bare på spørsmål om demokrati og makt, men når ulike perspektiver bringes inn i prosessen blir resultatet bedre. Basert på Habermas sin argumentasjon skal det ikke være noen former for deltakeravgrensning (Amdam og Veggeland, 2011; Innes og Booher, 2010: 36).

Som følge av et økt fokus på deltakerrepresentasjonen er kunnskap og verdier noe som spiller en sentral rolle for den kommunikative prosessens kvalitet og innhold (Innes og Booher, 2010: 36; Amdam og Veggeland, 2011: 175). Innes og Booher (2010:) stiller krav til at det

finnes verdier, interesser, perspektiver, ferdigheter og ulike typer kilder til kunnskap for at ideene som skapes er robuste nok til å utvikle seg over tid (Innes og Booher, 2010: 36). Når det utføres og skapes meninger sammen i den likeverdige og bærekraftige dynamikken vil det oppstå flere alternativer tilgjengelig. Dersom noen idéer viser seg og ikke være mulig å praktisere, brukes dialogen til å utvikle nye ideer. Med et slik vidt mangfold er det derfor viktig at ingen enkelt interesse overstyrer de andre deltakernes interesser, som også skal få ta del som beslutningstakere.

I praksis er det ikke uvanlig for mektige aktører som ønsker å utelukke noen berørte interesser eller perspektiver. Dersom dette skjer påpeker Innes og Booher (2010) at dialogen mest sannsynlig vil ende opp med å være umulig, mangelfull informasjonsflyt eller urettferdig. Innes og Booher (2010) vil hevde at slike prosesser oppfyller kravet til å samarbeide, derimot er det ikke et rasjonelt samarbeid. Denne forskjellen er et vesentlig aspekt og avgjørende for å forhindre misbruk og uriktige fremstillinger av det Innes og Booher fremstiller som “pseudonyme samarbeid”, altså at samarbeidet framstilles slik at aktører tror at deres bidrag og interesser har blitt tatt hensyn til i det brede perspektiv. I starten av en prosess kan dialogen som deltakerne fører ha forskjellige perspektiver og forståelser. Derimot skal de underveis skape en helhetlig forståelse for prosessen og andres interesser. I norsk kontekst kan det utvikles et slikt mangfold av interesse ved å for eksempel danne referansegrupper som involverer innbyggere og andre ulike interessegrupper, eller ved å holde åpne informasjonsmøter (Innes og Booher, 2010: 36; Amdam og Veggeland, 2011; 175).

3.3.2 Gjensidig avhengighet blant deltakerne

Det andre kriteriet i DIAD-modellen er den opplevde *gjensidige avhengighet* blant deltakerne. Alle må ha noe som andre vil ha, eller en resiprositet hvor den ene aktøren har noe den/de andre ønsker. Det vil si at alle aktørene må være i en posisjon der deres muligheter til å nå sine egne interesser kun er oppnåelig ved at man er avhengig av de/den andre aktørene (Innes og Booher, 2010: 36). Med andre ord vil deltakerne kunne tjene mer på å bli værende i prosessen, enn dersom de forlot den. Gjensidig avhengighet kan også vise selve grunnlaget for tillit, da partene i prosessen får en grunn til å fortsette samarbeidet (Innes og Booher, 2010).

Gjensidig avhengighet bygger på målet om at enhver aktør har noe som den andre ønsker og trenger for å nå sitt mål på en god måte. Dette gir et såkalt motiv for det som kalles

“hestehandel”, og kompromiss om løsninger som vil betrakte prosessen som rettferdig for enhver aktør (Amdam og Veggeland, 2011: 175). Likevel er det ikke nødvendigvis et null-sum-spill, men dialogen byr på at nye perspektiver kan skape bedre løsninger og bidra til innovativ tenkning. Prosessen skal oppleves som en vinn-vinn situasjon. Det må også lønne seg å bli værende i prosessen for å kunne oppdage og utvikle nye løsninger. Disse forståelsene skal også finnes hos enhver aktør i prosessen. Gjensidig avhengighet er derfor umulig å oppnå på egne interesser alene, fordi da vil resultatet være at deltakerne ikke verdsetter utfallet av prosessen likt. Likevel kan man som en gruppe få til en avtale hvor hver enkelt deltaker oppnår et bedre utfall gjennom kompromisser enn hva de ville gjort individuelt (Amdam og Veggeland, 2011).

Innes og Booher (2010) hevder at dersom ikke deltakerne er avhengig av hverandre er det umulig å oppnå positive utfall av høy kvalitet eller samarbeidende rasjonalitet. Ulike forhandlingsteorier foreslår at gjensidig avhengighet mellom interesser er nøkkelen til å gå fra et null-sum-spill til kreative gjensidige forhandlinger og avtaler. I slike “spill” utvikles det et primært mønster hvor hver aktør oppdager denne gjensidigheten, og dermed ønsker å samarbeide frivillig med andre (Innes og Booher, 2010: 36). Man kan derfor si at når designet er riktig for “spillet”, så er det ikke mulig for aktørene å oppleve at deres mål blir nådd på egen hånd eller utenfor den satte arenaen.

Et samarbeid kan utvikle en felles tillit, forståelse og læring dannelse. Resultatet vil forsterke det sosiale nettverket mellom deltakerne og deretter skape grunnlag for en felles handling. Derimot er dette noe som er utfordrende å få til i praksis. Faktorer som makt, verdier og interesser kan føre til at man ikke får den nødvendige kommunikasjonen og dialogen som kan gjøre kommunikativ planlegging mulig (Amdam og Veggeland, 2011: 174, Innes og Booher, 2010).

3.3.3 Autentisk dialog

Det tredje og siste kriteriet i DIAD-modellen er at det eksisterer en autentisk dialog blant aktørene i planprosessen. For å oppnå en reell utnyttelse av kriteriene “mangfold” og “gjensidig avhengighet” i DIAD modellen er det viktig at kommunikasjonen i dialogen er pålitelig, nøyaktig – at alle aktører er informert og opplyste – og at det som faktisk blir sagt er legitimt, nøyaktig, oppriktig og forståelig (Innes og Booher, 2010). I dialogen må det være engasjerte aktører som er interessert i hverandres interesser. Innes og Booher bygger sin teori

primært på Habermas sin ideelle dialog, hvor alle deltakere må engasjere seg i hverandres argumenter for å oppnå et felles mål. Det går ut på at de betraktningene som finner sted i den engasjerte dialogen til aktørene må forsikre seg om at deres krav er nøyaktige, forståelige, legitime og oppriktige (Innes og Booher, 2010: 36).

Dialogen må i praksis være direkte engasjement – ansikt til ansikt dialog – slik at enhver deltager kan være sikre at påstandene er korrekte og valide (Amdam og Veggeland, 2011: 175). Dialogen skal inneholde alle interesser og kunnskaper som finner sted hos aktørene. Det vil si at dialogen ikke skal domineres av maktinteresser som er utenforstående i prosessen. Alle interessene fra deltakerne i dialogen skal ha lik tilgang til relevant informasjon i prosessen og de skal alle være på lik linje når det kommer til meningsutveksling og bli lyttet til. Likevel kan alle deltakere i en autentisk dialog velge å utfordre eventuelle antagelser eller påstander som kan finne sted i dialogen. Ingenting er tatt for gitt og alt av informasjon skal “legges på bordet” (Innes og Booher, 2010: 37). Dialogen skal ha en naturlig “kurs” hvor det ikke skal være begrensninger eller retninger som er styrt av eksternt kontroll. En autentisk dialog er konsistent fordi den involverer ulike kunnskaper og synspunkt; både deltakernes kunnskap fra hverdagslivet og spesialisert kompetanse.

Autentisk dialog vil i sin pragmatiske stil, kunne etablere kunnskap gjennom samspill og felles læring. I tillegg er det vesentlig at alle deltakerne stiller seg kritisk til all informasjon og med det menes at de ikke tar noe for gitt i prosessen. Språket kan derfor bli sett på som et sentralt virkemiddel som skaper relasjoner og felles forståelser. Til slutt så er det kun det beste argumentet som vil vinne frem, og da vil ikke makt, uvitenhet eller press være relevant. Basert på det overnevnte kan det sies at en dialog er “autentisk” dersom den oppfyller følgende krav:

- Dialogen utføres ansikt til ansikt.
- Alle deltakere i prosessen stiller likt og er fullt informert om saken.
- Dialogen som utføres mellom deltakerne skal være forståelig for en hver part i prosessen. Dialogen må være åpen og problemstillinger som finner sted må bli lagt frem for en hver deltaker.
- Kunnskapen som deltakerne belyser i dialogen må være legitim. Det vil si at deltakerne må ha ekspertise, erfaringer eller annen form for grunnlag til hvorfor de kan uttale seg i saken (Innes og Booher, 2010: 106-107).

Det er her det kommer frem at dialogen gir rom for ideer og muligheter, hvor motstridende kunnskap og synspunkt kan forvandles til meningsfylt og rasjonell kompetanse. Videre kan en autentisk dialog skape et engasjement blant deltakerne og dette igjen vil åpne opp for nye tilnærminger som også kan resultere i nye avtaler (Innes og Booher, 2010: 37).

I følge Innes og Booher (2010) skal det i dialogen legges betydelig vekt på de viktige spørsmålene som gjør at man forstår systemadferd. Et annet viktig moment er derfor fokuset på språket og lytteevner. Når deltagere lytter, vil fokuset bli flyttet fra en selv og over på talerens samtale. Marginaliserte grupper vil kunne få et større handlingsrom. Et annet viktig moment er at dialogen kan endre aktørers antagelser av en annens aktørs ønsker og interesser. Resultatet er da at man kan avdekke slike feiloppfatninger og på den måten utvikle nye retninger og felles forståelser (Innes og Booher, 2010). Med andre ord kan man argumentere for at mennesker som har evnen til å lytte kan forhindre konflikter i slike prosesser. Derimot hvis slike "spilleregler" brytes vil menneskers erfare at det politiske og sosiale spillet oppløses. Dette vil bidra til at deltagere opplever mistillit, sinne og forvirring (Forester, 1980).

Mennesker skal ha rett til å sette ord på deres virkelighet, samt finne et språk som skaper en forståelse til å ytre meninger om den opplevde verden (Bøe, 2000). Derimot kan man også nevne at det å sette ord på virkeligheten også skaper en virkelighet. Talen om virkeligheten må derfor skje i møte med likeverdige mennesker (Bøe, 2000). Healey (1993) understreker at planleggingsarbeidet må være en fortolkende og interaktiv prosess. Planleggingsarbeidet skal derfor preges av respektfulle diskusjoner i og på tvers av kulturer.

3.3.4 DIAD i praksis

Innes og Booher (2010) hevder at potensialet til å påvirke planprosesser blir betraktelig bedre dersom kriteriene; mangfold, gjensidig avhengighet og autentisk dialog i DIAD-modellen blir tatt hensyn til. Resultatene vil for det første fremheve at dialogen mellom deltakerne vil skape en bedre forståelse for, samt gi innsikt i gjensidigheten av de interessene som finner sted. For det andre vil det skapes en lærdom om at dersom man ikke kun kjemper for egne interesser, men også andres, vil de sammen få et større utbytte. På denne måten vil de også skape felles fordeler og mål. Dette kan gjenkjenne felles identiteter og interesser hos deltakerne. Sammen dannes det ny kunnskap som blir en del av hverandres nettverk. Slike nettverk kan skape nye

forståelser for de andre deltakerne, som det tidligere eksisterte forutinntatte meninger om og konflikten var basert på. Gjennom autentisk dialog er det lettere for aktørene å sette seg inn i hverandres interesser og situasjoner – fordi man ofte deler mange av de samme bekymringene (Innes og Booher, 2010: 38). Helt til slutt kan DIAD-modellens bidrag føre til at deltakerne adapterer seg til “systemet” fordi det skapes en forståelse der problemer blir sett på fra et likt ståsted. Følgelig vil resultater fra en slik tilnærming tyde på at fremtidens lokale planprosesser vil ha lettere for å komme til enighet i prosesser da kreative ideer fra dialogen vil kunne utvikle innovasjon og nytenkning.

I motsetning til det overnevnte er det i følge Innes og Booher flere kollaborative prosesser som ønsker å møte kravene til DIAD-modellen, men likevel mislykkes da det oppstår en rekke problemstillinger som verken er gjennomtenkt eller avklart (Innes og Booher, 2010: 37). For det første må prosessene ikke være selvorganiserte, men kontrollert og styrt av sine samtaler og dermed utelukker bestemte emner. For det andre kan slike situasjoner gjøre at en blir utelukket i avgjørelser som inneholder forhandlinger og avveininger. Samtidig kan forhandlinger også være en form for utvesking i kollaborativ rasjonalitet. Til slutt kan kollaborative prosesser gjøre det utfordrende å opprettholde den ideelle dialogen i prosessen. Dette kan skyldes to årsaker; enten har ikke deltakerne den kompetanse eller ekspertise som trengs for å fortsette prosessen, eller så skyldes det et utenfor press fra politiske oppvisninger (strategisk kommunikasjon) eller medieoppmerksomhet som resulterer i forvrengninger i dialogens vilkår (Innes og Booher, 2010: 37).

Avslutningsvis kan det påpekes at DIAD-modellen ikke er et fastlåst svar på hvordan man finner den beste, eller mest “perfekte”, løsningen på en planprosess. Modellens mål er heller å involvere andre aktører som har ulike interesser i samfunnet til å ta del i samfunnsspørsmål, finne løsninger til konflikter og komplekse endringer – wicked problems – i et samhold. DIAD-modellen ønsker å gi lærdom slik at fremtidens utfordringer blir håndtert gjennom åpne inkluderende og refleksive planprosesser (Innes og Booher, 2010).

4 Metode og datainnsamling

I teorikapitlet ble det redegjort for planidealet til den kommunikative tankegang og retning. Her ble ulike teoretikere sine innspill belyst for å fremheve hva som legges til grunne i en kommunikativ og kollaborativ forståelse. Dette ble videre diskutert ved å vise til en praktisk tilnærming, nemlig DIAD-modellen og hvordan agonismens tilhørighet i planforskning kan bidra til å bedre prosesser. For å kunne si noe om casets planprosess vil jeg følgelig benytte meg av vitenskapelig metoder innen forskning. Østby argumenterer nemlig for at: *“metoder er fremgangsmåter som skal gi svar på spørsmål og sikre kvaliteten i kunnskapen vi får”* (Østby et al., 2007: 12). I dette kapitlet ønsker jeg derfor å redegjøre for de metodiske valgene jeg har gjort, begrunne disse valgene vitenskapelig men også praktisk da jeg ønsker å forklare hvordan disse valgene har påvirket prosessen. Ethiske overveielser vil også belyses i dette kapitlet. Her vil jeg redegjøre for de etiske problemstillingen, samt de utfordringene jeg har møtt underveis.

4.1 Valg av metode

I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne ut hvilken betydning konflikten i planprosessen forstås, håndteres og oppleves av de sentrale aktørene i prosessen. Dette er personers subjektive opplevelser og holdninger og det må følgelig undersøkes med en metode som egner seg til å håndtere data av denne type karakter. Jeg har i denne oppgaven valgt en kvalitativ tilnærming på grunn av dens metodologiske karakter og utførelse. Kvantitativ metode egner seg til statistiske formål, mens den kvalitative metode er et analytisk verktøy som kan utforske dybden av det gitte samfunnsfenomenet (Thagaard, 2013). I følge King, Keohane og Verba (1994) er det forskningsspørsmålet som danner grunnlaget for valg av design og metode. Forskningsdesignet skal beskrive hva det er som studeres, hvem som eventuelt skal intervjues og hvordan dette skal skje. Oppgavens problemstilling er: *“Hvordan håndteres og forstås konflikt i planprosessen “Kongsgård/Vige?”*. To delspørsmål er også valgt for å kunne belyse hovedproblemstillingen:

- Delspørsmål 1: I hvor stor grad oppfyller Kongsgård/Vige-planen kriteriene til DIAD-modellen?
- Delspørsmål 2: Hvilke konfliktsyn har interessegruppene i Kongsgård/Vige-planen?

For å kunne svare på problemstillingen, samt oppgavens delspørsmål, er det nødvendig med forståelse og innsikt i selve prosessen, noe som kan tilegnes gjennom intervju med sentrale aktører i planprosessen.

Studien tar til sikte på å undersøke i hvilken grad planprosessen har en kollaborativ forståelse i medvirkningsprosessen, samt hvordan håndteringen er rundt konflikten i selve planprosessen. Informantens sosiale og kulturelle omgivelser preger hvordan vedkommende gir uttrykk for disse følelsene og erfaringene (Thagaard, 2013). Informantene har selv kontroll over den kunnskapen de ønsker å dele. Det er derfor viktig å skape en fortrolig atmosfære i intervjusituasjonen, slik at informanten åpner seg og er ærlig om de temaene som forskeren ønsker informasjon om. En måte å oppnå denne fortroligheten, er ved at forskeren selv er åpen. Samtidig er det viktig å unngå at forskerens egne verdier preger intervjusituasjonen, da dette kan føre til at informantene sier det hun eller han tror at forskeren vil høre (Thagaard, 2013). Et godt intervju kjennetegnes ved at forskeren har satt seg inn i informantens situasjon på forhånd. Mine informanter befant seg i varierte roller, men var alle tilknyttet til planprosessen. Deres rolle og enkelt tilfeller satte jeg meg inn i før hvert intervju.

Casestudie er et begrenset samfunnsfenomen hvor innblikk i et spesifikt fenomen vil forskningen preges av et mangfold av data og analytiske fremgangsmåter. Sentralt i denne tilnærmingen står sosiale fenomener, og betydningen av fortolkning av disse fenomenene er unike (Grønmo, 2007: 90). I motsetning til kvantitativ forskning hvor hypoteser testes, har kvalitativ forskning den egenskapen at de utvikles underveis (Ryen, 2012). Det er akkurat derfor valget av problemstillingen er det som avgjør hvilke metoder som brukes. Videre inneholder kvalitativ forskning epistemologiske tilnærminger – hvilket innebærer å forstå et fenomen og dens sosiale verden gjennom å studere og analysere interaksjonen som finnes mellom deltakere. I dette tilfelle er man ofte avhengig av muntlige fortellinger og forklaringer. Dette separerer også kvantitativ og kvalitativ forskning, mens det førstnevnte er ute etter å *forklare* et fenomen er en kvalitativ prosess ute etter å *forstå* noe – en helhetlig forståelse av et avgrenset fenomen (Ringdal, 2004: 114). Som forsker har jeg muligheten til å danne en mer fleksibel tilnærming til selve prosessen. Med det menes at de ulike prosessene, som kan kategoriseres som problemstilling, innsamling av data, tolkning og analyse, kan arbeides med parallelt og det finnes ikke bare *en* riktig metode for gjennomførelsen (Bryman, 2012; Mehmetoglu, 2004).

Primært er det flere områder som skiller kvalitativ forskning fra kvantitativ forskning. Sentralt i kvalitativ metode er det lagt vekt på mening og prosess, mens dette er vanskelig å uttrykke i kvantitativ metode hvor målinger, frekvenser av tall og variabler er fremhevet primært i tilnærmingen. I denne oppgaven skal jeg analysere en planprosess der utvalget består av menneskelige relasjoner, noe som gjør at denne prosessen blir redegjort for gjennom deltakernes øyne og ikke mine egne. Som forsker skal jeg fokusere på den sosialt konstruerte virkeligheten (Bryman, 2012). Et annet viktig moment er hermeneutikken som legger vekt på at det finnes primært en sannhet, men likevel er det mulig å tolke fenomener på flere ulike måter og nivåer. I denne oppgaven finnes det hermeneutiske tilnærminger i den forstand at forskerens tolkning, samt den symbolske betydning av handling finner sted. Med andre ord skal forskeren fortolke en verden som det allerede eksisterer tolkninger og sannheter i, fra dem som deltar i den samme virkeligheten (Thagaard, 2013: 41). Det er dette som danner grunnlaget for at man kan beskrive tolkninger på flere ulike nivåer. Ved å ta i bruk deltakernes tolkninger og forståelser muliggjøres det å trekke dette inn på et nivå som gjenspeiler forskerens teoretiseringer og tolkninger (Thagaard, 2013: 42).

Opgaven inneholder sosialkonstruktivisme og kritisk teori. Sosialkonstruktivisme er en samlebetegnelse for en rekke ulike posisjoner. Likevel finnes det noen fellestrekk. Sentralt i sosialkonstruktivismen er erkjennelsen av at virkeligheten er produsert gjennom kategoriseringer, språk og tegn. Diskurser som behandler utsagn om virkeligheten, sier samtidig at sosiale handlinger anses som naturlig og andre utenkelige. Spesielt relevant for dette kapittelet er hvordan mine oppfatninger som forsker forstår dataen. Videre har da vitenskapelig kunnskapsproduksjon en sosial dimensjon der kunnskap skapes gjennom sosiale prosesser (Winther Jørgensen & Phillips, 1999). Det vil si at kunnskapen er intersubjektiv og sosiale prosesser anses som gyldig kunnskap. Eksempelvis vil denne kunnskapen være konstruert av informantenes og mine relasjoner til studien (Thagaard, 2013: 44). Studien har også en delvis kritisk tilnærming da jeg som forsker vil ha et kritisk standpunkt da jeg retter fokuset mot prosesser som fremmes på bekostning av andre (Thagaard, 2013). Videre kan det argumenteres for en kritisk tilnærming grunnet at oppgaven bruker teorier for å analysere de delene av planprosessen som ikke er ideell, samt blir dette godt belyst i problemstillingens standpunkt.

4.2 Casestudie som forskningsdesign

Ved å studere et casestudie har forskeren som formål å utvikle en helhetlig forståelse av den enheten som studeres (Grønmo, 2007: 90). Eller som Tjora beskriver et casestudie som “*en undersøkelse som benytter en allerede eksisterende grense for hva og hvem undersøkelsen inkluderer og ekskluderer*” (Tjora, 2012: 35). Casestudie blir et naturlig valg da jeg overordnet ønsker å undersøke medvirkningen og dialogen i planprosessen. Studiets univers er da begrenset til den enheten som utforskes. Et annet formål med casestudier er å utvikle teorier, hypoteser og begreper som baserer seg på teoretiske generaliseringer til et større univers (ibid: 90). I denne oppgaven ønsker jeg å se på utfordringer som berøres i planprosesser når det kommer til potensielle konflikt- og dialogaspekter. Som nevnt i oppgaven er dette med strider og konflikter sentrale utfordringer for planprosesser i flere norske kontekster. Oppgaven kan derfor betraktes til å forske på noe som er svært typisk for de utfordringer man møter i kommunale planprosesser. Likevel skal man også legge til grunn at slike samfunnsproblematikker må analyseres fra stedets tid og kontekst, da hvert samfunn er unikt og komplekst på samme tid. I tillegg skildrer også oppgaven en avgrenset kontekst, samt at den er begrenset med hensyn til perspektivet av rom og tid (Bryman, 2012). Som et resultat og mål ønsker derfor denne oppgaven å gi fenomenet innsikt, men også å utvikle nye forståelser innen dette fenomenet.

En abduktiv metode inneholder i likhet med induktive metoder empiriske observasjoner. Likevel er de mindre “empirisk naive” i det at man ikke avviser teoretiske forståelser og får dermed en mer eksplorativ metode som fremhever forholdet mellom teori og data (Thagaard, 2013: 198). Samtidig veksler abduksjon mellom teori og empiri som etterhvert re-fortolkes i lys av hverandre (Thagaard, 2013). En typisk abduktiv strategi, som denne oppgaven bruker, er at jeg som forsker ble oppmerksom på mitt empiriske fenomen da jeg fant det svært interessant å jobbe med denne planprosessen under tiden som praktikant hos Kristiansand kommune. Utvelgelsen av casestudie har derfor også en pragmatisk bakgrunn fordi jeg fikk kjennskap til området i mitt praktikantopphold. Videre kunne ikke dette empiriske fenomenet settes inn i en entydig teoretisk rammeverk, både med tanke på hvordan jeg skulle forstå fenomenet og avgrense det. Jeg begynte å gjennomføre observasjoner ved å ta del i den formelle planlegging i kommunen, samtidig som jeg bearbeidet teoretiske konsepter fra eksisterende kunnskapsgrunnlag – altså man kan si at det hele går i et kontinuerlig samspill. Til slutt er det viktig å påpeke at når en tar i bruk abduksjon må empirien være knyttet til det

teoretiske perspektivet (Thagaard, 2013: 198), og det har denne avhandlingen forsøkt å konstruere.

4.3 Datainnsamling

Denne masteroppgaven er en deskriptiv undersøkelse der jeg ønsker å beskrive og avdekke sammenhengene i prosessen. For å kunne avdekke dette valgte jeg en kombinasjon av flere metoder innen den kvalitative tilnærmingen, der i blant: dybdeintervjuer, deltagende observasjon og dokumentanalyse. Kombinasjonen går også under navnet metodetriangulering og har den egenskapen at den kan dekke en bedre forståelse av fenomenet i oppgavens problemstillingen. En slik metode kan også gi en økt tillit til empirien, da studiet er mer fullstendig og de nye datasett som forkommer kan gi nye fortolkninger (Thagaard, 2013: 12; Johannessen, Tufte og Kristoffersen, 2010: 367). Dermed kan forskningen stå sterkere på sitt felt. Likevel er de mest sentrale kildene som er knyttet til empirien i denne oppgaven intervjuene, da disse ga meg mulighet for dybdeinformasjon. Jeg hadde totalt tre dybdeintervju; to med representanter fra kommuneadministrasjonen, en med representant fra Kristiansand Havn og to med representanter fra AKV. Disse intervjuene ga meg innsikt og kunnskap om hvordan aktørene reflekterer og opplever situasjonen i planprosessen. Jeg fikk et innblikk i hvordan de personlige relasjoner forholder seg til hverandre i planprosesser ved å ta i bruk deltagende observasjon. Videre ga dokumentanalysen meg direkte innblikk i fenomenet som undersøkes og relevant kunnskap om hvordan slike prosesser overfører kommunikasjon (Thagaard, 2013: 12).

4.3.1 Observasjon

Casestudiet ble valgt på bakgrunn av min praksisperiode i By- og samfunnsenheten, i Kristiansand kommune, høsten 2017. Gjennom de fire månedene jeg var praktikant fikk jeg være en aktiv deltaker i flere prosjekter. Hovedarbeidet mitt var knyttet til "*Kommunedelplan for havneområde nord, Kongsgård-Vige*" hvor jeg fikk være en deltaker i prosjektet i denne perioden. I kontakt med forskningen finnes det ulike årsaker til å velge observasjon. I dette casestudiet var jeg ute etter kunnskap om selve prosessen og hvordan den har utviklet seg. Den deltagende observasjonen ga meg en mulighet til å få et innblikk i selve planprosessen (Thagaard, 2013). Videre gir observasjon en direkte tilgang til dataen, som i dette tilfelle har vært at jeg var en deltaker i situasjonen som forskes på. Observasjoner kan gi nyttig

tilleggsdata, som i dette tilfelle har blitt brukt som et supplement til intervjudataen og dokumentanalysen (Johannessen et, al., 2010:127).

Som observerende deltaker er det viktig å avklare sin observasjonsrolle da den er legitim for det område som observeres. Under praksisoppholdet anskaffet jeg meg rollen som observerende deltaker. Dette var fordi jeg deltok fullstendig i miljøet samtidig som jeg var forsker. Utfordringer som kan forekomme ved å være observerende deltaker er knyttet til at man fort kan bli påvirket av situasjonen, men også at forskeren selv kan påvirke situasjonen. Faren for at de jeg observerte, som for eksempel prosjektgruppen, skulle oppføre seg annerledes i mitt nærvær var kontinuerlig en tanke, samtidig som at jeg selv kunne bli påvirket av miljøet og den gitte situasjonen (Tjora, 2012: 53). Til tross for det overnevnte fikk jeg et direkte innblikk i det samfunnsfenomenet som jeg ønsket å forske på. Samtidig som det også utfylte intervjuene og dokumentanalysen som kom i etterkant. Dette har vært med på å utfordre mine oppfattelser og antagelser fra området gjennom intervjuets tolkende opplevelse av prosessen og gjennom dokumentanalysens beskrivelse av den faktiske planprosessen.

4.3.2 Gjennomføring av observasjon

I min rolle hos kommunen var jeg praktikant, men oppholdet var samtidig en del av masterutdanningen. Her ble jeg behandlet som en vanlig ansatt i enheten. De ansatte var klar over mitt ønske om å skrive om den aktuelle planprosessen om Kongsgård/Vige. Midlertidig visste de verken min problemstilling, tema eller hvilke fokusretning min oppgave skulle foreta. Dette ga ikke noe særlig utslag da jeg fortsatt fikk være en aktiv deltaker på prosjektet og fikk tilgang på den informasjonen jeg trengte. Likevel ga dette meg noen utfordringer under praksisoppholdet. Som observerende deltaker tilegnet jeg meg kunnskap og informasjon som jeg av etiske årsaker ikke kan bruke som direkte kilder i denne oppgaven. Når analysearbeidet skulle produseres var det vanskelig å unngå den bakenforliggende informasjonen som jeg satt på. Jeg løste denne problematikken ved å bruke intervjuer og dokumentanalyse, da dette ga meg svar som overlappet mye av den tidligere informasjonen og kunnskapen som jeg hadde tilegnet meg.

Det er som sagt viktig å ta stilling til hvilken rolle jeg som forsker ønsker å ha, da dette kan prege situasjonen og prosessen som jeg ønsker å undersøke. Som observerende deltaker fikk jeg arbeidsoppgaver, i tillegg til at jeg fikk være en aktiv deltaker i prosjektgruppen til denne planprosessen. Her hadde vi gjennomgang av høringsuttalelsene og jeg fikk samtidig bedre

opplysninger om selve temaet og ulike problemstillinger som oppstod. Videre fikk jeg også arbeide med å oppsummere innkomne høringsuttalelser til offentlig ettersyn, samt at jeg fulgte opp og oppsummerte den offentlige debatten på sosiale plattformer som var knyttet til denne saken. AKV sin hjemmeside (www.neitilcontainerhavn.no) og deres facebookside (NEI til container- og industrihavn i Kongsgård/Vige, Kristiansand) var sentrale kilder. Dette bidro til å påvirke hvordan jeg tenkte om planprosessen, samtidig at jeg som deltaker fikk innflytelse over selve prosessen.

Siden praksisoppholdet var høsten 2017 og intervjuene ikke var før i mars 2018, følte jeg selv at jeg fikk min personlige deltagelse på avstand. Dette anser jeg som positivt da tilhørigheten og mine antagelser til planprosessen ble svakere med tiden, samtidig som intervjuene og dokumentanalysen ga meg ny kunnskap og forståelse om planprosessen. Mine observasjoner utgjør kun skriftlige feltnotater og dermed er også mine observasjoner og oppfattelser av situasjon subjektivt. Likevel bidro disse notatene til intervju- og dokumentrunden da jeg kunne bruke denne kunnskapen til å finne ut hva jeg skulle se etter. Mest av alt har observasjonen bidratt til at jeg har fått en vesentlig bedre forståelse for hvordan slike planprosesser utarbeides.

4.3.3 Utvalg av dokumenter

Som en andre datainnsamlingsmetode var utvelgelse av dokumenter et vesentlig valg. Disse dokumentene ble primært hentet fra de to kildene Kristiansand kommune og Fædrelandsvennen. Siden jeg skulle se på en spesifikk planprosess var plandokumentene til denne planen spesielt relevante. For det første ble de kommunale dokumentene i utgangspunktet benyttet for at jeg som forsker skulle danne meg en kronologisk forståelse av planprosessens historikk og formål. For det andre skulle dette gi meg en oversikt over kommunikasjonen som fant sted innad i kommunen, men også mellom de andre aktørene som var sentral i prosessen. Dokumentanalysen ble derfor samlet inn under praksisoppholdets observasjoner og en kontinuerlig innsamling i nyhetsbilde til Fædrelandsvennen. Sentralt i analysen er planprogrammet *Kommunedelplan for havneområde nord, Kongsgård-Vige* (tilgjengelig på: www.kristiansand.kommune.no). I tillegg har jeg analysert 349 høringsuttalelsene som kom inn til planforslaget og dette har vært en sentral del av oppgavens analyse. Dokumentene er offentlig og kan finnes ved henvisning til den overnevnte websiden. Plandokumentene og avisartikler fra FVN har blitt anvendt for å beskrive og utfylle konteksten til Kongsgård/Vige området. Dokumentene ble hovedsakelig brukt for å tilnærme

meg en forståelse for hendelsen i planprosessen, samt for å identifisere konkrete handlinger som har oppstått de siste årene.

4.3.4 Kvalitativ forskningsintervju

Jeg vil argumentere for at de kvalitative intervjuene er den mest sentrale datainnsamlingen for denne oppgaven. Mens dokumentanalysen viser til den faktiske prosessen, så kan de kvalitative intervjuene danne inntrykk for tolkningen av prosessen. Gjennom intervjuer kunne jeg derfor få informasjon om planprosessen fra et interessestandpunkt, samt at de ga meg innsyn i hvordan informantene har tolket og opplevd fenomenet (Ryen, 2012). Videre fikk jeg som forsker kunnskap om informantenes synspunkter, selvforståelser og opplevelser, og på den måten et innblikk i deres bevissthet av planprosessen (Thagaard, 2013). Intervjuene vil derfor representere interesser og deltakerforestillinger av planprosessen.

Semi-strukturerte intervjuer kjennetegnes ved at spørsmålene har blitt uformet på forhånd, likevel følges ikke disse intervju spørsmålene slavisk. Det vil si at hvert enkel intervjusituasjon vurderes opp i mot relevans i forhold til informantens informasjon og rolle, og dette gjør at forskeren kan hoppe over, eller legge til spørsmål, underveis i intervjuet (Thagaard, 2013). Jeg hadde utarbeidet en intervjuguide til hvert intervju, samtidig som jeg hadde kategorisert fem til seks hovedspørsmål som skulle være en ledetråd i samtalen. Årsaken til dette var at jeg hadde flere spørsmål i intervjuguiden som tok lang tid å svare på, samt at flere av spørsmålene overlapp hverandre. Den lange listen med spørsmål ble derfor kategorisert som en stikkordsliste med kategorier som jeg ønsket å belyse i intervjuet. En slik realistisk intervjuguide gjorde også at det var enklere for meg å sikre at de viktigste tingene ble belyst, og samtalene ble mer naturlig da det fort kunne ta andre retninger enn det intervjuguiden først antok. Intervjuguiden ble derfor mer en retningsguide for min del, da jeg ønsket ha en litt mer åpen samtale. Jeg kategoriserte fem hovedtemaer etter det jeg ønsket å belyse i planprosessen og dette ga meg en større fleksibilitet:

1. Planprosessen og informantens rolle
2. Medvirkning
3. AKV sin rolle
4. Konflikten (og informasjonsflyten)
5. Kunnskapen (fakta i saken)

Kategoriene var likevel overlappende og ble derfor tilpasset under hvert intervju. Spesielt på punkt 4 var det viktig at informantene fikk informasjon om hvilken konflikt det var snakk om, og på en annen side at de var enig i at det var en konflikt i denne planprosessen. Dette gjorde at samtalen om konflikt utviklet seg og fikk et meningsfullt innhold. Grunnen til at jeg valgte en åpen intervjusamtale var for å få en innsikt i hvilke konfliktsyn og perspektiver på flytting av Kristiansand Havn til Kongsgård/Vige som fantes. Denne dataen bidro også til valg av teori til oppgaven.

4.3.5 Utvalg av informanter og gjennomføring av intervjuer

Utvalget av informanter ble valgt ut på bakgrunn av en strategisk utvelgelse. Fra observasjonen og arbeidet som jeg gjorde som praktikant hos kommunen, samt at jeg på forhånd hadde da god kjennskap til planprosessen, fant jeg relevante og hensiktsmessige aktører som kunne gi meg innblikk i planprosessen. Den strategiske utvelgelsen var derfor basert på en bevisst utvelgelse med klare mål og fokus for forskningen (Johannes et. al., 2006: 107). Jeg hadde et ønske om maksimal variasjon da selve målet var å innhente så mye informasjon som mulig, samt å gå i detalj på det spesifikke i forskningen (ibid, 2006: 134). Jeg forsøkte i den forbindelse å innhente representanter som hadde en posisjon i planprosessen og kunne si noe om DIAD-modellens kriterier. Størrelsen på et slik utvalg vil være avhengig av det analytiske målet med avhandlingen, samt begrensninger som finner sted i tid og omfang. Oppgaven har derfor et forbehold om at studien ikke inkluderer data fra det politiske ståsted i Kristiansand kommune, og dette kan også være en svakhet med oppgaven. Med intervjuene ønsket jeg å få en forståelse for informantenes posisjon og interesser i planprosessen.

Kommuneadministrasjonen – Styring og system	To representanter fra By- og samfunnsenheten i Kristiansand kommune, og noen av prosjektlederene for Kongsgård/Vige-planen. Intervjuet med kommuneadministrasjonen ga sentrale indikatorer på deres kunnskap og innsikt i planprosessen, men også på deres oppfatning av hvordan plan- og medvirkningsprosessen er håndtert.
Kristiansand Havn – Representerer næringsliv interesser	Representant i prosjektgruppen for kommunedelplanen. Dette er den aktøren som vil bli mest påvirket av sakens utfall og kan derfor kategoriseres som en nøkkeldeltaker. Intervjuet var relevant i den grad jeg fikk et innblikk i deres interesser som en sentral næringslivaktør i Kristiansand, samt hvilke synspunkter personen hadde på håndteringen av planprosessen
AKV – Representerer innbyggernes interesser	To representanter fra AKV og som har innpass som referansegruppe i Kongsgård/Vige-planen. Gruppen har kunnskap om innbyggernes interesser, spesielt fra områdene Søm, Lund, Kongsgård/Vige og Randesund. Sentralt i intervjuet med AKV var å få informasjon om deres synspunkter på håndteringen av planprosessen

Figur 5: Hovedinteressene i Kongsgård/Vige-planprosessen

Som følge av dette gjennomførte jeg tre intervjuer som inneholdt fem informanter for å belyse noen av de forskjellige posisjonene som kan utartes i en planprosess (se figur 5). For meg var det viktig at deltakerne kunne representere posisjoner og interesser til selve casestudiet. I tillegg ble spørsmål under intervjuet knyttet opp mot den teoretiske DIAD-modellen, med den hensikt å besvare problemstillingen og delspørsmålene. Dette var også for å få innblikk i hvilke holdninger og synspunkt deltakerne har til en kollaborativ form for planlegging.

Jeg syntes det var viktig å skape en god dialog og atmosfære med informantene mine. Før hvert intervju var det derfor naturlig å bruke noen minutter på å “bli kjent”. Videre ønsket jeg å forholde meg nøytral overfor hva de sa, og lot dem prate uavbrutt så langt det lot seg gjøre. For meg var det viktig at kvaliteten og seriøsiteten ble opprettholdt gjennom hele intervjuet. Spørsmålene jeg stilte var åpne og informantene kunne svare fritt. Denne strategien viste seg å fungere veldig bra da de responderte godt på åpne spørsmål som “hvordan opplever du” eller “hva tenker du”. Dersom jeg var usikker på hvilken retning argumentene i svaret til

informanten inneholdt, stilte jeg oppfølgingsspørsmål som “mener du med dette at”. Dette ga dem også tid til å reflektere over eget svar. Alle intervjuene ble gjennomført i mars 2018. Lydopptak og samtykkeskjema fikk jeg godkjent fra alle informanter. Informantene ble også gjort oppmerksomme på at oppgaven ville bli anonymisert, men at deres posisjon er beskrevet slik at det ville være mulig å identifisere personene som er deltakere i denne avhandlingen. Denne informasjonen ble delt og godkjent av hver deltaker (Se vedlegg). Intervjuene varte fra 60 minutter til 2 ½ time.

4.4 Utførelse av analyse

Gjennom analysen og datamaterialet ønsket jeg å finne beskrivelser av selve konflikten i planprosessen. Likevel er utgangspunktet for problemstillingen hvilke synspunkter og forståelser som finnes i konflikten, og det ble i lys av dette gjort noen valg for hva jeg ønsket å undersøke i materialet. I denne oppgaven valgte jeg å utføre analysearbeidet ved at jeg tok i bruk koding og tematisering av tekstene fra intervjuet, en fremgangsmåte som gjorde det lettere å kategorisere deltakernes utsagn. For det første valgte jeg å kategorisere materialet tematisk etter oppgavens problemstilling og delspørsmål. For det andre så var det naturlig å sette seg inn i rådataen for å lete etter kategorier og mønstre for og så plassere dem etter DIAD-modellens suksessfaktorer: mangfold, gjensidig avhengighet og autentisk dialog. Her ble også rådataen brukt til å finne mønstre og sammenhenger som fremhevet og kjennetegnet konflikt for å så se etter beskrivelser av forholdet mellom deltakerne. I detaljer bestod dette av å undersøke og analysere: forståelsen og opplevelsen av planprosessen, samt konflikter, motsigelser mellom deltakerne og hvilke synspunkter som viser seg i konflikten.

En temasentrert analyse representerer en dybde i ulike temaer. Her skal en studere informasjonen fra hver informant (Thagaard, 2013). I denne casestudien ble det innhentet informasjon fra hver informant om de samme temaene, for å så sammenligne informantenes svar. For at planprosessen skulle kunne si noe om DIAD-modellens oppnådde krav i denne prosessen, ble materialet fra de tre informantgruppene vurdert opp mot modellens kriterier. Samtidig kunne dette analysere hvordan planprosessen var gjennomført, og hvilke opplevelser og forståelser som kom til syne i saken. For det første var det ønskelig å si noe om hvorvidt dialogen mellom deltakerne var ideell og innfridde kravene til DIAD. Dersom den ikke gjorde det var det her nødvendig å se på mulige avvik som gjorde at prosessen ikke oppnådde kravene til DIAD. For det andre ville kjennetegnene og avviket fra DIAD-analysen bli sammenlignet med materialet i dataen for å finne mønstre som kunne si noe om forståelsen av

konflikten. Tilslutt er det her også viktig å se på informantenes reaksjoner, samt måten de snakket på rundt selve konflikten.

4.4.1 Analysens utgangspunkt

På den ene siden vil oppgaven gi en kritisk analyse av de negative forholdene som er konstruert i virkeligheten (Ryen, 2012: 38-39). På den andre siden er dette en utfordring da perspektivet kan bli for helhetlig. Oppgaven kan dermed eksponeres for å løsrive seg fra den opprinnelige sammenheng (Thagaard, 2013). Her var det viktig at oppgaven fant de ulikheter og likheter som ble fortalt av informantene ved at det også ble gjort søk etter repetisjoner av gjennomgående tema og utsagn. Med andre ord var det et ønske om å finne det datamaterialet som passet inn i teorimaterialet. For å få et helhetlig bilde av tematiseringen var det nødvendig å kode dataen etterhvert som transkriberingen fra intervjuene var ferdig. Her skrev jeg oppsummering fra hvert intervju og merket meg stikkord som kunne være passende til det teoretiske utgangspunktet og oppgavens problemstilling. Det kom til syne ord som demokrati, mistillit, konflikt, påstander, antagonismer, engasjement, konsensus, agonismer, interesser, formaliteter etc. Dette bidro til at tematiseringen fikk støtte for at tolkningene var riktig og det var mindre fare for at tematiseringen kunne dra innholdet ut av dens kontekst (Bryman, 2012).

I tillegg er min vitenskapsteoretiske forankring påvirket av det jeg mener er forskningsmessig interessant i analysen av datamaterialet. Min tolkning av dette påvirker de beskrivelser og tolkninger som da vil gi hendelsen en mening (Thagaard, 2013). Når oppgaven har valgt et kritisk teoretisk standpunkt vil dette være med på å belyse en analysetolkning av de samfunnsforhold som påvirker deltakerne og planprosessen som er forsket på i denne casestudien. En av årsakene til dette er fordi en kritisk teori vil ønske å se på prosessene som bidrar til at bestemte interesser fremmes på bekostning av andre. Oppgaven vil dermed se på de etablerte interesser og institusjoner som kan påvirke dialogen i planprosesser (Thagaard, 2013: 43). Eksempelvis vil det analyseres om dialogen mellom deltakerne i planprosessen kan stille spørsmål til om de sosiale situasjonene er som de bør være (i den kommunikative forståelsen) eller om det faktisk er sosiale forhold som kan forbedres (sett fra et agonistisk bidrag). DIAD-modellen vil her legge vekt på om planprosessen når idealet, og her vil en kritisk innfallsvinkel vise om praksisen oppnår idealet. En annen utfordring med analysearbeidet var å skille hvem som var nøkkeldeltakere i planprosessen mot kravet, mangfold i DIAD-modellen. Som nevnt er denne planprosessen kompleks og det ble fort synlig at mangfoldet måtte begrenses. Den valgte avgrensning vil beskrives i kapittel 5.

Likevel kan det nevnes at hadde oppgaven valgt å fokusere på andre nøkkeldeltakere eller andre interesser i denne planprosessen kunne analysen fått et annet utfall. Eksempelvis kunne det blitt valgt at oppgaven skulle fokusere på de holdninger som eksisterer i det politiske rom og hvordan disse igjen påvirker utfallet av planprosessen. Dette kunne vært svært dagsaktuelt, da plansaken skal til politisk behandling juni 2018. En annen innfallsvinkel på mangfold kunne vært de ulike statlige organer sine interesser, noe som vil belyses i begynnelsen av analysens, da disse også har vist ulike ståsteder i konflikten og dialogen.

4.5 Vurdering av reliabilitet og validitet

Validitet og reliabilitet er de to kriteriene som kan være en indikator på hvorvidt en kvalitativ studie svarer til kvalitetens forventninger (Bryman, 2004: 272). De metodiske avgrensningene og valgene som blir tatt kan reise en rekke spørsmål til hvorvidt dette kan medføre svekket reliabilitet og validitet. Hvordan dataen blir innsamlet og behandlet kan også ha innvirkninger for hvilke konklusjoner og slutninger det er mulig å trekke. Samtidig er det ikke mulig å ta høyde for hver enkelt utfordring som er knyttet til validitet og reliabilitet. Nedenfor vises en samlet vurdering av dette.

Reliabilitet handler om studiens etterprøvbarehet. Med andre ord så vil dette si i hvilken grad det er mulig å reprodusere studien. Samtidig handler reliabilitet om hvorvidt undersøkelsen representere den virkelige situasjonen. I casestudier, og andre kvalitative studier, er dette vanskelig å oppnå ettersom det som studeres ikke er konstant. Siden denne oppgaven representere nåtidens kontekst av planprosessen og aktørenes forståelse og innsyn på akkurat dette, vil sannsynligvis ikke funnene som presenteres i dag være mulig å representere på samme måte på et senere tidspunkt (Bryman, 2004: 272). I tillegg så er casestudier til en vesentlig grad en fortolkende disiplin. Med andre ord vil dette argumentere for at mine tolkninger som forsker ikke kan generaliseres til å samsvare med andre potensielle tolkninger. Likevel har studien fokusert på kriterier som nøytralitet og objektivitet, som også faller under kategorien for reliabilitet, hvilket er forsøkt opprettholdt så langt det har latt seg gjøre.

En styrke i denne oppgaven vil være at de fleste tidligere studier og dokumenter som er brukt også er lett tilgjengelige via kommunen sin hjemmeside eller via internett. Slike dokumenter vil øke sannsynligheten for høyere grad av reliabilitet, da disse oppfattes som en etterprøvbarehet, samt at de er produsert av offentlige organer som er objektive, autoritative og faktaorientert i sin bruk. Da jeg brukte lydopptak og transkriberte har det blitt brukt direkte

sitater i studien da dette skal danne grunnlag for å kunne underbygge og si noe om oppgavens problemstilling. Her har det blitt gjort tolkninger rundt informantenes tilbakemeldinger og det kan derfor diskuteres hvorvidt mine subjektive tolkninger rundt dette er riktige. På en side har informantene blitt anonymisert ved at det ikke tas i bruk navn i oppgaven, hvilket kan svekke reliabiliteten. På den andre siden har jeg satt et sentralt skille ved at jeg tar i bruk informantenes rolle, hvilket vil kunne bidra til å styrke reliabiliteten.

Det andre kriteriet er validitet og dette sier noe om hvorvidt dataene er gode eller relevante for å besvare oppgavens problemstilling. Men andre ord så må ikke validitet oppfattes som noe absolutt, der data er enten valid eller ikke, men det skal eksistere et kvalitetskrav som kan være tilnærmet oppfylt (Johannessen et, al., 2010: 70). Dette handler om hvorvidt en undersøger det som faktisk skal undersøkes, i tillegg til om dataene er passende og nøyaktige for formålet (Hellevik, 2006: 183). I denne studien benytter oppgaven seg av dybdeintervjuer, dokumentanalyse og observasjoner, samt tidligere studier – metodetriangulering. Det kan da kunne hevdes at dataene, og da spesielt intervjuene som det er lagt mest vekt på, svarer på problemstilling på en god måte (Descombo, 2007: 297). Siden intervjuguiden baserte seg på åpne spørsmål vil dette kunne også bidra til å øke validiteten i svarene.

Man kan skille mellom intern og ekstern validitet, hvor intern validitet omhandler hvorvidt årsakssammenhenger befestes innenfor en bestemt studie. Den eksterne validitet derimot, handler om hvordan oppgavens forståelse utvikles til å være gyldig i andre sammenhenger. I denne studien har oppgaven forsøkt å redegjøre for de tolkninger som er gjort, og i tillegg har andre perspektiver blitt et bidrag for å begrunne betydningen av mine tolkningene. Om denne studien er overførbar, det kvalitative ordet for generaliserbar (Johannes et, al., 2006: 200), vil være avhengig av om den forståelsen som er utviklet også kan være gyldig og overførbar i andre settinger. Samtidig er det også muligheter for at de tolkningene som er redegjort for i denne oppgaven, kan gjenkjennes av personer med kjennskap til tilsvarende fenomener. Dette beskrives som oppgavens overføringsverdi. Er det da lagt til grunne for enighet og kjennskap til disse erfaringene, da kan overføringsverdien være akseptert. Selv om det vil være mulig å gjenkjenne de synlige fenomenene i denne oppgaven, vil det likevel være identifisering av de avgjørende tendenser i casen som eventuelt gir utslag for gjenkjennelse (Thagaard, 2013).

Funnene i denne studien vil sannsynligvis være begrenset til å gjelde det området som studien foretok seg. Hovedsakelig går man bort fra muligheten til å generalisere ovenfor en større

populasjon når man benytter seg av casestudier som tilnærming. Til gjengjeld vil det inneholde en dypere analyse av en utvalgt setting, og dette kan bidra til gi en bedre innsikt, samt overføre kunnskap og fortolkninger som kan brukes til å forstå hva som kjennetegner den gitte kontekst (Johannessen, et, al., 2010: 230; Gerring, 2007: 43). Målet med denne oppgaven er derfor ikke at den skal generalisere, men heller teste ut teorier som er knyttet til oppgavens kontekst og problemstilling. Samtidig ønsker jeg med denne oppgaven å utvikle en helhetlig forståelse av den bredde som intervjuenhetene til sammen utgjør (Gjerring, 2007: 43). Med andre ord så vil dette si at resultatene og funnene jeg finner i oppgavens kontekst også kan være gjeldende i lignende kontekster eller med lignende assosiasjoner (Mehmetoglu, 2004). På bakgrunn av min vurdering anser jeg studiens reliabilitet og validitet som ivaretatt på en tilfredsstillende måte og med tanke på de avveininger som er foretatt.

4.6 Ethiske hensyn og refleksjoner

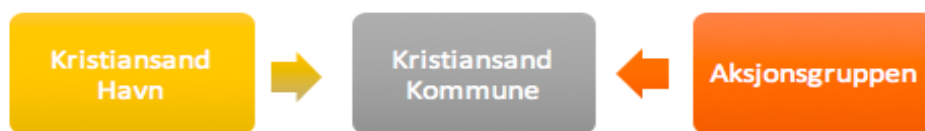
En av grunnene til at det tas opp etiske vurderinger i forskningen er fordi forskeren selv kan ha muligheten til å påvirke gjennom kunnskap og virkelighetsoppfatninger som formidles til sine informanter (Johannessen et, al., 2010: 90). I forskning i Norge er det et etisk prinsipp om å følge gode retningslinjer for behandling av personopplysninger. Oppgaven ble meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste som har retningslinjer i forhold til hvilke personopplysninger, som direkte eller indirekte, kan knyttes til informantene (Johannessen et, al., 2010: 94). Til informantene fortalte jeg at oppgaven var meldt inn og godkjent at NSD. Her vil jeg også nevne at problemstillingen har blitt endret etter meldeskjema var godkjent. Likevel så jeg ikke på dette som nødvendig å melde til NSD da det ikke inneholdte store endringer. Videre spurte jeg alltid informanten om det lot seg gjøre å ta lydopptak, samtidig som jeg ga beskjed om at det var alltid mulig å trekke seg fra intervjuet. Jeg som forsker står også overfor etiske vurderinger når det kommer til hvordan jeg behandler deres handlingsmønstre, og utsagn kan endres som følge av at jeg tolker det på en annen måte enn intervjuobjektet hadde til hensikt. I denne studien signerte alle informantene samtykkeskjema (se vedlegg), i tillegg til muntlige bekreftelser under intervjuet. Årsaken til at man bør foreta etiske vurderinger er at kvalitativ forskning i større grad handler om å anvende samfunnsfenomener som eksempelvis prosesser, personer eller opplevelser/forståelser – slik som i denne oppgaven. I tillegg må det ligge til grunn etiske hensyn ved bruk av lydopptak og lagring av transkriberte intervju i etterkant.

I kvalitativ forskning er man mer opptatt av teksten som produseres, enn informantens rolle (Tjora, 2012). Som forsker valgte jeg å ta stilling til de spørsmål som var sentrert rundt det eksakte som jeg ønsket å forske på og derfor prøvde jeg å utelate andre sosiale fenomener, da tematiseringen av oppgaven er svært omfattende. Jeg som forsker måtte derfor tenke over de tema som jeg ønsket å belyse uten at informantene skulle oppleve etiske utfordringer og konsekvenser i intervjuet. Samtidig var jeg også åpen om min tidligere praktikantstilling i kommunen. En forskningsoppgave vil aldri være helt åpen, og som nevnt tidligere i kapittelet så var det i mitt tilfelle utfordrende å finne en balanse mellom å være observatør og deltaker da jeg i denne settingen er taushetsbelagt.

For å oppsummere har dette kapittelet vist hvilke metodetilnæringer som denne oppgaven har tatt i bruk for å finne svar på oppgavens problemstilling. Gjennom observasjoner fra mitt praksisopphold, intervju av tre sentrale deltakergrupper i denne planprosessen og en dokumentanalyse av høringsuttalelser og plandokumenter er det dannet et grunnlag for en deskriptiv undersøkelse i denne oppgaven. Oppgaven ønsker ikke at resultatene skal overføres til andre planprosesser. Basert på ett casestudie, skal undersøkelsen heller belyse utfordringer som kan oppstå i konfliktfylte planprosesser og hvordan dette håndteres og forstås sett fra ulike aktører. Oppgaven kan dermed danne en forståelse for hvorfor det er viktig å gi konflikter i planprosesser et større fokus. En slik forståelse av konflikt har overføringsverdi på tvers av planprosesser med ulik eller delvis overlappende problematikk. Samtidig er det vesentlig å nevne at planprosesser er avhengig av sin kontekst.

5 Analyse og diskusjon

I den første delen av analysen belyses planprosessen ut fra idealmodellen DIAD. I denne oppgaven vil kravet til mangfold, som Innes og Booher (2010) argumenterer for i sin DIAD-modell, bli betegnet som et mangfold av interesser. Disse interessene vil igjen bli konkretisert under fire hovedkategorier, som følge er: næringsutvikling og næringsliv, natur og miljø, lokalbefolkningen og bærekraftig byutvikling (overordnet byutvikling). Disse hovedinteressene som viser seg i denne planprosessen vil bli belyst gjennom tre interessegrupper, Kristiansand Havn, Kristiansand kommune og AKV sine interesser som er valgt for denne casestudien.

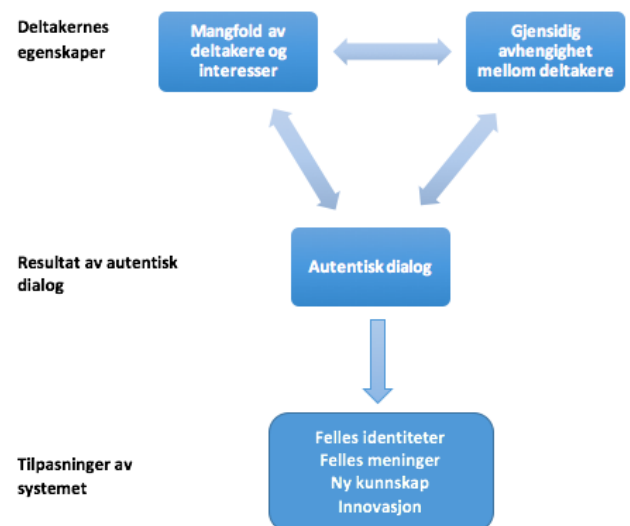

Figur 6: Interessegrupper i Kongsgård/Vige planprosessen

Som det vises i figur 6 ovenfor har deltakernes interesse påvirkning på hverandres og Kristiansand Havn og aksjonsgruppen representerer motstridende interesser i denne casestudien. Det kan beskrives så enkelt som at Kristiansand Havn er for at det skal etableres en havn i Kongsgård/Vige, mens AKV, som representerer lokalbefolkningen i dette området, er imot dette forslaget. Likevel kan det argumenteres for at det er vanskelig, om ikke umulig å skille de ulike kriteriene til DIAD modellen: mangfold av interesser, gjensidig avhengighet og autentisk dialog. Dette vil også vises i deler av analysen da disse kriteriene påvirker hverandre og er dermed ikke utelukkende, men overlappende. Eksempelvis kan man ikke argumentere for at planprosessen har et mangfold dersom det ikke er respons eller dialog i prosessen. I andre del av analysen vil oppgaven synliggjøre de forhold som ligger til grunn for at planprosessen møter avvik i DIAD-modellen. Det vil være en diskusjon rundt hvilke forhold som har vært influerende på konflikten og da spesielt hvordan planleggere kan møte de frustrasjoner som oppstår i konfliktfylte planprosesser. Dette vil også bli belyst fra et agonistisk perspektiv.

5.1 DIAD-modellen

I planprosesser skal DIAD-modellen bidra til hvordan kommunikative handlinger kan være relevant i praksis. I planleggingen er det som nevnt flere teorier og strategier for å oppnå gode planprosesser. Likevel er det ikke slik at noen planteorier kan sies å være bedre enn andre. Dette er fordi enhver teori må tilpasses den konteksten som finner sted i planprosessen. Samtidig kan den kollaborative praktiserende DIAD-modellen brukes for å avdekke de tilfellene som viser at planprosessen er kommunikativ – det vil si at planleggingen setter større fokus på demokrati, kommunikasjon, konsensus og deltakelse. Den vil også kunne vise eventuelle avvik der den kommunikative forståelsen ikke er målbar eller tilstrekkelig. I denne casestudien vil det derfor være nødvendig å stille følgende spørsmål. Har mangfoldet i denne planprosessen blitt en del av dialogen og den kommunikative prosessen? For å svare på dette spørsmålet har jeg som nevnt valgt å kategorisere Innes og Boohers (2010) mangfold til interesser. Jeg vil derfor se om planprosessen dekker et mangfold av interesser slik som DIAD argumenterer for. Her vil det legges vekt på de sentrale deltakerne sine interesser som er basert på denne casestudien. Hvilken av de fire interessene får delta i den autentiske dialogen og dermed har gjensidig avhengighet til hverandre? Her vil det uttrykkes at det er ulike holdninger mellom den kommunikative og den rasjonelle metoden. Spørsmålene vil være fremtredende i analysen, samt at de vil belyses gjennom deltakernes utgangspunkt i planprosessen.

Figur 7: DIAD-modell basert på Innes og Booher (2010).

5.1.1 Mangfold av interesser

I denne planprosessen er kommuneadministrasjonen opptatt av å sikre et mangfold av interesser, noe som de har vist ved å legge opp til en bred medvirkningsprosess med referansegrupper både fra lokalbefolkningen og næringslivet. I tillegg har de fulgt kriteriene for å ha åpne møter og en høringsrunde i medvirkningsprosessen. I følge Innes og Booher (2010) må det oppstå et mangfold av interesser og deltagere for at en planprosess skal kunne oppfylle DIAD-modellens kriterier. For at planprosessen skal romme et mangfold av interesser argumenterer DIAD for at det må inneholde deltakere og interesser som både er

direkte påvirket av saken, men også de interessene som er indirekte påvirke som da trenger kunnskap og informasjon om planen. For å kunne si noe om det finnes et mangfold av interesser i denne planprosessen vil jeg først belyse hvem de reelle interessene er, basert på høringsuttalelsene som ble sendt inn til denne kommunedelplanen høsten 2017.

I kapittel 2 ble omfanget av Kongsgård/Vige-planen belyst og aktualisert. I denne delen av planprosessen er tilfellet at bystyret i Kristiansand har bedt kommuneadministrasjonen om å utrede en videreutvikling av Kongsgård/Vige havneområde, herunder etablering av en ny containerterminal. Videre ble forslaget til kommunedelplanen lagt ut til offentlig ettersyn. Det var i denne fasen, når kommunedelplanen var på høring høsten 2017, det kom inn 349 høringsuttalelse. Det var i perioden av høringsrunden kommuneadministrasjonen opplevde enorm motstand og tilbakemeldinger i denne saken. Aksjonsgruppen, AKV, har mobilisert flere av de lokale innspillene i høringsrunden, samtidig som de har gjennomført en kampanje hvor de har innsamlet over 3000 underskrifter. Under min deltakende observasjon i praksisperioden fikk jeg innsyn i at dette var en av de største planene og at engasjementet hadde aldri vært så stort i andre planprosesser. Av disse uttalelsene var totalt 273 fra innbyggerne, privatpersoner, AKV og borettslag, hvorav flere var basert på fellesuttalelser. 14 uttalelser kom fra velforeninger og bydelsråd. I tillegg kom det inn 12 innspill fra offentlige virksomheter/aktører som Kystverket, Statens vegvesen, Vest-Agder fylkeskommunen, Bane NOR, Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder for å nevne noen. I de offentlige institusjonen var også offentlig eide Kristiansand Næringssselskap (KNAS) og Kristiansand Havn KF representanter. Videre ble næringslivet i Kristiansand representert gjennom åtte innspill til planprosessen. Og barnehager og skoler bidro med ni uttalelser som inneholdt deres interesser til planprosessen. Det er lagt til grunn minimum seks uker til høringsfrist for forslag til kommuneplan, kommunedelplan og reguleringsplan (Aarsæther et al., 2012: 88). I denne casestudien er det beskrevet en kommunedelplan, nærmere bestemt "*Kommunedelplanen for havneområde nord, Kongsgård-Vige*".

I kommunalplanlegging er det også et system der berørte myndigheter kan fremme innsigelser til kommunale planer. Den første innsigelsen fra Fylkesmannen handler om at det er krevd erstatningsarealer for de viktige naturområdene Ringknuten (78 moh.) og Ringknuten (81 moh.) dersom de fjernes på grunn av Kongsgård/Vige-planen. Dette området er et av de bynære turområdene som er brukt mye av lokalbefolkningen i Kristiansand. Den andre innsigelsene er fra Bane Nor som krever at det etableres jernbaneforbindelse dersom planen

gjennomføres. Kommuneadministrasjonen må, så langt det er mulig, søke å bli enig om en løsning med både Fylkesmannen og Bane-NOR. Denne fasen er nå i gang, men det er ikke gjort kjent for offentligheten hva som blir utfallet.

Når det fremmes innsigelser til et planforslag kan ikke lenger kommunestyret vedta planen. Her er det Miljøverndepartementet som bestemmer i innsigelsessaker. Dette gjelder dersom ikke innsigelsen blir løst ved frivillige forhandlinger eller mekling hos fylkesmannen. I denne planprosessen er saken nå sendt inn til rådmannen i Kristiansand for at han skal gi sitt svar til saken. Innsigelsene som er fremmet er dermed ikke åpnet opp for nærmere diskusjon før hans svar er satt. Når planen er i denne fasen har heller ikke politikerne i Kristiansand valgt å fortelle lokalbefolkningen hva de mener om saken. Dette er også en av årsakene til at ikke disse deltakerne ble tatt med i denne casestudien.

Direkte deltakelse gjennom høringer er et formelt krav i planloven, (Aarsæther et al., 2012: 195) og gjennom høringsrunden skal kommunedelplanen beskrive således hva som skal konsekvensutredes i planarbeidet – kartlegging av tiltak som har konsekvenser for miljø, kulturminner, natur, samfunnet etc. Det vil nå videre være en presentasjon av de 349 høringsuttalelsene, hvor oppgaven velger å kategorisere de inn til fire ulike hovedinteresser, nemlig: næringsutvikling og næringslivet, natur og miljø, lokal befolkningen og bærekraftig byutvikling (overordnet byutvikling).

5.1.1.1 Næringsutvikling og næringslivet

En problemstilling som ble tatt opp i flere av uttalelsene fra næringslivet var om en containerhavn i Kongsgård/Vige først og fremst skal ivareta lokalt og regionalt næringsliv eller nasjonalt næringsliv. Flere av uttalelsene fra næringslivet begrunnet sine interesse med nødvendigheten av å skape attraktivitet i regionen for å beholde og for å tiltrekke et konkurransedyktig næringsliv. God infrastruktur er en forutsetning for et velfungerende næringsliv i regionen. Samtidig har Kristiansand en strategisk beliggenhet med god forbindelser til de største og viktigste globale markedene.

Dette kom også til syne gjennom høringsuttalelsen til Kystverket, som har vurdert å fremme innsigelse, begrunnet med at en effektiv drift i Kristiansand Havn innebærer at havnen må ha døgnkontinuerlig drift. Kystverket er et statlig organ hvor deres rolle er opptatt av kystforvaltning og sjøsikkerhet. De ønsker at Kristiansand Havn skal ha tilstrekkelig

havneaktivitet da Kristiansand har en strategisk beliggenhet for en slik aktivitet. Her påpeker de også at det er viktig at næringsutvikling må utredes for de ulike alternativene i kommunedelplanen. Kystverket er et statlig organ og kan med andre ord velge å fremme innsigelse til saken dersom ikke deres vilkår om å ha døgkontinuerlig drift blir tatt stilling til.

I tillegg belyses det i kommunedelplanen at dersom transport til/fra containerterminalen skal bli aktuelt med jernbane for en stor del av godset, må det ifølge fagmiljøene skje en reorganisering av logistikkstrømmene på nasjonalt nivå. Videre fremheves betydningen av næringsarealer i det umiddelbare baklandet til havnen. Dette vil gi økt fleksibilitet og gode konkurranseforhold, argumenterer uttalelsene fra næringslivet. Uttalelsene fra næringslivet ønsker videre at Kristiansand kommune skal ivareta næringslivets behov og interesse for en ny, moderne og fremtidsrettet havn i Kongsgård/Vige.

Det kan sies at næringslivet i Kristiansand har vist et moderat engasjement for næringsinteressene i Kongsgård/Vige. Selv om de har sendt inn høringsuttalelser har disse vært mindre spesifikke da de ikke kommer med konkrete forslag til flyttingen av havnen, eller gir verdifull kunnskap om for eksempel arealbehov og tilførsel. I en medvirkningsprosess som Kongsgård/Vige er kommuneadministrasjonen avhengig av at andre deltakere deler sin ekspertkunnskap. Dersom aktører er mindre aktive, slik som næringslivet har vært i Kongsgård/Vige-planen, vil det kunne resultere i begrenset kunnskap på enkelte områder. Dette vil oppgaven gå nærmere på i delkapittel 5.3.

5.1.1.2 Natur og miljø

Den andre interessen som ble belyst i denne planprosessen var de gjentatte høringsuttalelser som nevnte natur og miljø i Kongsgård/Vige området. Flere høringsuttalelser argumenterte for at den nye havnen vil legge beslag på store arealer og redusere miljøkvaliteten for omliggende boligområder gjennom inngrep i, og press på, grøntstruktur. Spesielt handler dette om bekymringer for forurensning fra havnen. Lokalbefolkningen er bekymret for at et område som allerede er belastet av påvirkning fra motorveien E18 og eksisterende havn vil bli enda mer utsatt med en større havn og bygging av Ytre ringveg. Bekymringene gjelder ikke bare støy, lys og luftforurensning ved bolig, men også konsekvenser for grønt og friluftsområdene i nærområdet. Innbyggerne er bekymret for økt skipstrafikk vil gi økt forurensning som vil påvirke vannkvalitet og marint dyreliv. Innbyggerne er generelt opptatt av alle sider ved forurensning blir utredet, også en totalbelastning, da spesielt på sum-støy som er totalsummen

på støy fra havnen. De er også opptatt av å bevare grøntområdene og nevner her Ringåsen og Ringknuten som de mest brukte turområdene, da disse områdene er utsatt for ødeleggelse av den nye havnen. Her kom innsigelse fra Fylkeskommunen på banen, som varslet også å fremme innsigelse på det viktige friluftsområdet Ringknuten. Han mente disse er viktige turområder som er brukt av lokalbefolkningen og da spesielt barn og unge. Her er de overnevnte grøntområdene et viktig tema.

5.1.1.3 Lokalbefolkningen

Som en tredje interesse i planprosessen har lokalbefolkningen vist et større engasjement og mangfold. Likevel er lokalbefolkningen i høringsuttalelsene avgrenset til de beboere som er påvirket av planarbeidet. Svært mange privatpersoner har gitt uttalelse der disse er i all hovedsak samstemte i sin motstand mot å flytte containerhavnen til Kongsgård/Vige. En gjennomgang av høringsuttalelsene viser at det var ingen uttalelser fra sentrumsområde der nåværende havn ligger i Lagmannsholmen, Kristiansand. Lokalbefolkningens argumenter viser at hovedargumentene i deres interesser er opptatt av konsekvenser for økt støybelastning som vil resultere i en forvitring av miljøet. Her er de bekymret for økt støy, lys og luftforurensning som følge av økt havneaktivitet. Spesielt så argumenteres det for i uttalelsene at det allerede oppleves støyproblemer når det foregår arbeid og støy både dag, kveld/nattestid fra dagens havn. Dette viser til bekymring for en havn med økt aktivitet i kombinasjon med støy fra vegtrafikk og flytrafikk. Med andre ord er de bekymret for totalbelastningen som all denne virksomheten vil føre med seg. Her er det flere av uttalelsene fra lokalbefolkningen som stiller spørsmål ved om ikke noen havnefunksjoner kan legges til andre nærliggende havner, som for eksempel i Mandal. Til dette svarer administrasjonen på spørsmålet om en eventuell funksjonsdeling med andre havner ligger utenfor denne planens mandat. Dette med mandat har vist seg å være mye av frustrasjonen til aksjonsgruppen som skal beskrives og eksemplifiseres senere i analysen.

5.1.1.4 Bærekraftig byutvikling (overordnet byutvikling)

Tilslutt så viste det seg i høringsuttalelsene, både fra lokalbefolkningen og de offentlige virksomheter, at det er sentrale interesser for å belyse bærekraftige problemstillinger til planarbeidet. Det belyses viktigheten av å sikre bærekraftige byområder ved å se til Paris-avtalen og nasjonale og internasjonale føringer. Her argumenteres det for at det er viktig at Kristiansand kommune ivaretar disse interessene og ikke går i motsatt retning. Paris-avtalen

har målsettinger om mindre vegtransport og at godstrafikk overføres til sjø og bane. Heretter er det flere av uttalelsene som argumenterer for at en jernbanetilknytning må utredes og være en forutsetning for intensjonen om en fremtidsrettet havn. Samtidig vil dette være viktig for havnens konkurransevne og for å svare på overordnet politiske målsettinger. På den andre siden er det likevel flere interesser i høringsuttalelsene som argumenterer imot forslaget om jernbanetilknytning, da analyser viser at virksomheten til Kristiansand Havn kun utgjør gods som blir fraktet til eller fra Agder-regionen. De mener derfor at jernbanetransport vil være lite relevant for en bærekraftig utvikling og interesse i denne planprosessen. Det er kun leverandøren og virksomheten Voss Water of Norway AS som argumenterer for at de ikke ønsker å transport varer uten jernbanetransport. Uten en jernbaneforbindelse til Kristiansand Havn i Kongsgård/Vige kan det stilles spørsmål til om det er kritisk for Kristiansand Havn og kommunen å miste leverandøren Voss Water of Norway AS.

Det stilles også spørsmål ved om det er fornuftig å legge en containerhavn i Kongsgård/Vige når det er så høye kostnader forbundet med å etablere en jernbanetilknytning. Flere av uttalelsene peker på at den nylig etablerte jernbanegodsterminal i Hirtshals vil kunne gi en kobling mellom jernbane på kontinentet og jernbanen i Norge dersom Kristiansand Havn har jernbaneforbindelse. Et annet argument som belyses i høringsrunden er at det internasjonalt vises å være en betydelig økning i sjøtransport siden 1970, og containere har vist stor økning på grunn av internasjonal varehandel. Dette peker på at utviklingen setter store krav til planlegging og utvikling for fremtidens containerhavner, dersom de ikke skal tape i konkurranse. På en annen side kan dette være en av årsakene til å starte arbeidet med denne kommunedelplanen. Samtidig er det flere av uttalelsene som savner at det belyses alternative områder for å legge container og havneinteresser. I planprogrammet argumenterer kommuneadministrasjonen for at det foreligger flere utredninger som konkluderer med at det i dagens situasjon og på langt sikt generelt er lite samsvar mellom godset som trafikkerer containerterminalen og destinasjoner med jernbanetilknytning. Godset som fraktes er i overveiende grad regionalt gods.

Med en oppsummering fra høringsuttalelsene i denne kommunedelplanen så kan man si at de mest sentrale interessene var uttalelser som handlet om støy fra eksisterende havn og til den nye havnen som er beskrevet i kommunedelplanen. Som vi ser er uttalelsene bekymret for omkringliggende friområder/boligområder, inngripen i eksisterende grøntområde, forurensning av luft, lys og i fjorden. Samtidig viste en rekke uttalelser sterk negativitet til

tilretteleggingen av jernbanetilknytning, både med tanke på kostnader og tvil knyttet til om dette vil ha noe positiv innvirkning på næringslivet. Flere ga uttrykk for at det var ønske om at kommuneadministrasjonen skulle belyse avgrensninger av Kongsgård/Vige-planområdet eller utrede alternative lokasjoner for havneaktivitet. Det sistnevnte har vist seg å være en av de større interessene i saken, da flere uttalelser påpeker at kommunedelplanen og kommuneadministrasjonen ikke har vist til alternative forslag til hvor havnen kan plasseres.

Høringsuttalelsene inkluderte deltakere som er direkte og indirekte påvirket av planprosessen, med både representanter for næringsinteresser i planområdet og for andre interesser som natur og miljø i omkringliggende boligområde. Høringsuttalelsene som kom inn til planprogrammet kan derfor sies å være preget av et sterkt engasjement for Kongsgård/Vige, både som bolig- og friområde, næringsutvikling og havneområde. Mangfoldet av interesser i denne høringsrunden legger vekt på at det er flere interesser for fremtiden av Kongsgård/Vige, snarere enn kommentarer til selve planprogrammet. Her blir det synlig at deltakerne i prosessen ønsker en dialog med Kristiansand kommune utover det fastlagte. DIAD-modellen krever at deltakerne må være direkte del av planprosessen noe som tilsier at de også må være aktive i dialogen. Når dialogen i tillegg skal bestå av en sammensetning av mening og utveksling, setter dette grunnlag for en dialog mellom deltakerne (Schwebs og Østbye, 2013). De reelle interessene i denne planprosessen vil derfor være de som bidrar på et høyere medvirkningsnivå, eksempelvis en referansegruppe som er direkte aktiv. Også i følge Habermas (1995) teori om kommunikativ rasjonalitet skal alle som har meldt sin interesse i saken inkluderes i deltakelsen.

Innes og Booher argumenterer for at alle nøkkelaktører og interesser må bli lagt til rette for i planprosesser. Videre vil dette sikre at planprosessen oppnår felles forståelser og synspunkter (Innes og Booher, 2010). Dette kan belyse kommunens rolle hvor de har ansvaret for å invitere et mangfold av interesser og deltakere inn på arenaen og det kan resultere i at prosessen er på god vei mot å sikre gjensidig forståelse blant deltakerne, samt mulige løsninger og enigheter. En utfordring til å praktisere dette kravet er at kommunen selv må argumentere for hvem de mener er nøkkelaktørene i planprosessen. Her kom det som svar fra kommuneadministrasjonen at deltakerne ble fordelt i to grupper; en referansegruppe som representerer næringslivet og en lokal referansegruppe, der begge har viktige interesse som må vises i medvirkningsprosessen. Av den grunn legger kommuneadministrasjonen vekt på at dette er interesser som uttrykkes *“fra en kompetanse til en annen kompetanse”* – altså bygger

de sin kunnskap på hverandres kunnskap. Med andre ord så legger de stor vekt på at interessene til deltakerne inneholder ekspertkunnskap som er involvert i planprosess. Likevel belyser kommuneadministrasjonen at den andre gruppen er deltakere fra referansepersoner eller referansegrupper som de også spiller på i deres arbeid. Her tolker jeg AKV som en referansegruppe da kommuneadministrasjonen påpeker at deres interesser har vært viktig i deres arbeid.

I denne casestudien kan man argumentere for at ved å se til de fire interessekategorien som er belyst fra høringsuttalelsene og kommunedelplanen har det vært et mangfold av deltakere med innspill og interesser for planprosessen. Dette kommer til syne ved å se til de 341 uttalelsene som belyste interesser i høringsrunden. Disse fire interessene: næringsutvikling og næringslivet, natur og miljø, lokalbefolkningen og bærekraftig byutvikling kan ha påvirket prosessen. Likevel viser det ikke til hvordan de fire ulike interessene har blitt håndtert i prosessen eller hvorvidt de tre interessegruppene Kristiansand Havn, kommuneadministrasjonen eller AKV har påvirket utfallet. I det følgende vises det nemlig innlysende at det har forekommet barrierer da enkelte deltakere, AKV som representerer lokalbefolkning sine interesser og meninger, ikke har fått gjennomslag for disse interessene på lik linje med de andre interessene, eksempelvis næringslivet, i denne planprosessen. For eksempel så opplever AKV at det er enkelte deltakere som ikke uttrykker sine reelle standpunkt og meninger i prosessen. Dette vil bli tatt med videre inn i analysen om gjensidig avhengighet og autentisk dialog.

I denne planprosessen kan det fram til nå argumenteres for at det har vært et mangfold av interesser. Det eneste elementet som kom fram som en mindre interesse var næringslivet som hadde vært mindre tydelig og frampå i prosessen. Samtidig så kan ikke en planprosess kun eksistere av et mangfold. DIAD-modellen krever at det også eksisterer gjensidig avhengighet mellom deltakerne og autentisk dialog (Innes og Booher, 2010). Et mangfold kan dermed ikke være utelukkende, da det ikke er hensiktsmessig å ha et mangfold dersom det ikke er respons eller dialog mellom deltakerne. Oppgaven vil nå se på hvordan disse fire hovedinteressene har blitt håndtert i denne planprosessen ved å se på hvordan gjensidig avhengighet og autentisk dialog er ideell til DIAD-modellens krav.

5.1.2 Gjensidig avhengighet

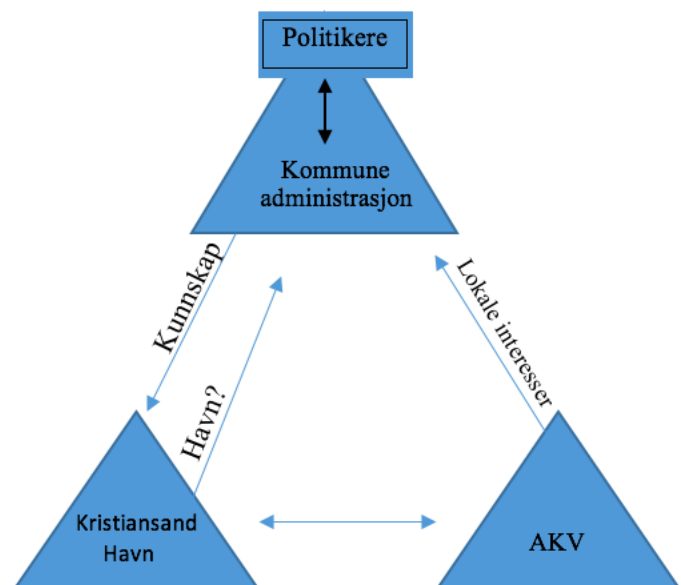
Gjensidig avhengighet handler om at det oppstår en *forståelse* eller en *følelse* hos deltakerne om at de er avhengig av andre deltakere for å fortsette prosessen. Dette er en forutsetning for å oppnå en god kommunikativ planprosess. Deltakerne er avhengig av hverandre dersom de ønsker å opprettholde samarbeidet og dialogen med hverandre (Innes og Booher, 2010). Dersom deltagerne er opptatt av fokuset på egeninteresse vil derimot dette kunne forstyrre handlingsmotive og samarbeidet (Habermas, 1995). Den gjensidige avhengigheten er derfor et grunnleggende element for å oppnå et felles mål, som deltakerne kan jobbe mot og engasjere seg i. En forutsetning for at gjensidig avhengighet skal oppstå er en forståelse mellom partene om at gjensidigheten kan resultere i nye muligheter. Uten denne forutsetningen vil ikke ny kunnskap kunne produseres i dialogen.

5.1.2.1 Er det oppstått en forståelse for at interessegruppene er avhengig av hverandre?

Overordnet eksisterer det avhengighetsforhold mellom de tre interessegruppene i denne casestudien. Mellom kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn er det en gjensidig avhengighet, der kommunen er avhengig av Kristiansand Havn sin forankring og kunnskap i næringslivet, mens Kristiansand Havn er avhengig av kommunes beslutningsmakt.

Kommuneadministrasjonen er også avhengig av AKV som en representant for lokale interesser. Mellom AKV og Kristiansand er det et gjensidig avhengighetsforhold som går ut på å få deres interesser fremmet i planprosessen.

Samtidig har det hos partene oppstått har ulik forståelse av avhengigheten til hverandre. Det at AKV, Kristiansand Havn og kommuneadministrasjonen har ulike roller og ståsteder er også en årsak til at denne avhengigheten utspilles ulikt.

Figur 8: Gjensidig avhengighet i Kongsgård/Vige-planen

AKV representerer lokalbefolkningens interesser. Dette kom frem i dataen fra intervjuene at aksjonsgruppen har gjennom søk i plandokumenter, møter, media og lignende kanaler, opprettet en forståelse for hvilke mål og ønsker kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn har for Kongsgård/Vige området. Samtidig syntes AKV det er mangel på de lokale interessene i kommunedelplanen. De har dermed valgt å gå hardt ut mot kommuneadministrasjonen om at denne kunnskapen må være opplyst til lokalbefolkning.

AKV fremstår som en troverdig gruppe med mye kunnskap, noe som kommer frem i både kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn sitt intervju: *“Vi opplever at aksjonsgruppen jobber veldig grundig og seriøst”* (intervju kommuneadministrasjonen) og: *“Det er jo helt innlysende at aksjonsgruppen påvirker det politiske miljøet, det tror jeg er udiskutabelt, fordi de er såpass mange”* (intervju Kristiansand Havn). AKV er påpasselig med å ikke miste sin troverdighet da de opplever å bli omtalt som “hylekoret”. Å beholde rollen sin i planprosessen gjennom å opptre som en troverdig og tillitsfull aktør, er viktig for AKV for å kunne oppdage og utvikle nye løsninger (Innes og Booher, 2010) som kan påvirke politikerne og kommuneadministrasjonen til å se alternative løsninger for Kristiansand Havn:

“Svaret vi får fra kommuneadministrasjonen er at vi har folk til å se på konsekvensene av planen. Men det må ikke være sånn at du ikke kan stå opp å kjempe. Du har demokratiske rettigheter til å kjempe, anke, følge norske lover osv. Problemet vårt er at hvis vi kommer med en feil påstand eller et feil argument, så blir vi arrestert av de herifra til evigheten. Og dermed har hele vår autoritet rakna, bare på et feiltrinn. Det er derfor vi er livende redd og må trå varsomt i forhold til hvordan vi ordlegger oss i saken. Hvis ikke overdriver vi og ergo så er vi det hylekoret. Men du blir veldig fort et såkalt hylekor, at du er imot alt. Så fallhøyden vår er så stor at vi er helt på kanten” (intervju, AKV)

Samtidig som AKV må fremstå troverdig og tillitsfullt for de andre partene, er de avhengig av tilliten de får i lokalbefolkningen gjennom å fremstå som en sterk motpart til Kongsgård/Vige-planen. Denne tilliten danner selve grunnlaget for at AKV vil fortsette arbeidet og de er dermed avhengig av å opprettholde sin posisjon (Innes og Booher, 2010). De er dermed avhengig av at kommuneadministrasjonen samarbeider med dem og gir dem tilgang på den riktige informasjonen. Videre er AKV direkte avhengig av både kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn da disse deltakerne sitter som både eier av området og bedriften: *“De sitter på alle sider av bordet her, Havnevesenet, Kristiansand Eiendom, Kristiansand kommune – på en måte så forhandler de bare med seg selv”* (intervju

AKV). Her kommer det til syne at man gjennom konsensus og dialog i planprosessen er avhengig av å oppnå en administrativ makt (Innes og Booher, 2010). Dette er fordi AKV er i en posisjon der deres muligheter til å nå sine egne interesser kun er oppnåelig ved at kommuneadministrasjon får en forståelse for at det må utredes andre alternative lokasjoner til havneaktivitet. På bakgrunn av dette vil AKV være tjent på å bli værende i prosessen fremfor å skulle påvirke den utenfra, og en av årsakene til dette kan være at AKV opplever en større tillit i denne planprosessen enn i noen av de tidligere Kongsgård/Vige-prosessene.

I dataen ble det synliggjort at Kristiansand Havn indirekte uttaler at det ikke vil bli utredet andre alternativer til havnen. I deres havneplan 2015 ble det bekreftet: “diskusjonen må ikke ende opp i at det blir et nytt lokasjonsalternativ for havnen”. En annen årsak som kommer frem er også at det nåværende arealet som Kristiansand Havn er etablert, Lagmannsholmen i sentrum av Kristiansand, ikke lengre har et tilstrekkelig areal for plassbehov og lagringskapasitet. Kristiansand Havn er derfor avhengig av at politikerne beslutter planen. Med arealmangelen i deres nåværende lokasjon, og kommunens uvilje til å diskutere alternative lokasjoner enn Kongsgård/Vige, blir Kristiansand Havn både avhengig av kommuneadministrasjonen og lokalbefolkningen. De er avhengig av lokalbefolkningen da de er avhengig av å begrense lokalbefolkningens (AKV) sin innflytelse. Dette er fordi Kristiansand Havn vil risikere å bli værende på sin nåværende lokasjon som de uttaler ikke er tilstrekkelig arealmessig. Samtidig kan det også spekuleres i om Kristiansand Havn er avhengig av å påvirke lokalbefolkningen til å foreslå nye lokasjoner, som verken er på det nåværende stedet eller Kongsgård/Vige.

Som det vises oppstår det både i Kristiansand Havn og AKV en avhengighet til kommuneadministrasjonen. Resultatet av dette har ikke ført til at Kristiansand Havn og AKV har fått en forståelse for at de er enig i at den gjensidige avhengigheten kan resultere i nye muligheter i prosessen (Innes og Booher, 2010). Årsaken kan være at det er for ulike forståelser og interesser mellom de to deltakerne i Kongsgård/Vige-saken og det blir derfor vanskelig å oppnå en gjensidig avhengighet.

Kommuneadministrasjonen beskrev en rekke interesser i Kongsgård/Vige-planen da de selv hadde et ønske om at dette skulle bli en bred medvirkningsprosess, hvor alle interesser belyses. I dataen kom det frem at kommuneadministrasjonen uttrykker at enhver deltaker i prosessen har noe som den andre ønsker og trenger for å nå målet i planprosessen (Innes og

Booher, 2010). I planen vil Kristiansand Havn dekke næringsbehovet for Kristiansands befolkning og den utviklingen som regionen trenger. Aksjonsgruppen fremstår som representanter som vil dekke behovet for lokalbefolkningen i området. Strategien blir derfor en såkalt hestehandel, hvor kommuneadministrasjonen prøver å finne kompromisser som kan føre til tilstrekkelige løsninger og at planprosessen oppstår som rettferdig, både for AKV og Kristiansand Havn (Amdam og Veggeland, 2011: 175). *“Den planen som er lagt fram nå, den er et kompromiss mellom næringsinteresser, altså havneinteresser og næringsinteresser, og verneinteresser, altså befolkningen, innbyggernes og byutviklingsinteresser. Og her er det gjort en avveining”* (intervju kommuneadministrasjonen). Kommuneadministrasjonen ønsker å veie medvirkningsaspektet i den retningen de mener er gunstig både for planprosessen men også utviklingen i samfunnet generelt. Med dette vil både Kristiansand Havn og AKV tjene mer på å bli værende i prosessen. AKV på sin side har derimot redusert autoritet og legitimitet og kan derfor ta i bruk andre strategier for å møte kommuneadministrasjonens rasjonaliseringer.

Det kan argumenteres både for og imot at det er oppstått en forståelse for gjensidig avhengighet mellom kommuneadministrasjonen, Kristiansand Havn og AKV. På den ene siden viser det en forståelse for at noen deltakere er avhengig av enkelte deltakere sine interesser og kunnskap. På den andre siden viser det at selv om det er oppstått en avhengighet til hverandre, har manglende rom for forhandlinger og uenigheter om faktisk mål og handlingsmotiv gjort samarbeidet vanskelig. Som vist blir Kristiansand Havn en avhengig part av kommuneadministrasjon, da de er nødt til å flytte havnen på grunn av dagens situasjon. Dette gjør de også avhengig av at prosessen ikke møter for sterk motstand og at dette ikke blir tungtveiende når Kongsgård/Vige-planen skal avgjøres. AKV er bundet til at de er avhengig av kommuneadministrasjonen for å være den sterke motparten i saken. Dette kom tydelig frem i høringsuttalelsene at lokalbefolkningen ønsket en dialog som handlet om mer overordnede problemstillinger, som blant annet den fraværende utredningen av alternative lokasjoner. Her tyder det på at kommunen ikke opplever den samme avhengigheten til AKV da det er viktigere å følge planprosessens prosedyrer i form av mål og krav. Dette vil beskrives nærmere i det følgende.

5.1.2.2 Er kommuneadministrasjonen gjensidig avhengig av interessegruppene?

I intervjuet med kommuneadministrasjonen viste de at enkelte interesser var de avhengig av i Kongsgård/Vige-planen. I intervjuet kom det fram at de hadde forventninger til at diskusjonen

om Kongsgård/Vige-planen skulle ta andre retninger enn det som ble utfallet av referansemøtene i medvirkningsprosessen. Sett ut fra de fire interessene: næringslivet, lokalbefolkningen, natur og miljø og bærekraftig byutvikling, var det to områder som skilte seg ut. Næringslivet hadde ikke svart opp til forventningene som kommuneadministrasjonen hadde til dem. Og tilslutt viste lokalbefolkningen og AKV at de hadde andre intensjoner i Kongsgård/Vige-saken og det gjorde samarbeidet utfordrende. Dette vil bli belyst i neste avsnitt.

Kommuneadministrasjonen forteller i intervjuet at de hadde forventninger til at næringslivet skulle fremstilles i rollen som hadde et mer rasjonelt forhold til dialogen i planprosessen. Dette ble også vist i høringsuttaalelsene, da engasjementet og interessene fra næringslivet ikke var stort aktive. Videre hadde de forventninger til at næringslivet skulle bidra mer med sin kunnskap og interesser. Dette viser at kommunen er avhengig av næringslivet sitt ekspertgrunnlag og kunnskap.

“Næringslivsmedvirkningen hadde jeg hatt større forventninger til. Det blir veldig overordnet interesser som; vi må ha havn, havn nær sjø er viktig, stor nok havn er viktig, havn med plass til de ulike funksjonene er viktig. Jeg kunne ønske de hadde beskrevet hvilke tjenester eller aktiviteter som bør være i havna eller utenfor havna for så nevne hvilke tilbud havna bør gi” (intervju, kommuneadministrasjonen)

I sitatet kommer det tydelig frem at kommuneadministrasjonen er skuffet over at næringslivet ikke har vært konkret nok i tilbakemeldingene. Dette er fordi de er avhengig av ekspertisen til næringslivet, noe som kanskje gjorde at kommuneadministrasjonen måtte ta beslutninger de ikke hadde faglig kompetanse til. Dette blir vanskelig for kommuneadministrasjonen å dekke behovet for næringslivsinteressene når denne informasjonen og kunnskapen ikke har vært tilstrekkelig informert i planprosessen. Dette viser også at Kristiansand Havn er avhengig av marked og utvikling i næringslivet i Kristiansand. Kommuneadministrasjonen hadde et ønske om at denne dialogen skulle føre til at de kunne løse dimensjoneringen av havnen og at det skulle belyse hvor store arealer man trengte for å dekke et større grunnlag av Kristiansand Havn og næringslivet sine interesser. Dette viser at kommunen har en forutsetning om å oppnå robuste ideer og løsninger i prosessen, og hadde denne avhengigheten vært til syne i dialogen kunne det ført til nye ideer (Innes og Booher, 2010), samt dekket et større andel av Kristiansand Havns interesser i kommunedelplanen.

Kommuneadministrasjonen er dermed avhengig av næringslivets kunnskap om arealbehov, tilførsel og lignende da dette er en kompetanse som kommunen mangler. Som vist i delkapittel 5.2.1 er interessene fra næringslivet, og det som kommer frem i høringsuttalelsene, at kommunedelplanen må legge opp til å se på nødvendigheten av å skape attraktivitet i regionen for å opprettholde konkurransen i næringslivet. I dette er det en mangel på konkrete tiltak og handlinger til hva det faktiske behovet er både for Kristiansand Havn og det generelle næringslivet i Kristiansand. Oppgaven kan dermed argumentere for at den første interessen i mangfoldet “næringsutvikling og næringslivet” er kommuneadministrasjonen avhengig av næringslivet sin kunnskap.

Denne avhengigheten har vist seg å ikke være gjensidig da næringslivet sendte inn et fåtall (8) av høringsuttalelser fra næringslivet sine interesser hvor de fleste gjenspeilet de samme argumentene om behovet for å skape en attraktiv region. Den eneste næringsinteressen som utpekte seg var virksomheten Voss Water of Norway AS. De argumenterte for at dersom det ikke blir tilrettelagt for jernbane i Kongsgård/Vige-havnen, ønsker ikke Voss Water of Norway AS å levere transport til/fra deres leverandører. På den ene siden er de dermed ikke avhengig av at deres varer blir levert i Kristiansand-regionen da dette er i strid mot deres egeninteresser om å distribuere varer som ikke fremmes med miljøvennlig og bærekraftig transport. På den andre siden utgjør en sårn egeninteresse som denne at det kan forstyrre handlingsmotivet i selve planen (Innes og Booher, 2010).

Det kan stilles spørsmål til om kommuneadministrasjonen er avhengig av AKV. I delkapittel 5.3.1 kom det tydelig frem at AKV er avhengig av kommuneadministrasjonen for å oppnå sine interesse og motargumenter i Kongsgård/Vige-saken. For at avhengigheten skal være ideell, så må kommuneadministrasjonen forstå at de er avhengig av AKV.

Kommuneadministrasjonen har rollen som planmyndighet og må i planprosesser forholde seg til de valgte politikernes mål. Når bystyret i Kristiansand valgte at kommuneadministrasjonen skulle utrede for en videreutvikling av Kongsgård/Vige sitt havneområde i denne planprosessen, er det akkurat dette kommuneadministrasjonen må forholde seg til. Med andre ord så er politikerne i Kristiansand og kommuneadministrasjonen gjensidig avhengig av hverandre for å oppnå dette målet. Dette er også fordi planleggerne i dag har et handlingsrom som påvirkes av flere forhold; plan- og bygningslovens formelle krav og rammer, verdi- og kunnskapssystemer, samhandling mellom aktører, samt rammer for kontroll, styring og kommunikasjon (Aarsæther et al., 2012: 256). Når kommuneadministrasjonen må forholde

seg til slike rammer og føringer påvirker det hvordan de velger å arbeide, eller hvilke rolle de skal ha i planprosessen.

Man kan stille spørsmål til om årsaken til at ikke kommuneadministrasjonen klarer å oppnå en god prosess, eller en gjensidig avhengighet til AKV, handler om at kommunen har et begrenset mandat når det kommer til hvordan selve plansystemet er bygget opp. På den ene siden kan kommuneadministrasjonen legge sin skyld på politikerne da det er de som har satt planen i gang. Men på den andre siden så er også kommuneadministrasjonen begrenset da planoppdraget ikke legger opp til, eller åpner opp for, at alle interessene i planen skal fremmes. Dette har gått på bekostning av AKV og lokalbefolkningen sine interesser som skiller seg ut fra de politiske målene i saken. Dette påvirker også hvordan kommunen velger å håndtere de ulike interessene i lys av Kongsgård/Vige-planen. Når AKV og lokalbefolkningens interesser ikke får medhold er det problematisk å få til en gjensidig avhengighet mellom dem og kommuneadministrasjonen. Kan man i det hele tatt da si at det fortsatt eksisterer et mangfold i Kongsgård/Vige-planen dersom ikke de lokale eller AKV sine interesser blir hørt?

En av årsakene til at de ikke tar AKV sine perspektiver og argumenter med inn i planprosessen er på grunn av denne rollen som kommuneadministrasjonen har til selve planprosessen og til politikerne. Det er derfor kommuneadministrasjonen føler de ikke må ta hensyn til AKV sine interesser, og de blir dermed ikke gjensidig avhengig av AKV. Innes og Booher (2010) argumenterer at for å få gjennomført mål i planprosesser må det dannes enighet blant deltakerne. Men her velger kommuneadministrasjon å kjøre sitt eget løp, da de er avhengig av å følge prosedyrer og løsninger fra politikerne. Og det er i denne kampen, mellom motstridende interesser i Kongsgård/Vige-planen, AKV og lokalbefolkning utfordrer kommuneadministrasjonen. Det kan tyde på at kommuneadministrasjonen ikke klarer å utnytte denne kampen på en produktiv måte (Pløger, 2012: 255). Kommuneadministrasjonen har dermed ikke forstått, eller opplevd, at de er avhengig av AKV. Dette skaper frustrasjoner blant interessegruppene, noe som oppgaven vil komme tilbake til i diskusjonen.

5.1.3 Autentisk dialog

I den ideelle autentiske dialogen setter Innes og Booher krav til at deltakerne skal snakke oppriktig, forståelig, nøyaktig og legitimt med hverandre i planprosessen. "Nothing is taken for granted, and nothing is off the table" (Innes og Booher, 2010: 37). Dette vil si at

deltakerne som representerer de ulike interessene i planprosessen må engasjere seg i ordskiftet for å være trygg på at sine meninger blir formidlet og tatt i betraktning. Dialogen skal være preget av informerte og kunnskapsrike deltakere, der alle sine meninger skal bli hørt, og kunnskap og praksis skal være likestilt vitenskap og logikk (Innes og Booher, 1999). For å måle om de fire interessene i mangfoldet har fått være med i den autentiske dialogen, har jeg valgt å ta for meg Innes og Booher's kriterier for at en dialog er autentisk: dialogen må utføres ansikt til ansikt; alle deltakere i prosessen stiller likt og er fullt informert om saken; dialogen må være forståelig og åpen for enhver part; og det må ligge til grunne en legitimitet for kunnskapen som deltakerne bruker i dialogen (Innes og Booher, 2010: 106-107).

5.1.3.1 Ansikt-til-ansikt

Dialogen må være av direkte engasjement slik at prosessen får meningsutveksling “ansikt-til-ansikt” mellom deltakere av ulike bakgrunner og interesser. Med en slik dialog vil man skape en større forståelse for hverandres meninger og kommer nærmere en løsning basert på “kraften av det beste argumentet”. Videre må dialogen være preget av pålitelighet og nøyaktighet. En av årsaken til at man bør bringe inn et mangfold av interesser og deltagere i en planprosess er å unngå at kun de mektige deltakerne får påvirke dialogen. Dette kaller Habermas for “herredømmefri kommunikasjon” (Habermas, 1995).

Kommuneadministrasjonen har gjennom kommunedelplanen og intervjuene ytret et sterkt ønske om å tilrettelegge for en bred medvirkningsprosess. Slik vil et bredt spekter av interesser rundt prosessen bli belyst, noe som svarer til Healeys teorier om kollaborativ planlegging. Likevel blir en utfordring til kommuneadministrasjonen å dekke de interesse som ikke er synlig representert, og da spesielt lokalbefolkningen og AKV:

“Vi har jo hatt en veldig god dialog og stemning i all hovedsak i referansemøtene. Men så har det vært enkelte tema og problemstillinger som har vært litt sånn kvassere i tonen. For eksempel så opplevde jeg på det ene informasjonsmøte at stemningen var betraktelig annerledes, da var det dannet seg på et vis en litt sånn isfront mellom oss” (intervju, kommuneadministrasjon)

Kommuneadministrasjonen påpeker at i denne prosessen eksisterer det kontrastfylte interesser blant kommunedelplanens mål og lokalbefolkningens interesser. Kommuneadministrasjonen uttaler at dette har gjort det krevende å gjennomføre medvirkningsprosessen:

“Det er veldig vanskelig å få til en god og konstruktiv dialog når ståstedene er så forskjellige. Samtidig så opplever jeg det at når vi har hatt møtene i de lokale referansegruppene så har det trigget meg i betydning av at dette er det folk er opptatt av og dette må vi behandle og svare ut ordentlig” (intervju, kommuneadministrasjonen)

Ulike synspunkter og holdninger er noe Mouffe (1999) argumenterer må eksistere for å oppnå en fullverdig dialog. Hun mener at dersom alle hadde vært enige, hadde det ikke vært noe poeng med dialogen fordi enkelte deltakere sine interesser ville blitt ekskludert fra de interessene som det var flertall og enighet om i planprosessen. Ulike synspunkter og holdninger må det finnes rom for i dialogen og kommuneadministrasjonen indikerer i sitatet at de er opptatt av meningsutveksling. Kommuneadministrasjonen vil ha en åpen dialog, mellom likestilte deltakere, hvor alle skal bli hørt. Dette kan også bygge videre på tanken om verdien av konsensus og kraften i det beste argumentet som er kjernen i kommunikative idealet. Samtidig må det også nevnes at kommuneadministrasjonen har lagt opp til flere direkte deltakelser i medvirkningsprosessen som høringsrunden og to åpne informasjonsmøter. I tillegg ligger alle dokumenter for denne planprosessen offentlig ute for innsyn. På bakgrunn av dette kan man argumentere for at Innes og Boohers “ansikt-til-ansikt” dialog i en autentisk dialog, er oppfylt i Kongsgård/Vige-planen.

5.1.3.2 Likestilte deltakere

Alle interessene skal ha lik tilgang til den relevante informasjonen som finnes i planprosessen, og de skal på lik linje få komme med sine meninger, bli lyttet til, og ha mulighet til å utfordre argumenter. Videre uttrykker Innes og Booher (2010) at en planprosess skal kunne oppnå en autentisk dialog, må alle deltakerne i prosessen stille likt og være fullt informert om saken (Innes og Booher, 2010: 106). I denne casestudien viste både kommuneadministrasjonen, Kristiansand Havn og aksjonsgruppen interesse for saken og alle har hatt et ønske om å bidra med sine synspunkter. Derimot så opplever AKV at det er enkelte deltakere (kommuneadministrasjonen og politikerne) som ikke uttrykker sine reelle standpunkt og meninger i prosessen:

“Jeg vil sammenligne opplevelsen med at de tar på seg “kursøyne”. De sitter der og det ser ut som de følger med, men de gjør ikke det for det er helt uinteressant for dem. Og det er slik jeg oppfatter kommunen og plangruppen også, de har øynene åpne når du prater til de, men de hører ikke, de bryr seg ikke og de fremlegger ikke de tingene som blir etterlyst av oss innbyggere” (intervju, AKV)

AKV opplever her at kommunen tar på seg “kursøyne” og at de ikke blir lyttet til fra kommuneadministrasjonen. Deres bidrag til Kongsgård/Vige-saken blir heller ikke inkludert i prosessen og dette har bidratt til økt frustrasjon i AKV: “Svaret vi får fra kommunen på spørsmålene våre er at vi har folk til å se på konsekvensene av planen, altså vi har prosedyrer” (intervju, AKV). Her kan det tyde på at kommuneadministrasjonen ikke velger å vise interesse for aksjonsgruppens interesser som DIAD modellen setter krav til. Dette uttrykker også Kristiansand Havn er en mangel:

“Kommunen ønsker ikke å gi det større oppmerksomhet da de svarer at det er ikke vanlig å begrunne hvorfor du flytter. Fordi det er innlysende når du først starter en planprosess så er det så tungtveiende det i seg selv, at det forsvarer flyttingen” (intervju, Kristiansand Havn)

I intervju med AKV kom det tydelig frem at informasjonen, den formelle prosessen og reglene fra kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn var utfordrende og overveldende å forstå, samt sette seg inn i: “Et av aspektene er at det er underkommunisert, folk har enten ikke satt seg inn i saken, de leser ikke avisen eller de får ikke med seg nyheter”. Eller så påpeker AKV:

“Det er så usannsynlig mye materialet som man må sette seg inn i og det er så komplisert at det tar jo oss ti personer og to år for å se kjernen av denne problematikken. Vi får ikke detaljene frem og da klarer du heller ikke å sette deg inn i det” (intervju AKV)

Aksjonsgruppen er et nettverk som er basert på ulike fagpersoner som har teknisk kunnskap og kompetanse om saken. De mener selv at hadde ikke de vært i prosessen og mobilisert lokalbefolkningen så hadde ikke folk klart å involvere seg i den graden det vises i motstanden i dag. Samtidig uttrykker AKV at det er utfordrende å mobilisere og engasjere lokalbefolkningen da planprosessen er kompleks: “det er dette som er problemet i hele saken, den er alt for stor til at folk flest orker eller har kunnskap nok til å engasjere seg. [...] De vet ikke hva en høringsuttalelse er for noe engang” (intervju AKV). Kommuneadministrasjonen på sin side opplever at de forstod innbyggernes utfordringer og ønsker:

“I referansegruppen har vi jo presentert vel omtrent alle de utredningene vi har gjort, i hvert fall de viktigste for denne gruppen [AKV] etterhvert som vi har fått de. Og det

syntes jeg må sies å være ganske gode, i hvert fall et veldig godt forsøk på god involvering. Men det har på en måte ikke blitt noen gode utslag og vi har ikke fått så mye ros for det” (intervju, kommuneadministrasjonen)

Det uttrykkes både fra Kristiansand Havn og AKV at kommuneadministrasjonen velger å ikke svare på spørsmål som blir stilt fra dem i Kongsgård/Vige-saken, noe som underbygger oppfatningen om at ikke alle deltakerne stiller likt i dialogen. De uttrykker at kommuneadministrasjonen har feilinformert om innholdet i Kongsgård/Vige-planen, som igjen skaper negative holdninger og opplevelser hos AKV til kommuneadministrasjonen. AKV ønsker at kommuneadministrasjonen skal gjøre informasjonen synlig for alle og ikke bare et fåtall av deltakerne i prosessen. Slik feilinformering og fremstillinger kan være skadelig for relasjonen mellom deltakerne. Og i dette tilfelle viser AKV at når deres interesser ikke blir ivaretatt kommer dette til skade på dialogen og relasjonen mellom dem og kommuneadministrasjonen: *“Vi føler det er en arroganse da det er lite vilje til å høre og å reagere positivt på borgermedvirkningen som vi etterlyser. Det er faktisk som å snakke til en vegg, det skjer ingenting”* (intervju, AKV). Det at kommuneadministrasjonen ikke er gjensidig avhengig av AKV er med på å skape et tydelig skille mellom deltakerne, samt at det kan forme den relasjonen deltakerne har til hverandre, noe som dermed hindrer opplevelsen av en autentisk dialog. At alle deltakerne stiller likt i denne planprosessen kan dermed argumenteres for er ikke oppfylt i følge den autentiske dialogen sine krav (Innes og Booher, 2010).

5.1.3.3 Forståelig dialog

For at en dialog skal være forståelig må den inneholde kunnskap som er gjenkjennelig for alle deltakerne i planprosessen. I tillegg må alle problemstillinger i saken bli lagt frem på en forståelig måte for en hver deltaker (Innes og Booher, 2010: 206-107). I høringsuttalelsene og i møtene med referansegruppen opplevde kommuneadministrasjonen faglig at dialogen med AKV ikke “holder seg til saken” når de snakker om områdets funksjoner. Med andre ord så uttrykket de at dialogen mellom dem kan ha vært uforståelig for AKV. Dette mener kommuneadministrasjonen er gjenspeilet i høringsuttalelsene også:

“Når man leser høringsuttalelsene så er jo det mye påstander om forskjellige ting. Og det er krevende og utfordrende for oss fagfolk, for vi må jo dokumentere alt vi sier. Vi har prøvd å avklare ting i møtene med de [AKV]. Men når en da ser uttalelsene som kommer i ettertid så ser en at enten er ikke budskapet forstått eller så har ikke de tatt

det til seg. For de gjentar ting som nettopp er hensikten med en sånn dialog. [...] Medvirkning er jo for å rydde unna sånne misforståelser” (intervju, kommuneadministrasjonen)

Kommuneadministrasjonen uttrykker her at medvirkningsprosesser handler om å få rydde unna misforståelser som de opplever at AKV påfører saken. I følge Innes og Booher (2010) skal deltakerne i en autentisk dialog ha mulighet til å utfordre eventuelle antagelser eller påstander som finner sted i dialogen. AKV har derfor muligheten til å uttrykke sine påstander og antagelser om denne planprosessen da ingenting er tatt for gitt og alt av informasjon skal legges på bordet (Innes og Booher, 2010: 37). På den andre siden hevder AKV at kommuneadministrasjonen har unngått å gi ut reell informasjon:

“Bare det at de [kommuneadministrasjonen] har tatt utgangspunkt å kalle det en containerhavn. Det er det som på en måte har spredt seg. Også har de [kommunen, politikerne, Kristiansand Havn] gått mer og mer bort ifra det, da containerhavna faktisk bare utgjør 17 % av den totale havnevirksomheten i Kristiansand Havn. Da har de omdøpt det til havneplanen. Sånn at de på en måte unngår alt som har med industri og containerhavn å gjøre. De kunne informert om det skikkelig, istedenfor å lage et nytt ord som folk ikke skjønner” (intervju, AKV)

I tillegg påpeker AKV at det er et mangelfullt samsvar mellom plankart og tegninger som er utydlig beskrevet i kommunedelplanen: *“De fremlegger tegninger og planer på flatt papir, flatt terreng, man får ikke vite noen virkninger av høyder, volum, ingenting”* (intervju AKV). Innes og Booher (2010) argumenterer for at slik manglende nøyaktighet som vises fra AKV sin opplevelse av kommunedelplanen, kan ha negative utslag på prosessens gang.

Det kommer til syne ulike forhold og forståelser sett fra kommuneadministrasjonen og AKV sine roller. For det første ser man at den valgte planleggingen i prosessen har mye å si for den autentiske dialogen. Som AKV påpeker så er større planer vanskeligere å forstå og gripe fatt på for den generelle lokalbefolkningen. For det andre så viser kommunen at de veileder fokuset, når de legger opp til hva som er den “viktigste” informasjonen for AKV. Dette kommer til syne gjennom de tekniske planene som vises i kommunedelplanens utredninger og analyser. Videre kan dette handle om at kommunen vil unngå diskusjoner eller former for konflikter, noe som kommer til uttrykk i AKV sin opplevelse av kommunens arbeid med deres innspill i prosessen. Dersom kartene hadde vært fremstilt med farger, høyder og et bredere fokus på detaljer rundt hva som faktisk er anlagt i planen, så ville muligens

kommunen bli møtt med en enda sterkere motstand da det sannsynligvis ville være en større forståelse av planen. Innes og Booher sine krav i DIAD-modellen legger opp til at dialogen skal utrede forståelige uttalelser for alle parter (Innes og Booher, 2010). De tekniske elementene i planen, samt informasjonen og kunnskapen, har vist seg å være uforståelig og utilgjengelig for enkelte deltakere. Dette indikerer at dialogen mellom deltakerne ikke svarer til en forståelig dialog i den ideelle autentiske dialogens krav.

5.1.3.4 Legitimitet for kunnskap

I følge Innes og Booher (2010) må det ligge til grunn en legitimitet for kunnskap blant deltakerne i dialogen. Med andre ord må deltakerne ha en ekspertise, erfaring eller et annet grunnlag for å kunne uttale seg i saken (Innes og Booher, 2010: 107). Alle deltakerne skal dermed være informert og opplyste for å kunne fremstå legitimt, nøyaktig, oppriktig og forståelig (Innes og Booher, 2010). Det kom frem i intervjuet at Kristiansand Havn har ulike syn på hva som er legitim kunnskap. De stiller spørsmål til hvorfor ikke deres interesser har blitt gitt større oppmerksomhet i Kongsgård/Vige-saken:

“Jeg mener interessene i planprosessen burde vært veid på en slik måte; har det markedsfordeler, har det næringslivsfordeler i forhold til transportutgifter, i forhold til å tiltrekke seg næringslivet og ulike hensyn rundt en konkurransesituasjon som næringslivet blir utsatt for. Også må det veies opp mot ulempene for omgivelsene. Det har jeg ikke sett i planen” (intervju, Kristiansand Havn)

Kommuneadministrasjonen argumenterer for at det ikke er naturlig å gå langt i bestemmelser knyttet til gjennomføring av anleggsarbeidet ved utbygging av områdene. De hevder at dette hører naturlig hjemme i senere regulerings- og byggeplaner. I midlertidig mener de at det kan være behov for enkelte bestemmelser som kan gi føringer for senere planlegging. I følge Innes og Booher (2010) skal det ligge til grunn en legitimitet for kunnskap i en autentisk dialog, og i dette tilfelle har ikke Kristiansand Havn og næringslivet opplevd at deres legitime kunnskap og ekspertise blitt tatt med i planprosessen på en tilstrekkelig måte. Som nevnt i forrige delkapittel, mener AKV at dialogen har vært uforståelig, noe som indikerer at det eksisterer en mangel på kunnskap i Kongsgård/Vige-planen. Likevel påpeker kommuneadministrasjonen at det aldri har vært til hensikt å skjule informasjon om utviklingen av Kongsgård/Vige-planen. Både Kristiansand Havn og kommuneadministrasjonen mener at denne informasjonen, om mål og ønsker for

Kongsgård/Vige som havneområde, har ligget til grunn i de ulike planprosessene over en lengre periode.

Det overnevnte indikerer et skille mellom hvilke argumenter som er godtatt som legitime argumenter, både for kommuneadministrasjonen men også Kristiansand Havn. Dette kan ha preget avgjørelsen om hva som skulle bli tatt med i diskusjonen og videre dokumentert i kommunedelplanen. For at dialogen er legitim for kunnskap må det også eksistere språk eller evnen til å lytte (Innes og Booher, 2010). Som det vises i den autentiske dialog er det et krav at deltakerne skal bli tatt seriøst og lyttet til.

“Ja det oppstod tildel en enighet mellom oss, for på enkelte punkter så sa de at det ville komme. Men hvis vi etterspurte en rapport, så var det hele tiden en forskyvning og vi fikk til svar at “den holdt de på å lage” eller “den er ikke ferdig enda”. Jeg opplevde dette som en utsettelse og trenering av saken” (intervju, AKV)

Her viser kommuneadministrasjonen at de legger et større fokus på å gjøre et grundig og systematisk arbeid, enn å legge et fokus på å lytte til hva som faktisk eksisterer av meninger og interesser i lokalbefolkningen. I materialet til AKV karakteriserer de kommuneadministrasjonen som at de tar på seg “kursøynene”- de uttrykker at de ikke har en følelse av å bli hørt eller sett. Har deltakeren evne til å lytte vil man flytte fokuset vekk fra en selv og over til andre deltakernes samtale og det blir dermed mulig for den svakere parten i saken å ytre sine meninger og bli representert. Innes og Booher (2010) mener at dersom deltakerne hadde vært flinkere til å lytte, kunne antakelser og feiloppfatninger overfor hverandre blitt annerledes, eller bedre, at de var unngått. Dette uttrykker også Kristiansand Havn som hadde forventinger til at planen skulle peke på behovene til næringslivet. Hadde kommunen hatt en slik “evne” til å lytte kunne dette kanskje hindret følelsen av å ikke bli hørt eller at konflikten kunne hatt en mindre omfang.

Basert på det overnevnte kan det argumenteres for at prosessen ikke når kravet om at kunnskapen skal være legitim, og det blir derfor vanskelig å skulle påpeke hva som er det beste argumentet som burde vinne fram, slik som Innes og Booher (2010) argumenterer for vil oppstå dersom man følger kriteriene for en autentisk dialog. En av grunnene til dette er fordi kommuneadministrasjonen ikke utfyller kriteriet om legitimitet for kunnskap. Samtidig kan dette handle om Kristiansand Havn og AKV som har såpass kontrastfylte ønsker for

området. Kommuneadministrasjonen står dermed med utfordrende kontraster mellom Kristiansand Havns og AKVs ønsker for Kongsgård/Vige.

5.1.3.5 Oppfyller Kongsgård/Vige-prosessen kriteriene til autentisk dialog?

Interessene og argumentasjonen rundt denne prosessen er ulike og komplekse, men likevel finnes det noen sentrale punkter. For det første, retter AKV og Kristiansand Havn skarp kritikk mot eksperterens rolle i planprosessen. Kristiansand Havn poengterer at eksperter som representerer næringslivet har fått for liten plass i dialogen, noe som har ført til at deres interesser ikke har kommet tydelig frem. På den andre siden, retter AKV en kritikk mot eksperterens rolle da deres lokale interesser ikke blir tatt inn i dialogen i denne planprosessen. De opplever at kommunen har et for ensidig fokus på utvikling i Kristiansand sentrum, og lar de økonomiske fordelene for sentrum gå på bekostning av Kongsgård/Vige. Det oppleves derfor at de økonomiske interesser får forrang på bekostning av andre samfunnsinteresser som helse, miljø og lokalbefolkningens interesser. Dialogen har dermed ikke inneholdt alle interesser og kunnskaper som finnes hos AKV. Dette kan ifølge Innes og Booher (2010) tyde på at det inneholder maktinteresser som er utenforstående i prosessen. På bakgrunn av det overnevnte har det hos AKV oppstått mangel på respekt for kommuneadministrasjonen på grunn av kommunens mangelfulle forståelse for de interessene og behovene gruppen representerer:

“Vi føler det er en arroganse og hersketeknikk som de bruker. Det er liten vilje til å høre og å reagere positivt på borgermedvirkningen som vi etterlyser. Det som skjer når du blir behandlet med sånn arroganse og herkesteknikk da havner man i skyttergraven. Og da vil alt som kommer fra motparten på en måte bli svartere enn det kanskje er”
(intervju, AKV)

Uten evnen til å lytte kan man argumentere for at selve hensikten med dialogen mister poenget. Egenskapen til DIAD, og selve dialogen, binder seg her i en avhengighet til hvor dyktig deltakerne er til å lytte. Og hensikten med denne kommunikasjonen er at deltagerne skal komme sammen for å skape forståelser og relasjoner som de kan bruke for å uttrykke sin nøyaktighet, forståelighet, legitimitet og oppriktighet (Schrage, 1990 i Innes og Booher, 2010). Likevel så viser dialogen, altså språket og kommunikasjon, mellom deltakerne at de opplever en følelse av at de ikke blir lyttet til og det har i denne planprosessen påvirket dialogens utfall.

Oppsummert så kan man underbygge at den autentiske dialogen, som har ulike argumenter og diskusjoner ikke har ført til et avklart beste argument, men har resultert i frustrasjon blant de ulike interessegruppene. Dialogen mellom dem inneholder frustrasjon og konflikt fra begge ståsteder da dialogen mellom dem ikke får plass og dermed stopper dialogen. Man kan dermed begrunne at dialogen mellom interessegruppene ikke har nådd kravet til å være autentisk.

5.1.4 Hvilke forhold avviker fra kravene i DIAD modellen?

De tre interessegruppene i Kongsgård/Vige-prosessen; Kristiansand Havn, kommuneadministrasjonen og AKV, har bidratt med å belyse sine synspunkter og argumenter angående saken. Det er dog variasjoner på i hvilken grad de ulike deltakernes bidrag har blitt vektlagt i medvirkningsprosessen. I kommuneadministrasjonen ble deres egen innsats, og selve medvirkningsprosess, lagt fram som et vellykket prosjekt. Bland annet ble dette vist til at de la vekt på det mangfoldet av medvirkningstiltak som hadde blitt gjennomført i planprosessen. I materialet til Kristiansand Havn og AKV fremstilles de som sentrale deltakere som har kommet med innspill til denne prosessen, men hevder imidlertid at deres bidrag ikke har blitt tatt tilstrekkelig hensyn til. Begge deltakerne uttrykker i tillegg kritikk mot eksperters rolle i planprosessen.

Selv om kommuneadministrasjonen har lagt opp til kommunikative handlinger, viser intervjumaterialet at deres rolle har lagt føringer for en instrumentell rasjonell tilnærming og ideal til planleggingsprosessen. Slike rasjonelle metoder, som kommuneadministrasjoner på sett og vis er bundet til på grunn av PBL, evner ikke alltid å se på kompleksiteten av de forskjellige verdier og interesser som finnes mellom deltakerne. Det kan derfor argumenteres for at PBL ikke samsvarer med DIAD-modellens kriterier og strategier.

Kommuneadministrasjonen viser her en form for makthegemoni. Dette er fordi det blant deltakerne har oppstått ulike syn på konflikten, og kommuneadministrasjonen viser tydelig tegn på at denne planprosessen handler om å oppnå konsensus. Det er målet som dominerer styringen og dette ser ut til å rettferdiggjøre og legitimere handlingen for medvirkningsprosessen. Den instrumentelle rasjonelle målstyringen har gått på bekostning av idealet om at Kongsgård/Vige-planen baseres på kommunikasjon mellom interessegruppene. Med dette så legger kommuneadministrasjonen føringer for hvilke deltakere og hvilke interesser som skal bidra og inviteres inn i selve planprosessen.

Planprosessen avviker særlig på gjensidig avhengighet og autentisk dialog sett fra idealmodellen til Innes og Booher (2010) DIAD. Alle deltakerne har ikke lik tilgang til den relevante informasjonen som finnes i prosessen og kommunen sin arena oppleves derfor som ekskluderende. Det kan da stille spørsmål til om det er da særlig oppstandelsen av konflikten i denne planprosessen som gjør at dette ikke ser ut til å gå etter DIAD modellens kriterier. Og er det slik at deltakerne ikke makter å komme forbi konflikten? Dette kan bidra, og kunne vært fremhevet, som et særlig viktig punkt i den kommunikative teorien – noe som vil diskuteres videre i oppgaven.

Men er det DIAD-modellens ideal som har produsert konflikt i denne planprosessen? Den kan virke som at når Kongsgård/Vige-saken møtte konflikten har det fungert som et slags endepunkt for dialogen. En av årsakene til dette kan være på grunn av partenes vanskeligheter med å kommunisere og at interessene er såpass kontrastfylte.

Dialogen og kommunikasjonen mellom deltakerne har dermed ikke bidratt til å temme wicked problems som oppstår i planprosessen. Dette er fordi det uttrykkes som om alle parter betrakter selve konflikten som uløselig og de to utfallene de ser for seg er enten flytting av havnen til Kongsgård/Vige, eller ikke. Innes og Booher (2010) argumenterer for at slike konflikter, som vises i denne casestudien, kan være utgangspunktet for en reell og kreativ dialog. Her skal alle deltakere grave dypere i sine holdninger, ideer og synspunkter for å finne de kreative ideer som kan resultere i løsninger. Dette har ikke vært tilfelle i denne planprosessen, da den på mange områder ikke svarer til DIAD-modellens kriterier om mangfold av interesser, gjensidig avhengig og autentisk dialog. Hvorfor skjer dette? Oppgaven vil nå ta for seg delspørsmål to fra oppgavens problemstilling: “Hvilke konfliktsyn har interessegrupper i Kongsgård/Vige-saken” ved å se på de ulike konfliktsyn som oppstår og hvordan disse praktiseres, utfordres i, og forholder seg til selve konflikten i planprosessen. Dette tyder på at DIAD-modellen trenger å imøtekomme ulike konfliktsyn.

5.2 Interessegruppens ulike konfliktsyn

Den følgende diskusjonen har som mål å ta for seg hvordan konflikt forstås og håndteres i Kongsgård/Vige-planen. Det har tidligere blitt forsøkt belyst at planen om Kongsgård/Vige er en omfattende og langvarig planprosess. Sett fra AKV sitt perspektiv har denne konflikten eskalert over tid. Kommuneadministrasjonen på den andre siden sier lite om at dette er en eskalert konflikt. Som nevnt legger DIAD-modellen vekt på involvering av deltakere med

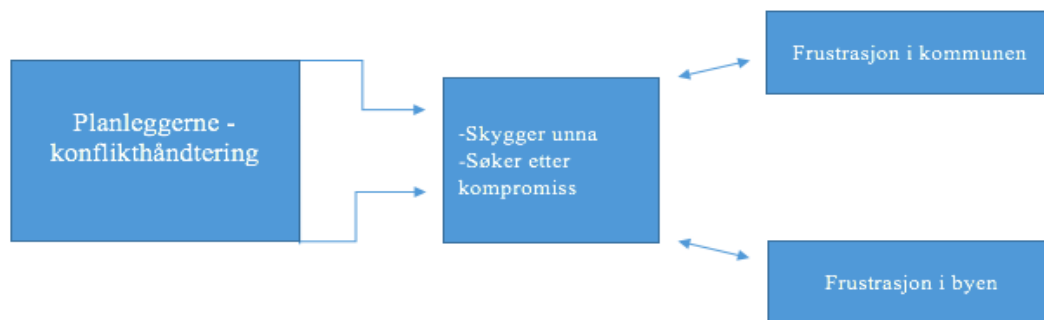
ulike interesser i samfunnet til å delta i planprosessen (Innes og Booher, 2010). I Kongsgård/Vige-planen er såkalte “wicked problems”, eller vriene problem, vanskelig å definere da konfliktens karakter og omfang i denne prosessen viser seg å være avhengig av hvem man spør. Funnene fra intervjuene viser at de tre interessegruppene i saken har ulike forståelser av Kongsgård/Vige som et “vriert problem”, altså, de har forskjellige synspunkt på hva som kjennetegner selve konflikten, hvordan den håndteres og på hvilken måte den bør løses.

5.2.1 Motstridende interesser

Gjennom intervjuene med de ulike interessegruppene ble det tydelig at det eksisterer et mangfold av ulike, ofte motstridende, interesser i Kongsgård/Vige-saken. For det første mener AKV at kommunen på forhånd har hatt en klar oppfatning om innholdet i planen og at de ikke er villig til å strekke seg lengre enn det som er planlagt. For det andre uttrykker Kristiansand Havn at de har blitt invitert inn i prosessen når rammer allerede er satt. De mener at dette gjenspeiles i kommunedelplanen som ifølge dem ikke tar like stort hensyn til deres interesser som den gjør til lokalbefolkningens motargumenter. Samtidig mener AKV at kommuneadministrasjonen har et *for* ensidig fokus i planprosessen og at de lar økonomiske interesser gå på bekostning av befolkningens lokalinteresser. Med tanke på det sistnevnte reiser både AKV og Kristiansand Havn skarp kritikk mot “eksperters rolle”, altså kommunens håndtering av planprosessen. Som nevnt blir kommuneadministrasjonens planarbeid i denne saken påvirket av ulike interessegrupper sine innspill. I denne studien er det blitt lagt fokus på Kristiansand Havn og AKV som sentrale interessegrupper. Det er tydelig at både Kristiansand Havn og AKV ønsker å influere håndteringen av planprosessen. De tidligere delkapitlene har forsøkt å analysere Kongsgård/Vige planen i lys av DIAD-modellen ved å undersøke i hvor stor grad planen oppfyller modellens tre nødvendige kriterier til en “god” planprosess. Det fremgår av analysen at kommuneadministrasjonen velger å håndtere konflikten på ulike måter.

Flere av argumentene som ble belyst i intervjuene med AKV og Kristiansand Havn foreslår at kommuneadministrasjonen møter konflikten på to måter — enten ved å skygge unna den eller ved å søke etter kompromiss. Begge disse måtene å møte konflikt på har ført til frustrasjon i byen (f. eks blant AKV og Kristiansand Havn), men også til frustrasjon innad i kommuneadministrasjonen. Det må her nevnes at analysen som blir gjort i denne oppgaven ikke kan utelukke at kommunen ikke har andre måter å møte konflikten på. På grunn av

oppgavens omfang vil det bli lagt fokus på disse da de var mest fremtredende. Det overnevnte er forsøkt illustrert i figur 9 nedenfor:

Figur 9: Hvordan konflikt håndteres i Kongsgård/Vige-planprosesser

Med utgangspunkt i figuren ovenfor vil de neste delkapitlene se nærmere på hvordan kommuneadministrasjonens konflikthåndtering kan påvirke AKV og Kristiansand Havn synspunkter i denne planprosessen. Avslutningsvis i kapittelet forsøker jeg å se konflikthåndteringen av Kongsgård/Vige i lys av “agonisme”, som er en annerledes og mer nytenkende tilnærming å håndtere konflikt i planprosesser.

5.2.2 Kommuneadministrasjonen skygger unna konflikten

Datamaterialet fra Kristiansand Havn og AKV viser at de i praksis opplever at det er vanskelig og nå frem til kommunen med innspill, fordi kommuneadministrasjonen enten velger å unngå å respondere, overse eller avgrense deres svar. Enkelte teoretikere vil påstå at når prosesser ikke fører til opplevd endring, kan det resultere i avmaktssituasjoner (Brendehaug, 2013). Avmakt kan like gjerne oppstå hos svake deltakere som hos ressurssterke deltakere. Samtidig pleier avmaktssituasjoner å oppstå når det er hindringer i veien for å oppnå mål i prosessen (Hernes, 1975). Medvirkningsprosesser åpner dermed opp for innflytelse og maktfordeling. AKV opplever at kommuneadministrasjonen ikke viser interesse for de alternative forslagene til havn som aksjonsgruppen har belyst i referansemøter med kommunen og i lokalavisen FVN. Kommuneadministrasjonen har her valgt å heller møte motstanden med å la være å respondere på AKV sine forslag. Dette tyder på at frustrasjonen som har oppstått i Kongsgård/Vige-planen har resultert i to utfall.

Det første utfallet kan handle om at kommuneadministrasjonen velger å skygge unna interessegruppene sine motargumentene planprosessen. I AKV sitt intervju var det flere utsagn som tydet på at kommuneadministrasjonen har skygget unna deres synspunkter.

Utrykk som “*det er lite vilje i kommunen til å respondere på lokalbefolkningens sin medvirkning*”, eller “*planprosessen er alt for dårlig opplyst fra kommunen*” eller “*vi har overhode ingen påvirkningskraft i denne saken*” er eksempler på at kommuneadministrasjonen overser eller ikke responderer på AKV. Intervjuet til AKV er derfor gode eksempler på at det oppstår frustrasjon, forvirring og uenigheter i lokalbefolkningen. En annen årsak til at kommunen velger å skygge vekk fra slike meninger i planprosessen kan også handle om at de avgrenser deres svar til AKV. Det sistnevnte kom også frem i intervjuet med Kristiansand Havn. Kristiansand Havn beskriver sin frustrasjon når deres innspill ikke får noen form for etterspill, selv om innspillet i utgangspunktet møtte positive signaler og velvilje fra kommuneadministrasjonen.

“Jeg har et klart syn på at kommunen har vektlagt de private innspillene. Og vi driver mye større oppmerksomhet enn formålet med flyttingen av containerterminalen. Eksempelvis så har de ikke drøftet for og mot argumentene i planprosessen [...] Realitetsdrøftingen rundt flyttingen har uteblitt og det gjør at de gode hensiktene med å flytte havna drukner” (intervju, Kristiansand Havn)

Dette utsagnet viser at selv om Kristiansand Havn er invitert til å delta i planprosessen, kan kunnskapen være basert på kommunens premisser. Representantene i kommunen sitter med den endelige beslutningsmyndigheten og makten til å bestemme, noe som betyr at det er kommunen som skal velge når dialogen oppheves i tillegg til å kunne avgrense næringslivet og lokalbefolkningens sine interesser. Samtidig viser utsagnet at selv om Kristiansand Havn er grunneier i dette prosjektet, ender deres innspill fra næringslivet ofte i en form av begrenset medvirkning og dialog. Dette har hos Kristiansand Havn ført til frustrasjon og bekymringer for det endelige resultatet av planprosessen: “*Hvis denne verdiskapningen som næringslivet representerer uteblir, så er det klart til vil få dramatiske utslag for samfunnet*”, eller: “*Så den vide samfunnsøkonomiske analysen, sammenholdt med behovet for næringslivet og hva det har å si for regionen, den savner jeg i planprosessen*” (intervju Kristiansand Havn). Disse eksemplene tyder på at medvirkning i større grad er blitt retorikk enn praksis (Vik og Retstie, 2014: 285). Slike uttalelser illustrerer hvordan det inviterte rommet for deltakelse og engasjementet er påvirket av interesser og maktrelasjoner (Pløger, 2012).

Årsaken til at det har oppstått frustrasjoner hos AKV og Kristiansand Havn handler om at deres meninger, kunnskap eller argumenter enten er ekskludert eller bare delvis tatt med i planprosessen. Den motstanden AKV hevder å oppleve kan kunne ende opp i en følelse av

avmakt. Dette kan sammenlignes med tidligere studier som viser at lokale aktører erfarer et demokratisk underskudd i arealplanlegging i Norge (Falleth et al., 2008). AKV, som representerer lokalbefolkningen som er berørt av planen, har fått begrensede muligheter til å delta og fremme sine synspunkter da de opplever å ikke bli tatt hensyn til, i den grad de ønsker, av beslutningstakere: *“Når folk blir så overkjørt så er dette en for dårlig planprosess. Og det er heller ikke et demokrati verdig”* (intervju AKV). Dette er et tydelig eksempel på at et av hovedproblemene når det gjelder denne medvirkningsprosessen kan handle om systematisk representasjon i planprosessen (Vik og Refstie, 2014: 286). En slik type enveiskommunikasjon som AKV opplever er det som legger opp til konflikt, forvirring og uenigheter. Dette er fordi dialogen mellom deltakerne på en måte blir mer produktiv og oppfattelsen av at det er rom for gjensidig avhengighet og forståelse begrenses fordi uenighetene og forskjellene mellom deltakerne blir gjort enda mer tydeligere i dialogen. Det kan tyde på at medvirkningsprosessen har blitt brukt av politikerne og kommuneadministrasjonen for å legitimere forhåndsfattete beslutninger i denne saken (Amdam, 2012). Når det oppstår sånne former for frustrasjoner blant lokalbefolkningen, AKV, næringslivet og Kristiansand Havn, kan det stilles spørsmål til om det i det hele tatt er mulig å oppnå ideelle dialogforhold i situasjoner som er tydelig preget av interessekonflikter.

Det at sentrale interessegrupper blir avgrenset eller ikke inkludert i planprosessen kan føre til at AKV og Kristiansand Havn ikke makter å komme forbi konflikten da dialogen mellom dem og kommuneadministrasjonen har satt en stopper for deres påvirkning av prosessen, da kommuneadministrasjonen viser tydelig at de ikke er gjensidig avhengig av AKV sine interesser. Årsaken til dette er fordi kommuneadministrasjonen tydelig ikke velger å respondere, samtidig som de avgrenser sine svar og dermed velger å skygge unna disse problemstillingene som AKV og Kristiansand Havn uttrykker. Kommuneadministrasjonen viser at de tydelig streber etter å oppnå konsensus i Kongsgård/Vige-planen.

5.2.3 Kommuneadministrasjonen er ikke gjensidig avhengig av AKV

For det første viser interessene som AKV er opptatt av at de er i konflikt med de politiske mål for planprosessen, sett ut i fra både Kristiansand Havn og kommuneadministrasjonen sine mål. For det andre viser politiske makthavere som kommuneadministrasjonen opererer under, at de ofte bruker tekniske analyser, for eksempel stedsanalyser, som baserer seg på den rasjonelle metoden for å sikre og forsvare legitimitet. Slike analysestrategier blir også benyttet for å opprettholde legitimiteten, fremfor å bruke dem for å vurdere andre alternativ (Innes og

Booher, 2010). For det tredje kan det tenkes at kommuneadministrasjonen handler slik fordi de opplever at AKV og tildels Kristiansand Havn sine interesser kan påvirke hensikten med planen, og dermed tar i bruk juridiske formaliteter for å ekskludere AKV slik at AKV ble den avhengige parten som ikke kom videre i prosessen uten å få den informasjonen som kommunen sitter på. Til slutt viser kommuneadministrasjonen at de har unngått å gi ut informasjon til AKV som igjen kan handle om at kommunen selv ikke ønsker å bli avhengig av AKV. Likevel kan det argumenteres at kommuneadministrasjonen opplever AKV som “festbrems” eller NIMBY. Dette er fordi AKV sine interesser er i konflikt med de politiske mål (Aarsæther et al., 2012:199). AKV sine motargumenter kan føre til at slike konfliktfylte planprosesser kan vise NIMBYisme, da tilfelle av protester er mange mot disse endringer av en etablering av Kristiansand Havn i Kongsgård/Vige.

Figur 10: Frustrasjon i kommunen

“Til hvilken grad vi har klart å få det til fruktbare diskusjoner om løsninger, det henger jo sammen med de som har representert innbyggerne. De har jo i utgangspunktet nesten hatt en sånn inngang som prøver å fjerne den havna som allerede er i Kongsgård/Vige. Og da blir jo det vanskelig” (intervju kommuneadministrasjonen).

Det er også et større press på kommuneadministrasjonen sin rolle, da innbyggerne i økende grad skal delta direkte i beslutnings- og planleggingsprosesser (Healey, 1997, Aarsæther et al., 2012). Kommuneadministrasjonen opplever det som utfordrende når NIMBYisme er i såpass kontrast til sakens prosedyrer: *“Så lenge alle er imot havna så blir fokuset ikke på hvordan planen skal se ut, men om havna skal være der eller ikke. Og når vi ser på høringsuttalelsene og innholdet i samarbeidsmøtene, så omfatter jo det også et nei til den havna som allerede er regulert”*. I motstanden som kommunen møter opplever de selv frustrasjon da innspillene ikke samsvarer med planens handling og formål:

“Frihetsgradene i planen [medvirkningsprosessen] er jo ikke så veldig stor. Og det har jo også noe med hvor mye som er bestemt på forhånd og hvor mye av det kan man sitte å sjonglere og leke med. Men sett opp i mot engasjementet å ha havn eller ikke havn så blir det lite å leke med” (intervju kommuneadministrasjonen).

AKV er i en posisjon der deres muligheter til å nå sine egne interesser kun er oppnåelig ved at kommuneadministrasjonen får en forståelse for at det må utredes andre områder hvor

Kristiansand Havn kan plasseres. Denne administrative makten kan AKV kun oppnå gjennom påvirkning på de andre partene, i og med at deres interesser om å stoppe Kongsgård/Vige-planen er et anliggende som kommuneadministrasjonen bestemmer over. Det kan sies at følelsen av gjensidig avhengighet ikke eksisterer hos kommuneadministrasjon, og planleggerne i kommunen uttrykker heller i sitatet over at de opplever en form for antagonisme, noe som handler om at det er konflikt mellom AKV og kommuneadministrasjonens uforsonlige interesser og synspunkter (Pløger, 2004: 72). Når kommuneadministrasjonen ikke opplever en følelse av å være avhengig av AKV blir AKV sine interesser direkte sett på som antagonistiske. Samtidig kan det argumenteres at AKV og lokalbefolkningen er i en posisjon der de kun har makt til å kritisere og motargumentere de argumenter og statistikker som finner sted i planprosessen (Pløger, 2018: 268). Dette igjen kan forsterke følelsen av NIMBY i kommuneadministrasjonen.

5.2.4 Søken etter kompromiss – jakten etter konsensus

I denne planprosessen kan kommuneadministrasjonen også arbeide med søken etter kompromisser i planprosessen for å dempe konfliktnivået, eller temme det vriene problemet. Slike kompromisser, i form av hestehandel, kan eksistere fordi kommuneadministrasjonen ønsker å svare ut AKV sine interesser i Kongsgård/Vige-saken. Dette er ikke en strategi som det vises åpenhet om i den offentlige debatten av Kongsgård/Vige-saken. Resultatet er da at det fortsatt eksisterer interessegrupper, som for eksempel AKV, som opplever ekskludering og en følelse av avmakt da deres interesser ikke blir tatt hensyn til. Dette gjør at konfliktforståelsen *forandrer* seg i Kongsgård/Vige-planen, da kommuneadministrasjonens konflikthåndtering oppleves som frustrerende og forvirrende for AKV og Kristiansand Havn. Årsaken til at kommuneadministrasjonen velger å ikke svare ut AKV, tyder mer på at AKV sine interesser er i konflikt med de politiske løsningene i Kongsgård/Vige-saken. I tillegg hevder de at argumentene fra de ulike partene må separeres: “*man må skille mellom det som ligger på utsiden og innsiden av havnegjerdet*” (intervju, kommuneadministrasjonen).

I begge utfallene, fra delkapittel 5.2.2 og 5.2.3, vil planleggerne i kommuneadministrasjonen ha mål om at utfallet skal resultere i at det oppnås konsensus. Kommuneadministrasjonen streber dermed ikke etter å finne følelsen av gjensidig avhengighet til lokalbefolkningen og AKV sine interesser. På den måten blir heller ikke prosessen tilstrekkelig til den ideelle samtalen, eller den autentiske dialogen, og den kommunikative dialogen kan heller ligne på det som kalles for manipulasjon (Aarsæther et al., 2012). Dette er fordi

kommuneadministrasjonen ikke har forståelse for at AKV sine interesser i planprosessen ikke blir representert i den autentiske dialog, og da blir ikke hele mangfoldet av interesser belyst i Kongsgård/Vige-saken, noe som skaper frustrasjoner og konflikter. Når AKV etterlyser informasjon, for eksempel referater og tilbakemeldinger fra møter, men ikke får respons, opplever de dette som en arroganse og hersketeknikk. AKV uttrykker selv at dette har ført til økt mistillit da de opplever at de ikke er kjent med hvordan kommuneadministrasjonen tar beslutninger eller at det ikke finnes forståelse for at AKV sine interesser er viktig:

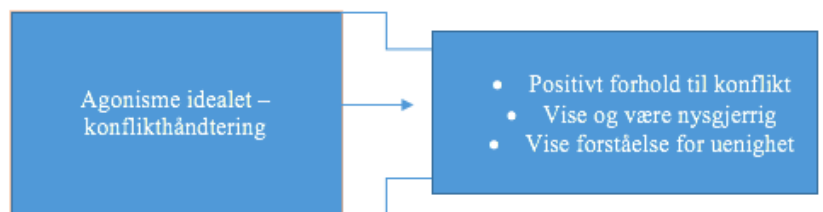
“Politikerne og kommuneadministrasjonen skjønner ikke hva som er problemet, eller de har ikke en forståelse for de momentene som vi presenterer [...] og sånn skaper også en mistillit” (intervju, AKV). Dette utsagnet viser at AKV opplever en grunnleggende mistillit til kommuneadministrasjonen da de er bekymret for at disse lokalinteresser ikke vil nå frem til politikerne i Kristiansand når de skal ta en beslutning om det skal tilrettelegges for mer havneaktivitet i Kongsgård/Vige området: *“For politikerne vil planprosessen bli fremlagt i de rapportene som tilsier at alt er så vel. De ser bunnlinjen og der står det at det ikke er noe problemer på støy, miljø, lys og alt. Fordi havna skal da inn med moderne systemer”* (intervju, AKV).

Det er tydelig at Kongsgård/Vige-planen er preget av kompleksitet, som igjen kan medføre at de som har høy kompetanse eller kunnskap i større grad får styre utviklingen og selve planprosessen. På den måten utøver kommuneadministrasjonen i medvirkningsprosessen en form for “overordnet” makthegemoni – eller kunnskapsmakt (Pløger, 2012). Enkelte vil hevde at dette også kan gi større spillerom for dominerende maktstrukturer (Vik og Refstie, 2014: 288). Dette er fordi deltakelsesrommet i stor grad blir påvirket og kontrollert av kommuneadministrasjonen, og forhindrer handling fra lokale initiativer slik at det også oppstår en følelse av avmaktssituasjoner (Hernes 1975). AKV har hverken en følelse av å bli hørt, sett eller delt informasjon med. Denne frustrasjonen går utover kommuneadministrasjonen, men også folkets representanter (politikere), som hverken følger opp eller svarer ut AKV sine interesser og meninger.

5.2.5 Hvordan kan planleggerne møte konflikt?

Som nevnt, er hovedinnvendingen til at kommuneadministrasjonen ikke kommer frem til den handlingen de ønsker i Kongsgård/Vige-planen, kan handle om hvordan kommuneadministrasjonen *forstår* og *møter* selve konflikten. For å forstå prosesser som denne kan det være essensielt å forstå og akseptere situasjonsbetingede og kolliderende

interesser, maktstrukturer og uenigheter. Dette er i stor grad anerkjent i planleggingslitteraturen, men likevel vises det fortsatt et tydelig gap mellom teori og hvordan det faktisk fungerer i praksis. En agonistisk tilnærming kan bidra til videre framdrift når planprosesser som denne stopper opp. Den tvinger dermed deltakerne til å gå dypere i seg selv for å komme forbi forutinntatte holdninger. Agonismer kan dermed være et viktig bidrag for å bedre planprosesser som Kongsgård/Vige. Basert på figur 11 vil oppgaven tilslutt ta for seg hvordan agonisme kan være et viktig bidrag til hvordan planleggere, og slike prosesser, kan se på konflikter som agonistiske. Mer spesifikt vil oppgaven belyse hvordan en slik konfliktfylt planprosess, Kongsgård/Vige-saken, kan ta bedre vare på uenigheter og ulikheter i planleggingsprosessen.

Figur 11: Agonistisk konflikthåndtering

Den agonistiske metoden går ut på at kommuneadministrasjonen skal

oppmuntre interessegruppene til å skape konflikter, omfavne dem, samt bruke dem for det de er verdt (Lysgård og Cruickshank, 2013: 2874). Mouffe er en av dem som kritiserer den kommunikative forståelsen da hun mener at planleggere må gi opp drømmen om rasjonell konsensus da den alltid reflekterer et hegemoni og dette igjen vil være basert på ekskludering. Dersom kommuneadministrasjonen anerkjenner de kolliderte interesser og de konfliktfylte uenigheter, vil de være mer åpne for det mangfoldet av interesser som vises i denne planprosessen. De komplekse maktstrukturene vil dermed bli mer åpne. I følge Mouffe skal konflikter i slike prosesser bli sett på som positive. De uenigheter som AKV viser skal åpne opp for nye ideer, som igjen skal gi bedre utslag og nye kreative løsninger på problemet. De skal tvinge deltakerne til å gå dypere i seg selv for å komme forbi forutinntatte holdninger og metoder (Mouffe, 1999). Som det har blitt eksemplifisert i denne oppgaven har AKV vist at de ikke begrenser sin kreativitet når det kommer til å påvirke kommuneadministrasjonens formål og dermed utfordre kommuneadministrasjonens forutinntatte holdninger i denne planprosessen:

“Vi ønsker at det lages et trivelig bomiljø for hele Kristiansand og ikke bare Kvadraturen. Og selvfølgelig ja, vi må ha en havn det forstår vi, men under visse forutsetninger. Vi trenger ikke å tenke kun økonomi og griskhet i egen lomme. Det går faktisk an å se på alternativer nettopp fordi det gir så mye positive ringvirkninger med å ta det grepet tenker jeg. I forhold til helse, miljø – altså i forhold til det samfunnsmessige” (intervju, AKV)

Her kommer det til syne en agonistisk fremstilling av hvordan planleggingen kan utføres ved å se til ulike løsninger på konflikten i Kongsgård/Vige og bringe inn et mangfold av meninger og uenigheter. Planprosessen sin funksjon er å samle flere interessenter, og finne kompromisser som alle kan enes om, men som ikke blir sett på som “den beste løsningen” for noen av partene (Mouffe, 2000). Som AKV åpenbart ønsker handler dette om å gi rom for kreative innspill og andre alternativer til hvor Kristiansand Havn kan lokaliseres: “*Det [Kongsgård/Vige] ligger så nærme områder, bare et steinkast fra Kristiansand. Så da går det jo faktisk an at kommunen også tar i bruk og finner avtaler som kan være formålstjenlig for alle*” (intervju, AKV). Mouffe (1999) støtter et slikt argument hvor det skal finnes rom for å diskutere uenigheter. Samtidig sier hun at ved å stimulere til engasjement og diskusjon vil man tydeliggjøre hvilke interesser og argumenter som finnes i saken og på den måten vil Kongsgård/Vige-saken ikke skjule de interessene som vinner fram. Her vil det også være synlig for interessegruppene at noens interesser må gå på bekostning av noens andres synspunkter og interesser.

I intervjumaterialet ble det i tillegg synlig at deltakerne ser ulikt på konflikten. Kristiansand Havn hevder følgende: “*når prosessen blir så polarisert som denne, så drukner bakgrunnen for planprosessen. Og den har druknet i utredninger og for utredninger som kan ha negative konsekvenser, og det har overskygget de positive. Og der syntes jeg ikke kommunen har vært flinke nok*” (intervju, Kristiansand Havn). Dette hevder Kristiansand Havn har utslag på hvordan konflikten forstås og møtes av næringslivet, men også andre deltakere. I kommuneadministrasjonens intervju påpekte de at de ikke så på Kongsgård/Vige-planen som en konflikt: “*Jeg vil heller si at det er et veldig sterkt engasjement, istedenfor å kalle det for en konflikt. [...] Men engasjement er kjempeviktig. Det er jo en kjempestor sak for utvikling av byen og det at folk er våkne og engasjerer seg er jo en viktig del av demokratiet*” (intervju, kommuneadministrasjonen). Det at planleggerne ser på engasjementet som positivt for demokratiet og samfunnet er en viktig faktor for en agonistisk tilnærming. Likevel hevder Pløger (2004) at en av utfordringene er at mange planleggere ser på konflikter som antagonistiske, og heller velger å ta i bruk makt for å få konflikten løst. Som vist i diskusjonen velger kommuneadministrasjonen å se på AKV som antagonistiske ved at de ikke opplever en følelse av å være gjensidig avhengig av aksjonsgruppens lokale interesser. Pløger (2018) fremhever her viktigheten av å heller se på konflikter som agonistiske. Med andre ord så må kommuneadministrasjonen forsøke å gjøre uenighetene og det sterke engasjementet til

AKV til noe betydningsfullt for planprosessen og samfunnet, fordi agonistiske konflikter kan løses uten maktbruk. Likevel vil dette være mer tidkrevende for planleggerne. Dette påpeker også kommuneadministrasjonen er en utfordring:

“Det at vi har valgt å være så grundig, det har medført at ting har tatt tid. Og når det er så stort engasjement som det er i denne saken, med så mange uttalelser som har kommet inn, så er det da tiden som går med til å behandle alle uttalelsene ordentlig, det opplever jeg som krevende” (intervju, kommuneadministrasjonen)

Kommuneadministrasjonen opplever det utfordrende å holde framdrift i prosessen og samtidig gjøre en grundig jobb. Dersom konflikten hadde blitt behandlet på en agonistisk måte kunne det ha bragt frem ulike interesser, verdier og syn som igjen fører til at mennesker lærer av hverandre. Men som det kommer fram i intervjuet med kommuneadministrasjonen er tid både utfordrende og krevende i planprosesser for planleggerne. Samtidig kan det også tenkes at det legges press på kommuneadministrasjonen med tanke på planprosessens framgang.

5.2.6 Viser kommuneadministrasjonen forståelse for uenighetene?

I følge intervjumaterialet var alle deltakerne enig i at det har oppstått uenigheter i Kongsgård/Vige-planen. I denne sammenheng beskriver AKV følgende: *“til dels oppstod det en enighet mellom oss og kommunen”*. Samtidig opplevde de at de aldri fikk noen tilbakemeldinger på deres meninger som: *“det har dere rett i”* eller *“det må vi få gjort noe med”*. Svarene de fikk på det de etterspurte fra kommuneadministrasjonen opplevde de heller som en forskyvning eller trenering av planprosessen da kommunen svarte dem: *“det holdt vi på å lage”* eller *“den er ikke ferdig enda”*.

På den andre siden viste kommuneadministrasjonen at de var svært åpen i deres intervju om at de opplever at AKV og lokalbefolkningen ikke ønsker en ny havn, men heller ikke den eksisterende havnen som ligger i Kongsgård/Vige. Likevel var det ingen utsagn fra intervjuet som utpekte at disse uttalelsene burde vært svart ut eller at de burde vist en forståelse for disse meningene:

“Det kan godt hende vi kunne hatt enda flere samtaler med referansegruppene. Men jeg er veldig usikker på om vi hadde kommet noe lengre. Fordi utgangspunktet er så forskjellig. Sånn at hvis vi skulle sagt okei nå har vi fått høringsuttalelsene fra dere og

vi ser hva dere har skrevet”. Også kunne vi gått inn å forklart hvor de eventuelt tar feil. Forklare det om igjen og om igjen. Men nå er nok vi der at det å drøfte innholdet i uttalelsene det gjør vi nå for våres politikere. Og det må balanseres” (intervju, kommuneadministrasjonen)

Det er i dette utsagnet den agonistiske tilnærmingen mener kommuneadministrasjonen burde hatt samtaler med AKV for å oppnå nye ideer og kreative løsninger som vises i uenighetene i Kongsgård/Vige-saken. I følge Mouffe sitt synspunkt burde kommuneadministrasjonen her lagt opp til at disse interessene og uenighetene diskuteres i åpenhet. Dette er fordi at i planprosesser så skal kommuneadministrasjonen forsøke å unngå at konflikter blir en kamp mellom fiender, altså antagonismer, og heller forsøke å finne en måte der konflikter inkluderes og blir en kamp mellom likeverdige motstandere, agonismer (Moe, 2006: 161). Om kommuneadministrasjonen hadde valgt å arrangere nye møter og dialoger med AKV, for å oppklare uenighetene mellom dem, hadde dette vært et tiltak for å håndtere konflikten agonistisk.

Intervjuet med kommuneadministrasjonen viser at de er i tvil om en agonistisk metode vil resultere i at konflikten løses og dette indikerer at konflikten blir en kamp mellom antagonismer. Verken AKV, Kristiansand Havn eller kommuneadministrasjonen anser konflikten som løselig, eller at planprosessen vil resultere i en løsning hvor alle blir enig. Konflikten blir dermed ikke ansett som løselig gjennom å ta i bruk dialog, men her kommer maktposisjoner til syne. Agonistiske tilnærminger hevder slike konflikter kan være løselig gjennom dialog og uten makt, men når en prosess som denne stopper opp og ikke velger å benytte seg av gjensidig avhengighet i lokalkunnskap, som igjen fører til ekskludering av lokale deltakere, resulterer ikke dette i at det blir en lokal forankring av beslutninger i selve planen. Når disse faktorene får såpass innlysende avvik fra agonisme og DIAD-modellen senkes ikke konfliktnivået mellom interessegruppene (Klausen et al., 2013).

Et ønske som kom fram i kommuneadministrasjonens intervju er at selv om de ikke tror at planprosessen kan resultere i en felles enighet da det eksisterer såpass kontrastfylte interesser, så kan likevel AKV utfordre Kristiansand Havn sin utvikling. Her uttrykker de at dersom Kongsgård/Vige-planen blir vedtatt har AKV en såpass sterk rolle og stemme i saken at gruppen kan påvirke utfallet av hvordan havnen skal videreutvikles i Kongsgård/Vige:

“Jeg tror at det engasjementet fra lokalbefolkningen vil følge saken videre. Jeg tror det vil påvirke hvilke løsninger som velges. Og forhåpentligvis er det for nytte både for havna og de som bor rundt. Tar i bruk moderne teknologi enn de kanskje ellers ville gjort og det vil gjøre de [Kristiansand Havn] mer konkurransedyktig enn de ellers ville vært. Så det kan godt hende at hvis de [Kristiansand Havn] gjør en god jobb at konfliktene kan dempes fordi det handler jo om hva folk opplever i hverdagen” (intervju kommuneadministrasjonen)

Kommuneadministrasjonen mener dette utfallet vil være formålstjenlig for Kristiansand Havn, men også for innbyggerne og AKV. Mouffe og den agonistiske tilnærmingen vil hevde at planprosessen ender opp med at interessegruppene er enig om å være uenige. Deltakerne er dermed uenig i hvor havna skal lokaliseres, men samtidig innforstått med og enig om at Kristiansand kommune må ha en havn. Uenighetene mellom deltakerne må dermed endres til diskusjoner om hvordan havnen skal fungere i Kongsgård/Vige, både for AKV og Kristiansand Havn. Da skapes det en felles forståelse av hvem som skal inkluderes i prosessen. Det er akkurat her det blir viktig at AKV utfordrer den vidstrakte enigheten, eller konsensusfylte forståelsen til kommuneadministrasjonen (Mouffe, 1999).

Forklaringene fra deltakerne i lokalbefolkningen, AKV, næringslivet og Kristiansand Havn viser at kommuneadministrasjonen ikke har forståelse for at disse deltakere er frustrert og irritert over planprosessen inngripen i deres hverdagsliv uten at de får ta del i prosessen, eller at deres interesser ikke blir tilstrekkelig belyst i selve planen. En agonistisk tilnærming vil foreslå at å gi disse deltakerne muligheten til å utrykke denne frustrasjonen som de bærer på vil kunne bidra til flere ting. For det første vil kommuneadministrasjonen og planleggerne få erfaring med å håndtere mennesker som er uenig. For det andre vil kommuneadministrasjonen få muligheten til å begrunne beslutninger som er tatt i planforslaget og dette igjen vil bli tatt imot på en slik måte at deltakerne kan få større forståelse for arbeidet og valgene som er tatt. Til slutt kan kommuneadministrasjonen lære og øke sin forståelse, da slike dialoger og møter mellom planleggerne, AKV, Kristiansand Havn eller andre eksterne deltakere kan bidra til at planprosessen blir en læringsprosess (Forester, 1999). For at dette i det hele tatt skal være mulig å oppnå er det flere som påpeker at planleggerens rolle må endres: *“Planning needs a process of producing knowledge in which different narratives confront each other and ignite the local political debate instead of streamlining a common consensus that suppresses and excludes diverging and alternative narratives”* (Lysgård og Cruickshank, 2013: 2881).

Dersom planleggernes rolle skal endres må det dannes en forståelse for hvordan interesser, makt og motstand alltid er tilstede i medvirkningsprosesser og deltakende planlegging. Når motstridende interessekonflikter eksisterer, er en vesentlig del at det også oppstår gjensidig respekt overfor hverandre som deltakere. Et agonistisk perspektiv vil her utdype at det foreligger uenighet om innhold, meninger, rettigheter og verdier mellom interessegruppene. Konflikten i Kongsgård/Vige-saken vil fortsette å eksistere på grunn av de kontrastfylte ønskene om utviklingen av Kongsgård/Vige (Hillier, 2002). At Kristiansand Havn uttrykker kunnskapsmakt og AKV uttrykker mistillit, samt at kommuneadministrasjonen hviler på planmyndighetens forskrifter og lover i planprosessen, illustrerer at agonismer ikke er noe som vil bli vurdert. Dersom ikke AKV hadde blitt sett på som en fiende i planprosessen, hadde AKV kunne blitt rekonstruert fra en antagonisme som uttrykker AKV som en fiende, til en agonisme – en legitim motpart i saken. En av hovedutfordringene blir i dette tilfelle at kommunen ser på AKV som en agonisme og at planprosessen åpner opp for å respektere forskjellige interesser og meninger, endre språkspillet og ikke undertrykke de eksisterende verdiene (Pløger, 2018).

Dersom kommuneadministrasjonen ikke hadde sett AKV som en antagonist, fiende, eller konfliktpart med uforenlige interesser og synspunkter, men heller forstått konflikten som en konflikt om uenigheter mellom motstandere, kunne konflikten blitt håndtert annerledes enn kun gjennom lov og politiske beslutninger (Pløger, 2004; Mouffe, 2000). Beslutningsprosessen kunne dermed hindret at det foregikk makt og opplevelser av avmakt, men heller tvunget dialogen mellom interessegruppene inn i tidløse kommunikative prosesser (Pløger, 2004). Kommuneadministrasjonen måtte her anerkjent og dannet en gjensidig forståelse til AKV sine ønsker om å bevare Kongsgård/Vige området og at andre plasser måtte utredes for Kristiansand Havn. Det er som Bäcklund og Mäntysalo (2010) argumenterer, at det er vanskelig, om ikke umulig, å oppnå forståelse i kommunikativ planlegging og av den grunn eksisterer det ulike forståelsessystem. Healey (1999 i Bäcklund og Mäntysalo, 2010) foreslår dermed at planleggingsprosesser må først å fremst fokusere på å oppnå “et nivå av gjensidig forståelse”. Her skal man også være bevisst på hva som ikke er forstått. Ved å ikke strebe etter en fullstendig enighet skal deltakerne rette fokuset på at det oppstår “delvis enighet” og her skal man også være bevisst på hva det ikke eksisterer forståelse for (Healey, 1992 i Bäcklund og Mäntysalo, 2010).

Hverken Kristiansand Havn, kommuneadministrasjonen eller AKV ønsker å oppnå noe form for enighet. I Kongsgård/Vige-saken kjemper heller interessegruppene for at den andre parten skal innfri deres ønsker. Partene har heller gått inn i saken med forutinntatte argumenter i planprosessens dialog og det blir dermed ikke rom for at deltakerne kan finne noe å enes om i saken. Realiteten i denne planprosessen er mindre tidløs, fordi når beslutninger skal vedtas om Kongsgård/Vige-saken vil det sitte igjen en vinner og en taper i saken. Uansett utfall vil det være en vinnere interesser som går på bekostning av noen andres. Dialogen mellom dem vil derfor fortsette å være en kamp mot hverandre. Likevel er deltakerne bevisst på hva de er uenig om, så sett fra et annet ståsted, så mangler de bare en gjensidig forståelse om noe Kristiansand Havn, kommuneadministrasjonen og AKV kan jobbe sammen mot.

6 Avslutning

Denne oppgaven sitt formål har vært å belyse håndteringen av konfliktfylte planprosesser. I norske kommunale planleggingsprosesser er medvirkning påvirket av formålsstyrte og endimensjonale mål. I medvirkningsprosessen tar kommuneadministrasjonen stilling til hvor bred medvirkning de ønsker, men en intensjon om bred inkludering er ikke nødvendigvis synonymt med at en part ikke kan føle seg ekskludert. Dette er tilfelle i planprosessen Kongsgård/Vige.

Oppgaven har hatt som mål å besvare problemstillingen: *“Hvordan håndteres og forstås konflikt i planprosessen “Kongsgård/Vige-planen”?*. Denne casestudien undersøkte en medvirkningsprosess i en lokal planprosess i Kristiansand kommune, som hadde utgangspunkt i planen om å flytte Kristiansand Havn til Kongsgård/Vige. Denne handlingen samsvarer ikke med mange av innbyggernes ønsker om å bevare Kongsgård/Vige som rekreasjonsområde. Oppgaven inneholder en tosidig interessekonflikt hvor det på den ene siden står kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn som ønsker en fremtidsrettet havn i Kongsgård/Vige. På den andre siden er det en engasjert aksjonsgruppe (AKV) som føler at de verken blir lyttet til eller inkludert i planprosessen. Her ønsket oppgaven å se nærmere på hvordan kommuneadministrasjonen i Kristiansand har håndtert denne tosidige interessekonflikten i Kongsgård/Vige-saken.

For å svare på oppgavens hovedproblemstilling ble to delspørsmål formulert. For å svare på det første delspørsmålet: *“I hvor stor grad oppfyller Kongsgård/Vige-planen kriteriene til DIAD-modellen?”*, ble DIAD-modellen til Innes og Booher brukt som et verktøy for å undersøke hvordan medvirkningsprosessen er håndtert. Her ble dialogen mellom tre interessegrupper, Kristiansand Havn, kommuneadministrasjonen og AKV, undersøkt for å si noe om hvorvidt den var kollaborativ ifølge kriteriene til DIAD-modellen. DIAD stiller krav til mangfold, gjensidig avhengighet og autentisk dialog i kollaborative planleggingsprosesser. Analysen i denne studien viser avvik fra modellens kriterier om gjensidig avhengighet og autentisk dialog, og medvirkningsprosessen er derfor ikke ideell ifølge DIAD-modellen. Oppgaven fant her at kommuneadministrasjonen ikke opplever en tilstrekkelig gjensidige avhengighet i planprosessen:

- Kommuneadministrasjonen er ikke gjensidig avhengig av AKV sine interesser
- Kommuneadministrasjonen har ikke benyttet seg tilstrekkelig av kunnskap fra Kristiansand Havn og næringslivet

Interessegruppen AKV uttrykker at de ikke har lik tilgang til den relevante informasjonen som finnes i prosessen og kommuneadministrasjonens medvirkningsprosess blir derfor opplevd som ekskluderende. I oppgaven ble det derfor stilt spørsmål til om det var utviklingen av konflikten i denne planprosessen som gjør at Kongsgård/Vige-planen avviker fra DIAD-modellens kriterier til en kollaborativ planprosess. Med utgangspunkt i kriteriene fra DIAD-analysen (mangfold av interesser, gjensidig avhengighet og autentisk dialog) ønsket jeg å synliggjøre hvorfor denne planprosessen produserte avvik fra DIAD-modellens kriterier. Resultatene i denne studien viser at konflikten mellom interessegruppene, og at de ikke er gjensidig avhengig, har skapt utfordringer for den autentiske dialogen. Det at de ikke er gjensidig avhengig har fungert som et endepunkt for dialogen. Årsaken til at Kongsgård/Vige-saken ikke innfrir de kollaborative kriteriene er som analysen viser et resultat av følgende forhold:

- Kommuneadministrasjonen har makthegemoni
- Kunnskapsmakten styrer planprosessen
- Kritikk mot eksperters rolle
- Det foreligger avmaktssituasjoner i dialogen

Det at det ikke har oppstått en gjensidig avhengighet mellom interessegruppene har ført til at dialogen ikke har klart å temme det vriene problemet som har oppstått i Kongsgård/Vige-saken. Det andre delspørsmålet i denne oppgaven— *”Hvilke konfliktsyn har interessegruppene i Kongsgård/Vige-planen?”* skulle synliggjøre hvorfor slike avvik oppstår i den kollaborative DIAD-modellen fordi det tyder på at årsaken til at det eksisterer en konflikt handlet om hvordan de sentrale interessegruppene valgte å møte og forstå konflikten.

Her viste kommuneadministrasjonen og Kristiansand Havn at de ikke viste et engasjement til en gjensidig debatt mellom dem og AKV sine interesser. Gjensidig avhengighet viser seg derfor å være en sentral mangel i denne planprosessen. Interessegruppene har også ulike oppfattelser av hvordan konflikten har vært håndtert og det gjør det derfor komplisert å skulle enes om denne avhengigheten blant interessegruppene. Når den gjensidige avhengigheten

ikke oppfattes av alle partene i saken, blir det vanskelig å skulle oppfordre til en dialog som viser tydelig hva som er målet med planprosessen. Det er derfor ikke en ideell prosess. Dette er fordi AKV og Kristiansand Havn sine interesse ikke blir ivaretatt.

En annen årsak til konflikten i denne planprosessen er at den preges av såpass kontrastfylte interesser at verken Kristiansand Havn, kommuneadministrasjonen eller AKV anser at Kongsgård/Vige-saken vil oppnå en form for enighet. Videre har interessegruppene ulike synspunkt (konfliktsyn) på håndteringen av planprosessen. AKV opplever at kommuneadministrasjonen skygger unna og overser deres interesser. AKV har dermed blitt ført i en avmaktssituasjon da de verken blir hørt eller sett. Dette har resultert i at AKV opplever en følelse av manglende lokaldemokrati, og i løpet av prosessen har ført til mistillit mot kommuneadministrasjonens håndteringen av planprosessen. Kristiansand Havn opplever at næringslivsaspektet ikke har fått like stor oppmerksomhet som lokalbefolkningens interesser. De savner ekspertenes kunnskap i Kongsgård/Vige-saken.

Kommuneadministrasjonen opplever ikke at medvirkningsprosessen har resultert i en konflikt, men de påpeker heller at det eksisterer et sterkt engasjement hos lokalbefolkningen. Kommuneadministrasjonen er hovedansvarlig for håndtering av planprosessen. På bakgrunn av deres rolle, og at de velger å ikke vise forståelse for AKV sine interesser, utfører kommuneadministrasjonen en form for makthegemoni. Kommunen er avhengig av å følge lokalpolitikernes vedtak og PBL. Når AKV sine interesse er i konflikt med de politiske mål i Kongsgård/Vige-saken faller AKV utenom avgjørelsene og beslutningene, og gruppens interesser blir redusert til NIMBY. Kommuneadministrasjonen uttrykker her at konsensus er et sterkt ønske for denne planprosessen.

Dersom kommunen hadde revurdert AKV sine forslag ville Kongsgård/Vige-planen vært en reell prosess, men når planprosessen blir brukt for å informere, og ikke diskutere, møter kommuneadministrasjonen motstand og frustrasjon. Kommuneadministrasjonen har basert planprosessen på instrumentell rasjonalitet, da de har lagt føringer for hvilke deltakere og hvilke interesser som skal bidra og inviteres inn i selve planprosessen. Årsaken til at kommuneadministrasjonen ikke å klarer å få til en god kollaborativ prosess, som de ønsker å legge opp til, er på grunn av deres rolle som planleggere og deres mangel gjensidig avhengig. Kommuneadministrasjonen har begrenset mandat og dette handler egentlig om hvordan plansystemet er bygd opp. I stedet for å få en bred og inkluderende medvirkningsprosess har det blitt et begrenset oppdrag som ikke åpner opp for alle interessene. Det blir ingen reell

dialog om de alternative forslagene til AKV. Det norske plansystemet viser her at det er vanskelig å oppnå en gjensidig avhengighet blant ulike interesser og deltakere.

Resultatene i denne studien viser at Kongsgård/Vige-planen ikke er kollaborativ i sin helhet. Samtidig har prosessen flere muligheter til å bli det. Ansvar for å få til en god kollaborativ prosess hviler ikke kun på kommunens håndtering av planprosessen. Kristiansand Havn og næringslivet kunne hatt flere samtaler med kommuneadministrasjonen om behovet for næringslivet sin kunnskap i planprosessen. Dette var noe som kom frem i analysen at kommunen også så på som en mangel. Kommuneadministrasjonen kunne også fått en forståelse for AKV sine interesser gjennom dialog med gruppen, samtidig som en dialog ville kunne gi en oppklaring i de feilinformerte påstandene AKV, ifølge kommunen, har. Her kunne dialogen forklart årsaken til hvorfor det ikke er utredet andre alternativer til hvor Kristiansand Havn kan plasseres. Et slikt samarbeid mellom uenige deltakere og interesser kunne bidratt til å skape en forståelse for hverandre og at de fant noe i planprosessen som de kunne enes om. Den agonistiske tilnærmingen kunne blitt brukt for å nyansere diskusjonen, samtidig som det kunne vært et bidrag til hvordan konflikter i planprosesser kan håndteres på en annerledes måte. Selv om planprosessen har et potensiale til å gjennomføre kollaborative og agonistiske prosesser, har Kongsgård/Vige-saken blitt en dialog hvor interessegruppene kjemper sine egne kamper.

Videre arbeid

Som vi har sett i denne casestudien er en av årsaken til at konflikter eskalerer i planprosesser kan handle om hvordan deltakere forstår og møter uenigheter og konflikt i planprosesser. Det kunne vært interessant å se på hvordan andre interessegrupper i Kongsgård/Vige-saken har hatt en effekt på konflikthåndteringen i saken. Her kunne det vært interessant å ta med statsforetakene Kystverket og Bane NOR da de har vurdert å fremme innsigelse til denne prosessen. Deres innsigelse tyder på å det kan ligge noen bakenforliggende konfliktsyn på denne saken. Det kunne også vært interessant å se Kongsgård/Vige-saken fra en komparativt casestudie. For å se om en slik konflikthåndtering er tilfelle i andre norske byer. I intervjuene i denne casestudien var det flere som pekte på resultater fra Oslo Havn.

Litteraturliste

- Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. & Kristiansen, R. (2012). *Utfordringer for norsk planlegging*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Agger, A. (2009). Kommunikativ planlægningssteori – nye idealer for borgernes rolle i planlægningen. I Jensen, A., Andersen, J., Hansen O., & Aagard Nielsen, K. (Red.), *Planlægning i teori og praksis. Et tværfagligt perspektiv* (s. 31-45). Fredriksberg, Denmark: Roskilde Universitetsforlag.
- Allmendinger, P. (2009). *Planning Theory* (2. utg.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metode*. Lund: Studentlitteratur.
- Amdam, J. & Veggeland, N. (2011). *Teorier om samfunnsstyring og planlegging*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Amdam, R (2012). Fokus på prosess: Kommunikativ og samarbeidende planlegging. I Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. & Ronny Kristiansen (Red.), *Utfordringer for norsk planlegging* (271-287). Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget.
- Barnes M., Newman, J. & Sullivan, H. (2007). *Power, participation and political renewal- Case studies in public participation*. Bristol: The Policy Press.
- Braybrooke, D. & Lindblom, C. (1963). *A Strategy of Decision*. New York: The Free Press.
- Brendehaug, E. (2013). *Mobilisering, makt og endring. Ein studie av deltaking i verneplanprosessen for oppretting av Breheimen nasjonalpark med tilgrensande verneområde*. (Doktorgradsavhandling, NTNU).
- Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4. utg.). New York: Oxford University Press.
- Bäcklund, P. & Mäntysalo, R. (2010). Agonism and institutional ambiguity: ideas on democracy and the role of participation in the development of planning theory and practice – the case of Finland. *Planning Theory*, 9(4), 333-350.
- Bøe, D.T. (2000). *Mot en mer menneskelig psykiatri: fra autoritet til kontroll og deltakelse*. Oslo, Norway: Universitetsforlaget.
- Cornwall, A (2004). Spaces for Transformation? Reflections on Issues of Power and Difference in Participation in Development. I Hickey, S. og Mohan, G. (Red.), *Participation: From Tyranny to Transformation? Exploring New Approaches to Participation in Development* (s.75-91). London: Zed Books.
- Cruickshank, J., & Evju, H. (2015). Hva er kommunikativ planlegging?. Hentet 28.03.18, fra

- <http://www.kommunetorget.no/Aktuelt/Hva-er-kommunikativ-planlegging/>
- Davoudi, S. (2006). Evidence-based planning: rhetoric and reality. *DISP*, 165(2), 14-25.
- Davoudi, S. (2018). Spatial Planning: The Promised Land or Rolled-Out Neoliberalism, I Gunder, M. & Madanipour, A. & Watson, V. (Red.), *The Routledge Handbook of Planning Theory* (s.15-28). New York and London: Routledge.
- Descombo, M. (2007). *The Good Research Guide for small-scale social research projects* (3.utg.). Berkshire: Open University Press.
- Emmelin, L. & Kleven, T. (1998). *The professional paradigm in environmental management*. (NIBR Plus 5/1998). Oslo, Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Fainstein, S. (2000). New Directions in Planning Theory. *Urban Affairs Review*, 35 (4), 451-478.
- Falleth, E. I., Hanssen, G.S. & Saglie, I.-L. (2008). *Medvirkning i byplanlegging i Norge* (NIBR-rapport 37/2008). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Forester, J. (1980). Critical theory and planning practice. *Journal of the American Planning Association*, 46(3), 275-286.
- Forester, J. (1999). *The Deliberative Practitioner: Encouraging Participatory Planning Processes*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Forester, J. (2006). Making participation work when interests conflict: moving from facilitating dialogue and moderating debate to mediating negotiations. *Journal of the American Planning Association*, 72(4), 447-456.
- Friedman, J. (1987). *Planning in the Public Domain, From Knowledge to Action*. Princeton, New York: Princeton University Press.
- Fædrelandsvennen. (2018, 24.04). Demokrati og planhistorikk i Kongsgård/Vige. Hentet 15.05.18, fra <https://www.fvn.no/mening/leserinlegg/i/a2BEQ5/Demokrati-og-planhistorikk-i-KongsgardVige>
- Gjerring, J. (2007). *Case Study Research - Principles and Practices*. New York: Cambridge University Press.
- Grønmo, S. (2007). *Samfunnsvitenskapelig metoder*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Habermas, J. (1995). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Hanssen, G, S., Hofstad, H. & Saglie, I, E. (2015). *Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Hanssen, G. S. & Saglie, I. L. (2010). Cognitive Closure in Urban Planning. *Planning Theory*

- and Practice*, 11(4), 491-513.
- Harvold, K. A. (2002). Planleggingens kommunikative vending: Nytt paradigme eller gammel debatt?. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 18 (4), 356-378.
- Healey, P. (1993). Planning through debate: The communicative turn in planning theory. I Fisher, F & Forester, J. (Red.), *The argumentative turn in policy analysis and planning*. Durham & London: Duke Uni. Press.
- Healey, P. (1997). *Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies*. Macmillan Press Ltd.
- Healey, P. (2006). *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Healey, P. (2010). *Making better places. The planning project in the twenty-first century*. Hampshire, United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Hellevik, O. (2006). *Forskningsmetode i sosiologi og statsviten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hernes, G. (1975). *Makt og avmakt: en begrepsanalyse*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Hillier, J. (1998). Representation, Identity, and the communicative shaping of place. I Light, A. & Smith, J. (Red.), *The Production of Public Space*. Maryland: Rowman & Littlefield.
- Hillier, J. (2002). *Shadows of Power an Allegory of Prudence in Land-Use Planning*. London: Routledge.
- Hillier, J. (2002). Direct Action and Agonism in Democratic Planning Practice. I Allmendinger, P. & Tewdwr-Jones, M. (Red.), *Planning Futures: New Directions for Planning Theory* (s. 110-36). London: Routledge.
- Hillier, J. (2003). Agonizing over consensus: Why Habermasian ideals cannot be real. *Planning Theory*, 2(1), 37-59.
- Hoch, C. (1996). A pragmatic Inquiry about Planning and Power. I S.J. Mandelbaum (red), *Explorations in Planning Theory*. Rutgers University.
- Innes, J. E. (1998). Information in Communicative Planning. *Journal of the American Planning Association*, 64 (1), 52-62.
- Innes, J. E. & Booher, E. D. (1999). Consensus building and complex adaptive systems: a framework for evaluating collaborative planning. *Journal of the American Planning Association*, 65 (4), 412-423.
- Innes, J. E. & Booher, E. D. (2000). Collaborative Dialogue as a Policy Making Strategy. *Institute of Urban and Regional Development* (s.1-32). UK Berkeley: Institute of Urban and Regional Development.
- Innes, J. E. & Booher, E. D. (2010). *Planning with complexity – an introduction to*

- collaborative rationality for public policy*. New York: Routledge.
- Innes, J. E. & Booher, E. D. (2014). A turning point for planning theory? Overcoming dividing discourses. *Planning theory*, 14(2), 195-213.
- Jacobsen, D. I. (2014). *Interkommunalt samarbeid i Norge. Former, funksjoner og effekter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, A. P. & Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4.utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kapoor, I. (2002). Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism? The relevance of the Habermas-Mouffe Debate for Third World Politics. *Alternatives: Global, Local, Political*, 27(4), 259-487.
- KDP, Havneutsnitt Nord – sett opp mot tidligere utredninger om Havnestruktur (historisk arbeider, BS-sak 80/2003 og BS-sak 47/2014, samt HS-sak 6/12 og bystyret 25.04.2012 vedr. Dimensjonering av fergeterminal. 2018 Kristiansand Havn KF – klar for neste trekk.
- King, G., Keohane, R. & Verba, S. (1994). *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press.
- Klausen, J.E., Arnesen, S., Christensen, D.A., Folkestad, B., Hanssen, G.S., Winsvold, M. & Aars, J. (2013). Medvirkning med virkning? Innbyggermedvirkning i den kommune beslutningsprosessen. Samarbeidsrapport. NIBR/Uni Rokkansenteret.
- Kristiansand kommune. (1918). Program for konkurranse om stations- og havnearrangement for Kristiansand S. Stavanger: Dreyers Grafiske Anstalt.
- Kristiansand kommune. (2017a). En skapende by med ambisjoner! Kristiansand mot 2030. Kommuneplanens samfunnsdel 2017-2030. Kristiansand kommune.
- Kristiansand kommune. (2017b). Kommunedelplan for havneområde nord, Kongsgård-Vige. Høringsforlag. Plan nr.1441. Saksnr. 201513. Kristiansand kommune.
- Lindblom, C. E. (1959). The science “of muddling through”. *Public Administration Review*, 19(2), 79-88.
- Lysgård, H. K. & Cruickshank, J. (2013). Creating attractive places for whom? A discourse-theoretical approach to knowledge and planning. *Environment and Planning A*, 45(12), 2868-2883.
- Mehmetoglu, M. (2004). *Kvalitativ metode for merkantile fag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Moe, H. (2006). Lidenskap som politikkenes drivkraft. Et intervju med Chantal Mouffe, *Universitetsforlaget norsk medietidsskrift*, 13(2), 159-165.
- Mouffe, C. (1999). Deliberative democracy or Agonistic pluralism? *Social research*, 66(3), 745-758.

- Mouffe, C. (2000). *The Democratic Paradox*. London: Verso.
- Mouffe, C. (2005). *On the Political*. London: Routledge.
- Mouffe, C. (2013). *Agonistics: Thinking the World Politically*. London: Verso.
- Mouffe, C. (2014). By Way of Postscript. *Parallax* 20(2), 149-157.
- Mäntysalo, R., Saglie, I.-L. & Cars, G. (2011). Between input legitimacy and output efficiency: defensive routines and agonistic reflectivity in Nordic land-use planning. *European Planning Studies*, 19 (12), 2109-2126.
- Nei til container- og industrihavn (2018). Hentet 13.05.2018:
<http://www.underskrift.no/vis/6718>
- Plan og bygningsloven. (2008). Plan- og bygningsloven. Hentet (april, 2018) fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71?q=plan%20og%20byggningsloven>
- Pløger, J. (2004). Strife: Urban planning and agonism. *Planning Theory*, 3(1), 71-92.
- Pløger, J. (2012). Planlegging, kunnskap og makt. I Aarsæther, N., Falleth, E. & Nyseth, T., Kristiansen, R., *Utfordringer til norsk planlegging* (s. 254-269). Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget
- Pløger, J. (2018). Conflict and Agonism. I Gunder, M., Madanipour, A. & Watson, V (Red.), *The Routledge handbook of planning theory* (s. 264-276). New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Ringdal, K. (2004). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ryen, A. (2012). *Det kvalitative intervjuet – fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Røiseland, A. & Vabo, S, I. (2016). *Styring og samstyring – governance på norsk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sandercock, L. (1998). *Towards Cosmopolis*. Chichester: Wiley.
- Sager, T. (1991). *Planlegging med samfunnsperspektiv – analysemetode*. Trondheim: Tapir forlag.
- Schmidt, L., Guttu, J. & Knudtzon, L. (2011). *Medvirkning i planprosessen i Oslo kommune* (NIBR-rapport 1/2011). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Schwebs, T., Østbye, H. (2013). *Media i samfunnet* (6.utg.) Oslo: Det norske samlaget.
- Scott, M., Russen, P. & Redmond, D. (2007). Active citizenship, civil society and managing spatial change in the rural-urban fringe. *Policy and Politics*, 35(1), 163-190.
- Statistisk sentralbyrå. Kristiansand kommune. Hentet 08.05.17, fra
<https://www.ssb.no/kommunefakta/kristiansand>

- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Thorsnæs, G. (2018). Kristiansand. *I det store norske leksikon*. Hentet fra:
<https://snl.no/Kristiansand>
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Vik, M, L. & Refstie, H. (2014). Medvirkning, makt og avmakt i planlegging – Norge og Malawi. *KART OG PLAN*, 74(4), 280-290.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Østby, H., Helland, K, Knapskog, K. & Larsen, L.O. (2007). *Metodebok for mediefag* (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1: intervjuguide AKV

”Nei til container- og industrihavn Kongsgård-Vige” – intervjuguide
(Kort presentasjon av oppgaven)

1. Planprosessen Kongsgård-Vige og aksjonsgruppens rolle

Kan dere fortelle meg litt om deres rolle i planprosessen rundt flytting av containerhavna til Kongsgård-Vige?

Hvorfor ble aksjonsgruppen “Nei til containerhavn Kongsgård-Vige” opprettet?

Hva er hensikten/målet med aksjonsgruppen “Nei til containerhavn Kongsgård-Vige”? Og hvilke mål/ønsker har dere for containerhavna?

Hva tenker dere om deres engasjement i lokal samfunnet? Når involverte dere dere (gjelder det overordnet planprosesser eller kun denne)?

2. Medvirkning

Hva er medvirkning for dere? Hva er hensikten med å ta i bruk medvirkning?

Mener dere at aksjonsgruppen “Nei til containerhavna” representerer innbyggerne?

Syntes dere at alle deltagere/aktører har blitt hørt i medvirkningsprosessen? Hvem mangler eventuelt?

Har dere blitt involvert i prosessen og har deres synspunkter blitt gjenspeilet i planprosessen?

Hva syntes dere om kommuneadministrasjonens ledelse av medvirkningsprosessen. Har den vært tilstrekkelig, åpen og demokratisk?

Hva syntes dere om kommunens arbeid rundt planlegging og tilrettelegging for at innbyggerne kan delta i denne prosessen?

Føler dere at som aksjonsgruppe at deres bidrag, behov, og kommentarer har blitt tatt med i planprosessen?

Hvilke aktører mener dere er viktig i planprosessen?

Hvilken informasjon og kunnskap mener dere de ulike aktørene har bidratt med og som har gitt dere en økt forståelse for saken?

Har dere møtt kommunen, eller andre sentrale aktører, ansikt til ansikt, ev. hvilke arenaer og hvordan har interaksjonen foregått?

4. Konflikten

Hva handler konflikten om i denne planprosessen? - Hva mener dere er hovedutfordringen?

Når mener dere at konflikten oppstod i planprosessen?

Hvordan syntes dere at konflikten er håndtert?

Tror dere at planprosessen kan resultere i en løsning hvor begge parter blir fornøyde?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Har det vært noen tilfeller av sterke uenigheter mellom deltakerne i planprosessen – hvordan ble den/disse håndtert og forsøkt løst?

Tror dere at konflikten kunne vært unngått/eller redusert dersom det ble brukt en annen fremgangsmåte eller prosedyre?

Har det kommet noe positivt ut ifra konflikten i denne planprosessen?

Har aksjonsgruppen en forståelse for hvorfor kommunen ønsker å flytte containerhavna til Kongsgård-Vige? Utdyp.

Hvordan opplever dere dialogen mellom dere og kommunen? Har informasjonen og kunnskapen i planprosessen vært autentisk (legitim, ekte og virkelig)

Har dere opplevd noen form for enighet med kommunen rundt planprosessen?

Hva mener dere er den største utfordringen for en felles forståelse og enighet om denne saken?

5. Kunnskap, fakta om saken

Føler dere at kommunen er avhengig av dere som aksjonsgruppe for å nå sine mål i saken? På hvilken måte?

Har kommunen informasjon og kunnskap dere anser som viktig i saken? Hvordan blir dette formidlet og hvorfor er den viktig?

Føler dere at informasjonen i planprosessen har vært forståelig og oppriktig?

Vedlegg 2: intervjuguide Kristiansand Havn

Kristiansand Havn – intervjuguide

(Kort presentasjon av oppgaven)

1. Planprosessen Kongsgård-Vige og Havnas rolle

Kan du fortelle meg litt om din rolle i planprosessen rundt flytting av containerhavna til Kongsgård-Vige?

Hvilke mål eller ønsker har du for en containerhavn i Kongsgård-Vige?

Føler du at Kristiansand Havn sine bidrag/vilkår har blitt tatt med i prosessen?

Hvordan tenker Kristiansand Havn at kommunen bør videreutvikle planprosessen?

Hvilken betydning tror du Kongsgård-Vige har for innbyggerne?

2. Medvirkning

Hvordan forholder Kristiansand Havn seg til de ulike aktørene, har dere kontakt/samspiller dere?

Føler du det har vært en god dialog mellom de sentrale aktørene i denne prosessen?

Hvordan tror du aktørene kan komme til enighet i denne planprosessen? Begrunnelse..

3. Aksjonsgruppen “Nei til containerhavn Kongsgård-Vige”

Hvordan opplever du aksjonsgruppen “nei til containerhavn Kongsgård-Vige” sett fra deres argumenter og standpunkt?

Har du forståelse for hvorfor enkelte ønsker å bevare Kongsgård-Vige og dermed flytte containerhavna til en alternativ lokasjon?

Føler du at innbyggerne/berørte aktører har blitt involvert og informert på et passende tidspunkt?

Har du opplevd episoder i planprosessen der aktørene har vært enig? - Hva tror du er årsaken til det?

Syntes du det har vært noen form for forståelse mellom de sentrale aktørene, sine perspektiver og meninger, i planprosessen?

4. Konflikten

Hva handler konflikten om i denne planprosessen?

Når mener du konflikten oppstod i planprosessen?

Hvordan syntes du at konflikten i planprosessen er håndtert?

Når mener du at konflikten i planprosessen eskalerte? - Har det vært flere episoder?

Hva var det som gjorde at konflikten eskalerte?

Har det vært noen positive virkninger rundt konflikten/utfordringene i planprosessen?

Hva har vært negative virkninger rundt konflikten i planprosessen?

Er det noe du syntes burde vært gjort annerledes i planprosessen for at konflikten skulle vært redusert?

Tror du konflikten kunne vært unngått dersom det var tatt i bruk andre prosedyrer/fremgangsmåter?

Hva mener du er den største utfordringen for en felles forståelse/enighet i denne planprosessen?

Når du ser alle høringsuttalelsene som har kommet inn, syntes du at kommunen har gitt tilstrekkelig informasjon om hvorfor containerhavna skal ligge ved Kongsgård-Vige?

Tror du planprosessen resultere i en løsning der alle parter blir fornøyde?

5. Kunnskap

Hvilke aktører mener du er viktige/sentrale i planprosessen?

Føler du at du har bidratt med din kunnskap, erfaringer og synspunkter i planprosessen?

Hvilken informasjon og kunnskap mener du de ulike aktørene har bidratt med i planprosessen? Eventuelt er det noen som mangler/har manglet?

Hvilken kunnskap og informasjon mener du bør vektlegges i denne planprosessen?

Syntes du at det har vært tilstrekkelig og fullstendig opplysninger/informasjon til aktørene i denne saken?

Vedlegg 3: Intervjuguide kommuneadministrasjonen

By- og samfunnsenheten, Kristiansand kommune – intervjuguide
(Kort presentasjon av oppgaven)

1. Planprosessen Kongsgård-Vige og kommunens rolle

Kan du fortelle meg litt om din rolle i planprosessen rundt flytting av containerhavn til Kongsgård-Vige?

Hvilke mål/ønsker har kommunen for en containerhavn ved Kongsgård-Vige?

Hvilken forståelse har du for at noen ønsker å bevare Kongsgård-Vige?

2. Aksjonsgruppa

Hvordan opplever du at kommunen oppfatter aksjonsgruppen “Nei til containerhavna” sitt engasjement og posisjon i denne planprosessen?

Hva tror du aksjonsgruppen “Nei til containerhavn i Kongsgård-Vige” ønsker å oppnå?

Hvorfor tror du at det er skapt et så stort engasjement hos enkelte innbyggere i denne saken?

Føler du aksjonsgruppen har en forståelse/kunnskap for hvorfor kommunen ønsker å flytte containerhavna til Kongsgård-Vige? Utdyp.

Hvordan opplever du dialogen, informasjonen og møtene mellom kommunen og aksjonsgruppen? Føler du at det har foregått som en legitim og demokratisk planprosess? Eventuelt, hvorfor ikke?

3. Medvirkning

Hva er medvirkning for deg og hva mener du er hensikten med medvirkning?

Føler du det har vært en god dialog og en god informasjonsflyt i denne prosessen?

Hvor står By- og samfunnsenheten i arbeidet med medvirkning, spesielt i denne planprosessen men også generelt?

4. Konflikten

Hva handler konflikten om i denne planprosessen?

Hvilke utfordringer opplever du som de største barrierene og utfordringene i planprosessen?

Tror du at de ulike aktørene kan komme til enighet i saken? Hvorfor?

Tror du planprosessen kan resultere i en løsning hvor alle parter blir fornøyde?

Når mener du at konflikten i planprosessen eskalerte? Har det vært flere episoder?

Hvilke utfordringer opplever du som de største barrierene og utfordringene i planprosessen?

Tror du at konflikten kunne vært unngått/ redusert ved at dere tok i bruk andre fremgangsmåter eller prosedyrer?

Når mener du at konflikten i planprosessen eskalerte? (Har det vært flere episoder) Og hvorfor tror du den eskalerte

5. Kunnskap og makt

Hvem sin kunnskap mener du er viktig i saken?

Hvilke kunnskap og informasjon mener du de ulike aktørene har bidratt med i denne prosessen? Er det eventuelt noe som mangler eller har vært utfordrende i forhold til dette?

Har du bidratt med din kunnskap og dine synspunkter/erfaringer i planprosessen?

Som planlegger, mener du at informasjonen i planprosessen har vært forståelig/tilstrekkelig og oppriktig for alle involverte aktører?

Innbyggerne har gitt uttrykk for at informasjonsflyten mellom aktørene ikke har vært tilstrekkelig. Hva tenker du om dette?

Som planlegger er det tiltak dere kunne gjort for å gjøre kommunikasjonen mellom aktørene bedre underveis i prosessen?

Vedlegg 4: samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i forskningsstudie – samtykkeskjema

”Konflikt og kunnskap i lokale planprosesser”

Bakgrunn og formål:

Dette prosjekter gjøres som en avslutning på et 5-årig studieløp i form av en masteroppgave i masterstudiet “Samfunnsplanlegging og globale endringskrefter” ved Universitetet i Agder. Oppgaven vil undersøke medvirkning i den lokale planprosessen (havneområde nord Kongsgård-Vige) i Kristiansand kommune. Casen omhandler en containerhavn/havneområde som i fremtidsplanene til kommunen blir fremlagt flyttet fra sentrum i byen til Kongsgård-Vige, et område i byens randsone. Formålet med studiet er å se på konflikten som finner sted i denne planprosessen. Hvilke rolle innbyggerne har i prosessen og hva man kan si om kommunens planleggingspraksis sett fra planleggingsteoretiske perspektiver. Teoriene skal brukes som verktøy for å analysere hvorfor prosessen har vært som den er frem til nå, og hvordan planleggingsteorier kan brukes til å forbedre slike prosesser, noe som kan utvikle bedre planleggingspraksis og selve stedet/samfunnet. Du blir spurt om å være deltaker da jeg finner det aktuelt at du kan besitte kunnskap og erfaringer som kan være relevant for dette prosjektet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Spørsmålene vil omhandle din oppfattelse og opplevelse av innbyggerdeltakelse, medvirkning, dialog og formidling av informasjon mellom aktuelle aktører, og generelle spørsmål om prosessen rundt mulig flytting av containerhavn til Kongsgård-Vige. Det vil videre være spørsmål rettet mot tilrettelegging og tilgang til informasjon og kunnskap i prosessen, innflytelse og relasjoner, og dine egne følelser og tanker rundt prosessen.

Studien vil innebære et intervju om deg med en varighet på rundt en time. Du vil kunne få intervjuguide i forkant av intervjuet hvis det er ønskelig. For å slippe å bruke tid på å skrive og notere hva som blir sagt under intervjuet, vil jeg bruke en lydopptaker for å fokusere på våres samtale og hva som blir sagt. Denne bruker jeg bare dersom det er greit for deg.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil behandles konfidensielt, og jeg vil anonymisere informasjonen så langt det er hensiktsmessig i studiet. Jeg har taushetsplikt og vil behandle alle opplysninger etter gjeldende retningslinjer for denne type forskning. Det kan likevel ikke garanteres for at

din posisjon eller engasjement i studien ikke kan gjenkjennes av enkelte gjennom bakgrunnsopplysninger når studien publiseres. Dersom noen av dine uttalelser skal brukes i studien vil din identitet skjules bak et kategorinavn/portrett. Du blir kontaktet dersom dette blir aktuelt. I denne studien vil det kun være forskeren (meg) og min studieveileder som vil ha tilgang til eventuelle personopplysninger. Studier er tilrådd personvernforbudet for forskning (NSB). Innsamling data, oppbevaring av data og analyse av innsamlet data er meldt til denne instans.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 1.juni 2018. Lydopptak vil bli transkribert, og både lydopptak og notater vil bli lagret sammen med studiematerialet frem til oppgaven er levert. Etter denne dato vil all datamateriell som er knyttet til prosjektet bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan selvsagt når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Dersom du har spørsmål til studiet eller ønsker mer informasjon om deltakelse i studien, ta kontakt med:

Marte Håvåg Mæhlum

930 96 998

mhmahlum@gmail.com

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for dataforskning AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og jeg samtykker til å delta i intervjuet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(Telefonnummer og epost-adresse)

Vedlegg 5: godkjenning fra personvernforbundet

Jørn Cruickshank
Postboks 422
4604 KRISTIANSAND S

Vår dato: 02.02.2018

Vår ref: 58598 / 3 / BGH

Deres dato:

Deres ref:

Forenklet vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 22.01.2018.

Meldingen gjelder prosjektet:

<i>58598</i>	<i>En kvalitativ casestudie av planprosessen Kongsgård-Vige i Kristiansand kommune</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Jørn Cruickshank</i>
<i>Student</i>	<i>Marte Håvåg Mæhlum</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet med vedlegg, vurderer vi at prosjektet er omfattet av personopplysningsloven § 31. Personopplysningene som blir samlet inn er ikke sensitive, prosjektet er samtykkebasert og har lav personvernulempe. Prosjektet har derfor fått en forenklet vurdering. Du kan gå i gang med prosjektet. Du har selvstendig ansvar for å følge vilkårene under og sette deg inn i veiledningen i dette brevet.

Vilkår for vår vurdering

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet
- krav til informert samtykke
- at du ikke innhenter [sensitive opplysninger](#)
- veiledning i dette brevet
- Universitetet i Agder sine retningslinjer for datasikkerhet

Veiledning

Krav til informert samtykke

Utvalget skal få skriftlig og/eller muntlig informasjon om prosjektet og samtykke til deltakelse.

Informasjon må minst omfatte:

- at Universitetet i Agder er behandlingsansvarlig institusjon for prosjektet
- daglig ansvarlig (eventuelt student og veileder) sine kontaktopplysninger
- prosjektets formål og hva opplysningene skal brukes til

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

- hvilke opplysninger som skal innhentes og hvordan opplysningene innhentes
- når prosjektet skal avsluttes og når personopplysningene skal anonymiseres/slettes

På nettsidene våre finner du mer informasjon og en veiledende mal for [informasjonsskriv](#).

Forskningsetiske retningslinjer

Sett deg inn i [forskningsetiske retningslinjer](#).

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 01.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Gjelder dette ditt prosjekt?

Dersom du skal bruke databehandler

Dersom du skal bruke databehandler (ekstern transkriberingsassistent/spørreskjemaleverandør) må du inngå en databehandleravtale med vedkommende. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se [Datatilsynets veileder](#).

Hvis utvalget har taushetsplikt

Vi minner om at noen grupper (f.eks. opplærings- og helsepersonell/forvaltningsansatte) har [taushetsplikt](#). De kan derfor ikke gi deg identifiserende opplysninger om andre, med mindre de får samtykke fra den det gjelder.

Dersom du forsker på egen arbeidsplass

Vi minner om at når du [forsker på egen arbeidsplass](#) må du være bevisst din dobbeltrolle som både forsker og ansatt. Ved rekruttering er det spesielt viktig at forespørsel rettes på en slik måte at frivilligheten ved deltakelse ivaretas.

Se våre nettsider eller ta kontakt med oss dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Dag Kiberg